

RODNA RAVNOPRAVNOST
KROZ SKGO AKCIJU

*Beograd
2015. godine*

Izdavač:

Stalna konferencija gradova i opština –
Savez gradova i opština Srbije

Za izdavača:

Đorđe Staničić

Priredila:

Rozeta Aleksov

Lektorka:

Marijana Milošević

Dizajn:

Marko Marković

Štampa:

Avantgarde Print

Tiraž:

500

ISBN 978-86-88459-43-3

Stvaranje ove publikacije pomogla je Kraljevina Švedska u okviru programa „Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu evropskih integracija”. Sadržaj publikacije je isključivo odgovornost SKGO.

SADRŽAJ

Reč generalnog sekretara SKGO	7
Uvod	9
RETROSPEKTIVA RADA SKGO U OBLASTI RODNE RAVNOPRAVNOSTI	11
PRVA godina, 2012. godina	12
DRUGA godina, 2013. godina	14
TREĆA godina, 2014. godina	20
ČETVRTA godina, 2015. godina	21
REZULTATI RADA	23
MALI TEORIJSKI PODSETNIK	29
Rodna ravnopravnost	31
Formalni okvir	31
Koji pristup primenjujemo?	33
Ravnopravnost u zakonu	33
Jednake mogućnosti	33
Uvođenje rodne perspektive u sve politike i aktivnosti (<i>gender mainstreaming</i>)	34
Nastanak strategije urođnjavanja	35
Ženski projekti i razvijanje svesti	35
Uključivanje žena	36
Integracija rodne perspektive (<i>gender mainstreaming</i>)	36
3 R metoda	36

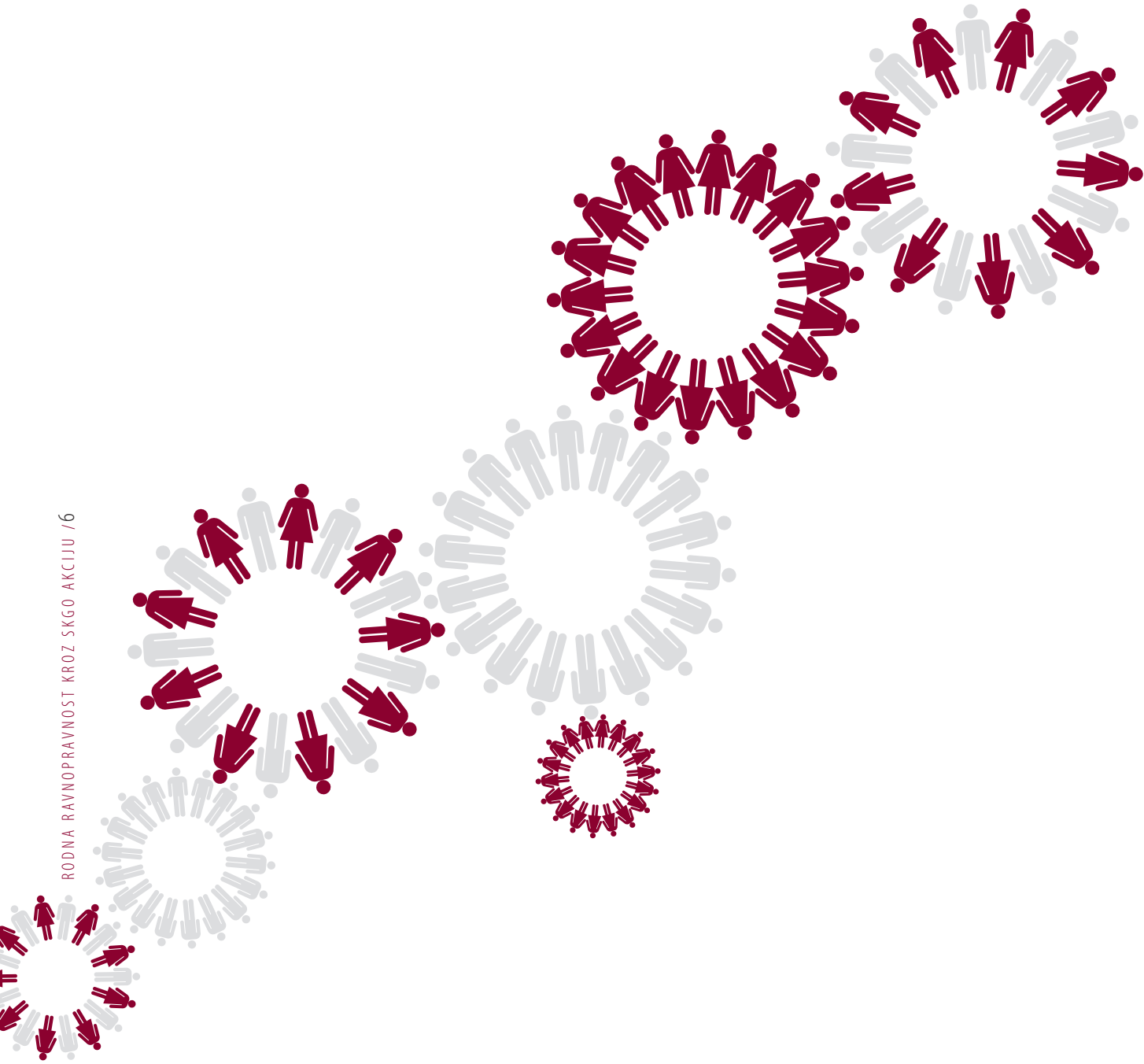

Kako da razumemo realnost?	38
Biološka ili statistička odrednica/Pol	38
Društvena odrednica/Rod	38
Rodni sistem (režim)	39
Ukrštanje identiteta – Uvek je bitan rod, ali nikad nije samo rod	40
PRIMERI RODNIH ANALIZA URAĐENIH U SRBIJI U OKVIRU PROGRAMA „PODRŠKA LOKALNIM SAMOUPRAVAMA U PROCESU EVROPSKIH INTEGRACIJA“	43
ARANĐELOVAC Devojčice i dečaci u sportu	45
SOMBOR Staračka domaćinstva i pomoć u kući	46
LEBANE Neadekvatna i nedovoljna zastupljenost žena u skupštini opštine	47
ZRENJANIN Rodna analiza u postupcima javnih nabavki	53
SKGO Rodna analiza obuka Centra za obuku	56
ŽAGUBICA Pružanje besplatne pravne pomoći socijalno ugroženoj kategoriji stanovništva	59
ZRENJANIN, ŽITIŠTE, SEČANJ, JAVLE, tematski klaster za upravljanje čvrstim otpadom – Integracija rodne perspektive u projekte zaštite životne sredine	61
PRIMERI RODNIH ANALIZA URAĐENIH U ŠVEDSKOJ	65
BOTKIRKA Slobodno vreme: sport, rekreacija i kultura	67
BOTKIRKA Staračka domaćinstva, usluge pomoći u kući	69
KARLSKUGA Rodna perspektiva u analizi usluge čišćenja snega	72
LANDSKRONA Vatrogasac, profesija koja se menja	74
UMEA Rodna perspektiva u radu javnog preduzeća – garaže	76

ISKUSTVO GRADA UMEA U UVOĐENJU RODNE PERSPEKTIVE	79
Mapiranje rodne zastupljenosti na kulturnoj sceni Umea	83
Uvođenje rodne ravnopravnosti u sektorske politike – Sprovođenje moći	84
Bezbednost u gradu	86
Muzej ženske istorije „XX“	88
Obdaništa sa rodnom perspektivom	89
Umea uči	90
RODNA RAVNOPRAVNOST I LOKALNI RAZVOJ: KAKO NAPRAVITI USPEŠNU PROMENU?	93
UVOD: neophodan, ali ne i dovoljan uslov	95
Kontekstualizacija ili implementacija?	95
Proces socijalnog učenja – ubrzavanje promene	96
Ka opipljivom i održivom rezultatu	99
Projekat iz konteksta: ravnoteža između poželjnog i mogućeg	99
Od čega zavisi uspeh projekta (programa)?	100
Uspeh projekata kao kontekstualizovana intervencija javne politike	101
IZDVAJAMO IZ MEDIJA	105
Odabrani tekstovi sa sajta eintegracije.skgo.org	107
Bicikl sa opštinskom registracijom i zimskim gumama, sedamnaestogodišnje savetnice gradonačelnika	107
Pozdrav iz Švedske – malo poznate zanimljivosti o životu i radu u ovoj zemlji	110
Predstavnici banatskih opština u poseti Švedskoj, 12. 09. 2013	114
Objavljeni tekstovi u dnevnim novinama	107

REČ GENERALNOG SEKRETARA SKGO

Misija SKGO je da zastupa interese, pruža visokokvalitetne usluge i podržava razvoj i unapređenje lokalne samouprave kroz zajedničko delovanje članstva, u skladu sa evropskim standardima.

Razvijena lokalna samouprava pruža usluge visokog kvaliteta svojim građanima i građankama i omogućava im da ostvare svoja prava, koja se upravo na lokalnom nivou u najvećoj meri zadovoljavaju. Naša vizija lokalne samouprave temelji se na principima dobre uprave, profesionalnosti, efikasnosti i efektivnosti. Pored toga što unapređuje stepen zadovoljavanja ljudskih prava, smatramo da integrisanje principa rodne ravnopravnosti donosi i dodatne kvalitete i omogućava ostvarenje ove vizije.

Iz sličnih razloga je Savet evropskih opština i regiona (CEMR), čija je SKGO članica, pokrenuo inicijativu gradova za ravnopravnost, u okviru koje su prikupljena iskustva iz kojih je 2006. godine nastala i Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou. SKGO je aktivno radila na promociji Evropske povelje, najpre tako što je prevela dokument i stavila ga na raspolaganje svojim članicama, a zatim i kroz seriju okruglih stolova o Evropskoj povelji, koje smo organizovali tokom 2009. godine.

Kada je 2009. godine usvojen Zakon o ravnopravnosti polova, gradovi i opštine Srbije su dobili obaveze za koje mnoge od njih nisu bile u potpunosti spremne. Shvatili smo da sama promocija Povelje nije dovoljna i da bi trebalo da intenziviramo podršku koju pružamo lokalnim samoupravama. Tako se razvila ideja o programu „Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu evropskih integracija“ koji se sprovodio u partnerstvu sa našom sestrinskom organizacijom, Švedskom asocijacijom lokalnih vlasti i regiona (SALAR). Program je finansirala Kraljevina Švedska. U realizaciji ovog programa, na komponenti „Rodna ravnopravnost na lokalnom nivou“ nastojali smo da primenjujemo odluke Saveća Evrope i Ujedinjenih nacija o primeni strategije urođnjavanja, odnosno primene principa rodne ravnopravnosti u svim politikama i aktivnostima, na svim nivoima upravljanja, u svim fazama realizacije i donošenja odluka.

U ovom trenutku, primer saradnje SKGO i SALAR-a nalazi se na sajtu CEMR Opservatorije za praćenje primene Evropske povelje kao primer dobre prakse u oblasti međunarodne saradnje i bratimljenja. SKGO je početkom 2015. godine nagrađena za svoj rad u oblasti rodne ravnopravnosti, na konkursu GENIYOUTH koji je raspisala Mreža asocijacija lokalne samouprave jugoistočne Evrope (NALAS).

U proteklim godinama, Skupština SKGO je usvojila značajne odluke u cilju promocije rodne ravnopravnosti, među kojima je i Strateški plan organizacije, gde je rodna ravnopravnost jedno od osnovnih načela, a konkretni plan je da se program saradnje sa Švedskom asocijacijom nastavi i u narednim godinama.

Uvereni smo da će saradnja sa lokalnim samoupravama i državnim institucijama, domaćim i međunarodnim organizacijama u vremenu pred nama biti još intenzivnija, a kako bi rezultati našeg zajedničkog rada bili još bolji.

SKGO je početkom 2015. godine nagrađena za svoj rad u oblasti rodne ravnopravnosti, na konkursu GENIYOUTH koji je raspisala Mreža asocijacija lokalne samouprave jugoistočne Evrope (NALAS).

UVOD

Ova publikacija nastala je kao rezultat rada Stalne konferencije gradova – Saveza gradova i opština Srbije u periodu od tri i po godine na programu „Podrška lokalnim samoupravama u Republici Srbiji u procesu evropskih integracija“. Program se sprovodi u partnerstvu sa Švedskom asocijacijom lokalnih i regionalnih vlasti (SALAR) i ima pet komponenti, od kojih je jedna „Rodna ravnopravnost na lokalnom nivou“.

Cilj publikacije je da sačuva i omogući lako prenošenje znanja i iskustva koje smo stekli tokom realizacije ovog programa. Prvi deo ove publikacije predstavlja podsetnik o najvažnijim aktivnostima koje smo realizovali u okviru programa. U drugom delu podsećamo na teorijske osnove, formalni okvir i metodologiju koju smo promovisali i koristili na programu. Treći deo sadrži praktične primere rodni analiza koje smo sproveli u toku obuke članova i članica Radne grupe za rodnu ravnopravnost SKGO. Četvrti deo sadrži različite primere rodni analiza realizovanih u Švedskoj. Peti deo predstavlja inspiraciju za sve nas da iskoračimo na napredni nivo, zahvaljujući iskustvima grada Umea u Švedskoj, a koja nam prenosi bivša gradonačelnica Tamara Špirić. U šestom delu publikacije profesorka dr Marina Blagojević Hjuson za nas je sumirala jedan deo svog dugogodišnjeg istraživačkog rada u analizi preduslova za projekte i politike rodne ravnopravnosti koji vode ka pozitivnoj društvenoj promeni. U poslednjem, sedmom delu, prikazani su neki od tekstova koji su o našem radu ili našim iskustvima objavljeni u medijima ili na sajtu SKGO.

Ova publikacija predstavlja podsetnik za sve one koji su pohađali obuke i, nadamo se, inspiraciju za one koji se prvi put sreću sa ovom temom. Tematski fokus publikacije je strategija urođnjavanja, nastojanje da se ona objasni i potkrepi različitim primerima.

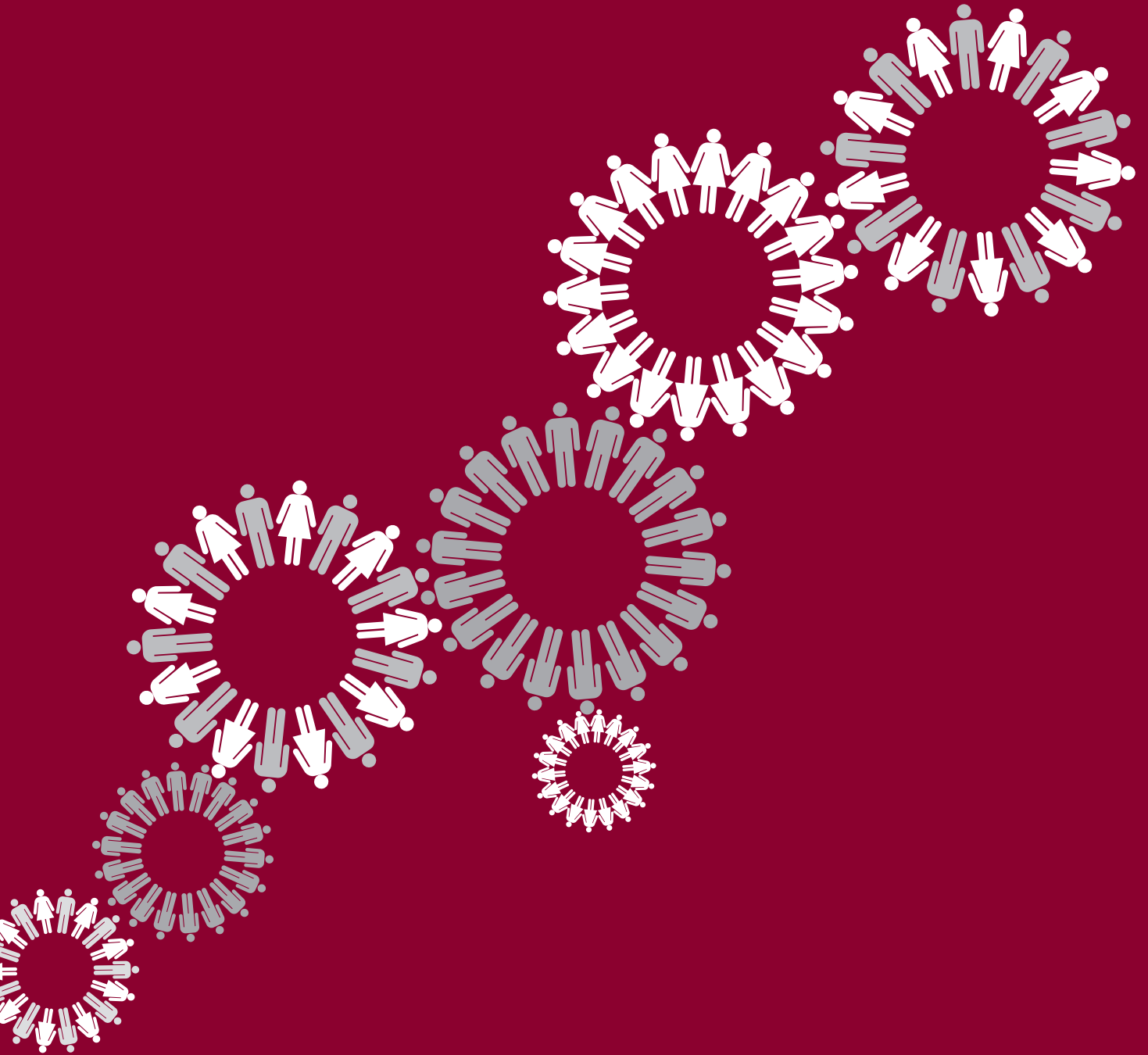
Zahvaljujemo se svima sa kojima smo u proteklom periodu sarađivali i čija su znanja, iskustva i rad utkani u tekst koji je pred vama.

Rozeta Aleksov

Koordinatorica komponente „Rodna ravnopravnost na lokalnom nivou“
Program „Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu evropskih integracija“

Tematski fokus publikacije je strategija urođnjavanja, nastojanje da se ona objasni i potkrepi različitim primerima.

RETROSPEKTIVA RADA SKGO U OBLASTI RODNE RAVNOPRAVNOSTI

U protekle tri godine kreirali smo i sprovodili obuke, radili analize, prikupljali podatke, pokretali inicijative, uspostavljali partnerstva i nastavili da promovišemo Evropsku povelju o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou.

Kada smo 2011. godine počinjali sa radom na ovom programu, ovako smo sagledali situaciju:

U svakodnevnom životu često se srećemo sa pogrešnom percepcijom rodne ravnopravnosti: ova tema ne zauzima mnogo prostora u javnim raspravama i medijima u Srbiji, osim ukoliko se odnosi na nasilje u porodici. U praksi, rodna ravnopravnost je izolovana oblast kojom se najčešće bave žene.

Smatrali smo da to treba da se promeni i da lokalne vlasti, koje su najbliže građanima i građankama, imaju odgovornost da se ovim pitanjima bave. Osim toga, Zakon o ravnopravnosti polova, „Službeni glasnik RS” 104/2009, propisao je i određene obaveze za lokalne samouprave. Nacionalna strategija za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti i prateći Akcioni plan predvideli su određene aktivnosti koje treba da se sprovode na lokalnom nivou. Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti, koju je u to vreme bilo potpisalo više od 1260 gradova u Evropi i svega 4 u Srbiji, je dokument koji daje jasan pregled svih oblasti rada lokalnih vlasti u kojima je važno voditi računa o rodnoj ravnopravnosti.

Kako bismo doprineli unapređenju rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou i pružili podršku lokalnim samoupravama, hteli smo da:

- ojačamo kapacitete gradova i opština, odnosno lokalnih tela za rodnu ravnopravnost;
- razvijemo kapacitete Sekretarijata SKGO za kreiranje i sprovođenje mera kojima se unapređuje ravnopravnost polova;
- promovišemo koncept rodne ravnopravnosti u javnosti i time podignemo svest građana kada je reč o ovoj temi.

PRVA GODINA, 2012. GODINA

Glavna misija RGRR bila je sprovođenje rodni analiza u različitim oblastima, i stvaranje primera za učenje, kopiranje i analiziranje.

Prvi koraci – formiranje SKGO Ekspertskog tima i Radne grupe za rodnu ravnopravnost

U 2012. godini formirali smo Radnu grupu za rodnu ravnopravnost (RGRR) i u nju pozvali predstavnike/predstavnice opština i gradova koji su do tada bili prepoznati kao primeri dobre prakse u ovoj oblasti, a koji su istovremeno članovi Odbora za društvene delatnosti i Odbora za sistem lokalne samouprave u SKGO. Na taj način, sledeći gradovi/opštine postali su članovi RGRR: Zrenjanin, Majdanpek, Arandjelovac, Žagubica, Stara Pazova, Sombor i Žitište. Osim toga, preko javnog konkursa, pozvali smo stručnjake i stručnjakinje za rodnu ravnopravnost, da postanu deo našeg Ekspertskog tima. One stručnjake i stručnjakinje koje su imale direktno iskustvo rada u nekoj lokalnoj samoupravi, pozvali smo u RGRR i dobili pojačanje u vidu predstavnika/predstavnica: Pančeva, Arandjelovca, Zrenjanina, Lebana i Prokuplja. U RGRR smo uključili i dve koleginice iz Sekretarijata SKGO i jednu predstavnicu Uprave za rodnu ravnopravnost, koja je u to vreme u okviru Ministarstva rada i socijalne politike bila zadužena da prati aktivnosti na lokalnom nivou. U prvoj godini realizacije projekta, RGRR je dobila detaljnu obuku za sprovođenje rodni analiza po 3R metodologiji (ili 4R), a proces učenja bio je obogaćen i sadržajnom studijskom posetom Švedskoj, gde smo posetili mnoge institucije, gradove i opštine šampione u sprovođenju politika rodne ravnopravnosti. Glavna misija RGRR bila je sprovođenje rodni analiza u različitim oblastima, i stvaranje primera za učenje, kopiranje i analiziranje. O samim primerima će biti reči nešto kasnije u poglavlju 3, a delove reportaže o studijskoj poseti pročitajte u prilogima na kraju.

RGRR je u decembru 2012. godine Skupštini SKGO predložila usvajanje Deklaracije Stalne konferencije gradova i opština – Saveza gradova i opština Srbije o poštovanju principa rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou vlasti u Srbiji. Skupština SKGO je jednoglasno usvojila ovaj predlog.

Radna grupa se sastajala i diskutovala o aktuelnim predlozima i modelima zakona, a njeni članovi i članice učestvovali su u izvođenju obuka za druge lokalne samouprave.

Osim aktivnosti koje su direktno bile usmerene na RGRR i njene članove i članice, Ekspertski tim je radio na izradi analize stanja u lokalnim samoupravama, u SKGO Sekretarijatu i prikupljanju podataka za jedinstvenu bazu o lokalnim mehanizmima za rodnu ravnopravnost (baza dostupna na rr.skgo.org).

„Rodna ravnopravnost u gradovima i opštinama“, okrugli sto, 21.9. 2012, Zrenjanin

Sporazum o saradnji potpisuju generalni sekretar SKGO Đorđe Staničić i Čedomir Janjić, zamenik gradonačelnika Zrenjanina

Sporazum o saradnji potpisuju generalni sekretar SKGO Đorđe Staničić i Danijela Gavrilović, pomoćnica predsednika opštine Arandelovac

Sporazum o saradnji potpisuju generalni sekretar SKGO Đorđe Staničić i Ružica Nikolić, predstavnica grada Sombora

Sporazum o saradnji potpisuju generalni sekretar SKGO Đorđe Staničić i Željko Ilić, predstavnik opštine Zagubica

DRUGA GODINA, 2013. GODINA

U drugoj godini sprovođenja projekta hteli smo da izađemo iz okvira rada sa RGRR.

Do kraja 2013. godine održali smo 8 seminara u različitim gradovima.

Kroz obuke koje smo u okviru programa sprovodili, pokušali smo da objasnimo razlike između mogućih strategija za postizanje rodne ravnopravnosti, odnosno na koji način rodna ravnopravnost može biti tema u okviru različitih nadležnosti rada lokalne samouprave.

U drugoj godini sprovođenja projekta hteli smo da izađemo iz okvira rada sa RGRR. Shvatili smo da bi naša Deklaracija imala veću težinu ukoliko bi nastajala u širokom, otvorenom procesu koji uključuje sve zainteresovane strane. U tu svrhu organizovali smo veliku konferenciju pod nazivom „Građani, građanke i lokalne politike“, 21. maja 2013. godine, i na nju pozvali javne ličnosti iz različitih sfera života. Govornici i panelisti na konferenciji bili su: Đorđe Staničić, generalni sekretar SKGO; Stana Božović, državna sekretarka u Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalne politike; Torgni Svenungsson, savetnik, ambasada Švedske u Srbiji; Gordana Čomić, potpredsednica Narodne skupštine Republike Srbije; mr Ivan Bošnjak, gradonačelnik Zrenjanina; Nada Banković, samostalna stručna saradnica u oblasti dečje zaštite i sporta, opština Arandelovac; Nataša Ristić, novinarka i konsultantkinja za odnose s javnošću, Beograd; Vojislav Arsić, izvršni direktor, Centar E8, Beograd; Danijela Spasić, asistentkinja na Kriminalističko policijskoj akademiji, Zemun.

Učesnici konferencije podelili se u radne grupe i ozbiljno komentarisali predloženi model SKGO politike o rodnoj ravnopravnosti koju su razvili članovi RGRR i eksperti. Kasnije smo o ovom dokumentu razgovarali i sa političkim predstavnicima, da bi na kraju Predsedništvo SKGO stavilo ovaj dokument na usvajanje Skupštini, koja je u decembru 2013. godine usvojila ovaj dokument.

Osim toga, želeli smo još i da stečena znanja i iskustvo podelimo sa što više kolega i koleginja iz gradova i opština. Do kraja 2013. godine održali smo 8 seminara u različitim gradovima. Kroz obuke koje smo u okviru programa sprovodili, pokušali smo da objasnimo razlike između mogućih strategija za postizanje rodne ravnopravnosti, odnosno na koji način rodna ravnopravnost može biti tema u okviru različitih nadležnosti rada lokalne samouprave. Radili smo na primerima dodele sredstava organizacijama civilnog društva, dodele javnog prostora, finansiranja obuka o reproduktivnom zdravlju, subvencija u poljoprivredi, finansiranju sporta, i mnogim drugim. Govorili smo o mnogobrojnim primerima iz Švedske i prikazivali SALAR-ov film, na koji su učesnice/učesnici izuzetno dobro reagovali. Pozivom na obuke pokušali smo da u njih uključimo što širi krug zaposlenih i donosilaca odluka, ali i predstavnika javnih preduzeća i institucija. Posebno smo insistirali na učešću muškaraca na obukama iako, nažalost, u tome nismo imali mnogo uspeha (svega 15% od ukupnog broja polaznika obuka bili su muškarci). Na kraju smo sve učesnice/učesnike obuka pozvali na još jednu veliku konferenciju, obuku i upoznavanje sa različitim institucijama. Događaj pod nazivom „Drugi modul obuke i okrugli sto o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou“ održan je od 27. do 29. novembra 2013. godine u Nišu.

Ekspertkinje, predstavnici institucija, domaći i strani gosti, organizacije civilnog sektora, ukupno 150 učesnika i tri dana rada nije nam bilo dovoljno za sve što smo na toj konferenciji hteli da uradimo i naučimo. Pored plenarnih sesija u kojima su gostovale sve relevantne institucije sa nacionalnog i pokrajinskog nivoa i nekoliko organizacija civilnog društva, organizovane su i tri tematske radionice na specifične teme: 3R analiza, rodno budžetiranje i komunikacija s medijima. Prateći događaj i doprinos umrežavanju, predstavljao je i mali sajam, razmena promotivnih materijala i izlaganje poster prezentacija dobrih praksi. Uz pomoć gošći iz civilnog sektora, članica Mreže žena protiv nasilja, priređeno je javno potpisivanje Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulske konvencije).

Konferencija „Građani, građanke i lokalne politike“, 21.5.2013, Beograd, pogled na panel

O izradi dokumenta „Politika SKGO u oblasti rodne ravnopravnosti“ govore Višnja Bačanović, samostalna konsultantkinja za pitanja roda i Fredrik Lundkvist, ekspert za urodnjavanje politika

Miloš Đajić moderira rad u jednoj od grupa, a diskutuje se predloženi nacrt „Politike SKGO u oblasti rodne ravnopravnosti“

Miloš Đajić, Biljana Maletin Uljarević, Rozeta Aleksov i Višnja Bačanović sumiraju zaoključke konferencije

S leva na desno: Miloš Đajić, Nataša Ristić, Vojkan Arsić, Nada Banković – živa diskusija u panelu

Radionica o 3R metodi rodne analize

Razmena materijala i ideja

„Drugi modul obuke i okrugli sto o rodnoj ravnopravnosti“, 27–29.11.2013, Niš, grupna fotografija

Potpisujemo Istanbulsku konvenciju

Potpisujemo Istanbulsku konvenciju

Pogled na punu salu

Informišemo učesnike o aktuelnim mogućnostima za profesionalno usavršavanje

Delegacija Apatina

Detaljno se bavimo rodnom analizom

Radionica o komunikaciji

Grupna fotografija pred povratak sa završne faze obuke za RGRR, Andrejvlje, februar 2013. godine

Na završnoj fazi obuke članica RGRR Milica Todorović (grad Pančevo) predstavlja svoju analizu o dostupnosti zdravstvenog osiguranja

Pavle Karlečik (grad Zrenjanin) predstavlja svoju analizu o rodnim aspektima javnih nabavki

Ljubinka Kaluđerović (SKGO) predstavlja svoju rodnu analizu o zastupljenosti žena i muškaraca među donosiocima odluka i izvršiocima u oblasti zaštite životne sredine

Članice ekspertskeg tima za rodnu ravnopravnost SKGO, konsultantkinje: Biljana Maletin Uljarević, Višnja Bačanović i Rozeta Aleksov, koordinatorica za rodnu ravnopravnost SKGO

Članovi i članice Radne grupe za rodnu ravnopravnost SKGO na završnoj fazi obuke za izvođenje rodni analiza, Andrevlje, februar 2013. godine
Na slici s leva na desno: Jasna Vujačić, predstavica Uprave za rodnu ravnopravnost; Milica Todorović, predsednica Komisije za rodnu ravnopravnost grada Pančeva; Biljana Maletin Uljarević, konsultantkinja za pitanja roda; Pavle Karlečik, budžetski inspektor, grad Zrenjanin; Nada Banković, samostalna stručna saradnica u odeljenju dečje zaštite, opština Arandelovac

TREĆA GODINA, 2014. GODINA

Paralelno sa aktivnostima na komponenti „Rodna ravnopravnost na lokalnom nivou“ nastojali smo da radimo na urodnjavanju drugih aktivnosti na programu, kao i strateških procesa za lokalnu samouparavu u Srbiji.

RODNA RAVNOPRAVNOST KROZ SKGO AKCIJU / 20

U trećoj godini projekta, pored mnogobrojnih izazova koji su nas zadesili i pogodili svaki na svoj način: izbori, poplave, ukidanje Uprave za rodnu ravnopravnost, još malo smo se bavili obukama i učvršćivanjem veza između kolega i koleginja. Iz tih kontakata kasnije se razvila i izgradila Mreža za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou, najpre kao neformalna mejling lista, a zatim i formalizovana odlukom Predsedništva SKGO. U trećoj godini projekta, posebnu pažnju smo posvetili Evropskoj povelji o rodnoj ravnopravnosti, koja sve vreme, čak i pre početka projekta, predstavlja okvir za rad SKGO u oblasti rodne ravnopravnosti. Hteli smo da posebnu podršku pružimo potpisnicama povelje i kreirali smo pilot-obuku na ovu temu. Ugledali smo se na naše kolegice i kolege iz SALAR-a i uz njihovu podršku osmislili program obuke.

Paralelno sa aktivnostima na komponenti „Rodna ravnopravnost na lokalnom nivou“ nastojali smo da radimo na urodnjavanju drugih aktivnosti na programu, kao i strateških procesa za lokalnu samouparavu u Srbiji. U tom smislu svakako je najznačajniji proces uvođenja programskog budžetiranja u kome smo aktivno radili na uvođenju rodno osetljivih indikatora za programske aktivnosti. Naročito smo zadovoljni saradnjom i uspesima u oblasti zaštite životne sredine.

„Rodna ravnopravnost na lokalnom nivou“, šesta obuka, 12–13.9.2013, Ivanjica, bezbednost je i naša tema

„Rodna ravnopravnost na lokalnom nivou“, deseta obuka, 18–19.11.2014, Kragujevac, učesnice predstavljaju rezultate rada malih grupa

„Konstitutivna sednica odbora za finansije“, 15.4.2014, Beograd, predstavljamo koncept rodno budžetiranja

ČETVRTA GODINA, 2015. GODINA

Nagradu smo shvatili i kao obavezu da u budućem periodu budemo još efikasniji.

Od početka godine najviše smo se bavili vrednovanjem rada u prethodnim godinama, i osmišljavanjem adekvatnog strateškog pristupa za naredni period. Pored toga, sa pet pilot-opština radili smo na razvoju akcionih planova za primenu Evropske povelje o rodnoj ravnopravnosti i pripremali završnu konferenciju.

Za nas je svakako najznačajnije to što je u 2015. godini usledila i GENiYOUTH nagrada za dobre prakse u oblasti rodne ravnopravnosti i rada sa mladima. Nagradu nam je dodelila Mreža asocijacija lokalne samouprave jugoistočne Evrope (NALAS) za naš napor da rad lokalnih samouprava u Srbiji učinimo boljim, a lokalne politike adekvatnijim za građane i građanke. Nagradu smo shvatili i kao obavezu da u budućem periodu budemo još efikasniji.

„Predstavljanje modela Zakona rodnoj ravnopravnosti“, okrugli sto organizovan u saradnji sa zaštitnikom građana, 10.2.2015, Beograd, tražilo se mesto više

Rozeta Aleksov predstavlja nagrađeni primer prakse „Promocija rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou“ Stalne konferencije gradova i opština na generalnoj Skupštini NALAS-a

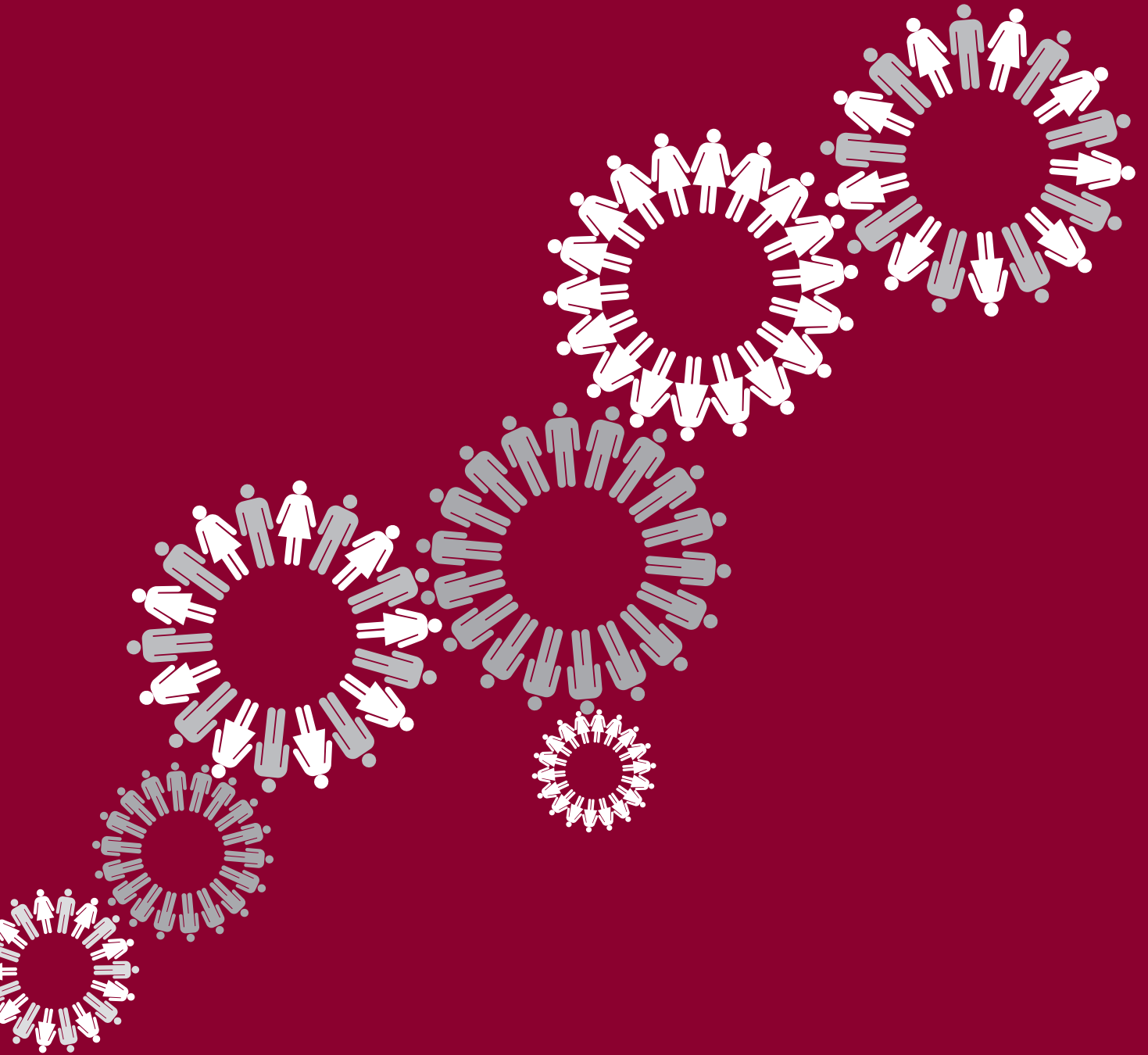

Dobitnici GENiYOUTH nagrade

Uručenje nagrade GENiYOUTH, s leva na desno, Hans Freuhauf, menadžer projekta GIZ, Emil Dragiči, predsednik NALAS-a, Kelmend Zajazi, izvršni direktor NALAS-a i Đorđe Staničić, generalni sekretar SKGO

REZULTATI RADA

- Usvojena Deklaracija Stalne konferencije gradova i opština – Saveza gradova i opština o poštovanju principa rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou vlasti u Srbiji
- Usvojena Politika SKGO u oblasti rodne ravnopravnosti
- Usvojen Strateški plan Stalne konferencije gradova i opština – Saveza gradova i opština Srbije za period 2014–2017, gde je rodna ravnopravnost i sprečavanje svih oblika diskriminacije jedno od osnovnih načela
- Usvojena odluka Predsedništva SKGO o osnivanju Mreže za rodnu ravnopravnost
- **Mreža asocijacija jugoistočne Evrope (NALAS) dodelio je Stalnoj konferenciji gradova i opština nagradu za dobre prakse u oblasti rodne ravnopravnosti i rada sa mladima – GENIYOUTH**
- **Opservatorija za praćenje primene Evropske povelje o rodnoj ravnopravnosti na lokalnim nivou Saveta evropskih opština i regiona (CEMR) prepoznala je rad SKGO kao primer dobre prakse u primeni Evropske povelje u oblasti bratimljenja i međunarodne saradnje**
- Urađeno je 14 rodni analiza po 3R metodologiji tokom obuke članova i članica Radne grupe za rodnu ravnopravnost SKGO
- Rodna perspektiva dosledno primenjivana u radu tematskih klastera na komponenti „Zaštita životne sredine“
- Članovi/članice Radne grupe za rodnu ravnopravnost u Mreži SKGO eksperata za podršku lokalnim samoupravama u procesu EU integracija komentarisali su iz rodne perspektive Okvirni dokument i šest analiza uticaja pristupanja Srbije EU
- Oko 200 zaposlenih u lokalnim samoupravama Srbije imalo je priliku da učestvuju u deset osnovnih obuka, dve specijalizovane na temu urođnjavanja u projektima zaštite životne sredine i tri tematske: komunikacija, 3R metoda i rodno budžetiranje
- Održane četiri velike konferencije (Zrenjanin 2012, Beograd 2013, Niš 2013, Beograd 2015)
- Objavljeno više desetina tekstova i priloga u nacionalnim i lokalnim medijima o radu SKGO u oblasti rodne ravnopravnosti

Zajednički sastanak Radne grupe za rodnu ravnopravnost i Ekspertskog tima za rodnu ravnopravnost SKGO

Jedan od mnogobrojnih sastanaka RGRR

Jedna od obuka na kojoj su učestvovali članovi i članice Radne grupe za rodnu ravnopravnost – kako da razvijemo bolje odnose s javnošću, profesorka Milica Kostić Stanković

Konstitutivni sastanak Radne grupe za rodnu ravnopravnost, 22.6.2012, Beograd, Vladimir Jovanović, menadžer programa „Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu evropskih integracija“ pozdravlja članove i članice Radne grupe

Konstitutivni sastanak Radne grupe za rodnu ravnopravnost, 22.6.2012, Beograd

Radna grupa ispred zgrade opštine Vindeln

Očaravajuć pogled na Stokholm sa najviših spratova SALAR-a

Tamara Špirić, gradonačelnica Umea govori o dostignućima grada. Najavljuje izgradnju Muzeja ženske istorije.

Gradonačelnik opštine Vannas posvetio je dva sata svog vremena sastanku sa našom Radnom grupom i razgovarao o rodnoj ravnopravnosti

Slušamo prezentaciju o načinu na koji okrug Vesteboten promoviše rodnu ravnopravnost. Poseban utisak ostavlja priča o urođnjavanju u drvnjoj industriji.

Helena Spets, ekspertkinja SALAR-a drži predavanje za RGRR o urođnjavanju

Radna grupa ispred zgrade opštine Vannas

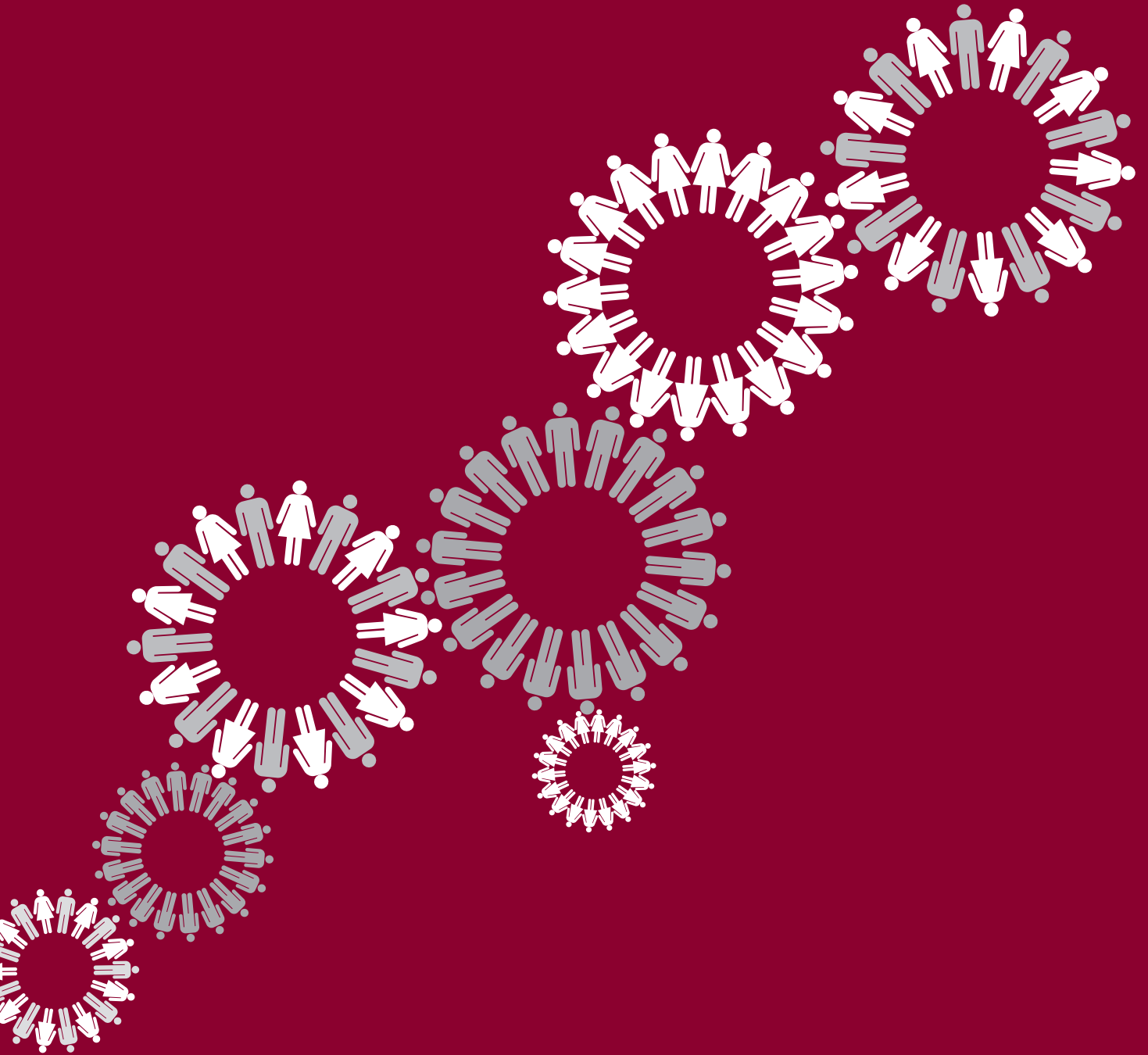

Biljana Maletin Uljarević odgovara na dileme Ljiljane Vasiljević, članice Radne grupe

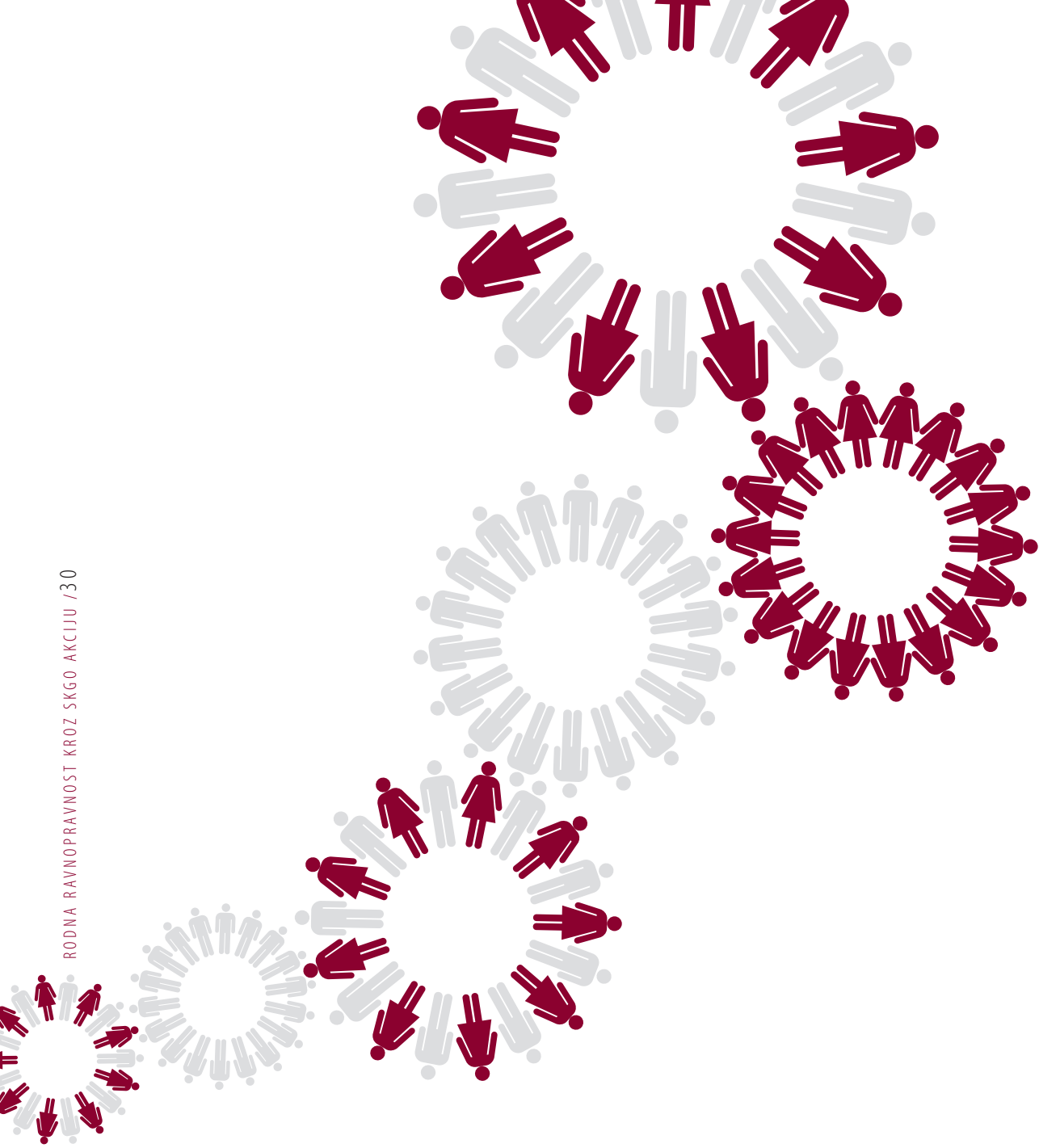

Stigli smo u Umeu, grad koji ima reputaciju da je najbolje urođnjen

MALI TEORIJSKI PODSETNIK

RODNA RAVNOPRAVNOST

Prema definiciji Saveta Evrope: Rodna ravnopravnost podrazumeva jednaku vidljivost, moć i učešće oba pola u svim sferama javnog i privatnog života i prihvatanje i uvažavanje komplementarnosti žena i muškaraca i njihovih različitih uloga u društvu.

Prema definiciji Ujedinjenih nacija: Ravnopravnost žena i muškaraca (rodna ravnopravnost) odnosi se na jednaka prava, odgovornosti i mogućnosti žena i muškaraca, devojčica i dečaka.

Smatrajući da se mnoga prava, odgovornosti i mogućnosti građana i građanki ostvaruju upravo na lokalnom nivou, i imajući u vidu Zakon o ravnopravnosti polova („Službeni glasnik RS”, br. 104/2009), koji propisuje i obaveze, dolazimo do zaključka da je neophodno raditi na unapređenju praksi gradova i opština u ovoj oblasti.

Formalni okvir

Na međunarodnom nivou postoji niz značajnih dokumenata, ali svakako je važno posebno pomenuti Konvenciju UN o eliminaciji svih oblika diskriminacije prema ženama (CEDAW) (1979) koju je SFRJ ratifikovala još davne 1981. godine, a Savezna Republika Jugoslavija i kasnije Republika Srbija preuzele obaveze koje iz nje proističu. Najvažniji doprinos u promociji strategije urođnjavanja dala je Pekinška deklaracija i platforma za akciju (1995) koja i danas, dvadeset godina od usvajanja, predstavlja inspirativni okvir za delovanje u oblasti rodne ravnopravnosti i unapređenja položaja žena i devojčica.

Ravnopravnost između žena i muškaraca je jedna od temeljnih vrednosti Evropske unije¹ koja seže sve do 1957, kada je princip jednake plate za jednak rad postao sastavni deo Ugovora iz Rima. Na nivou Evropske unije danas postoje mnogobrojne direktive, smernice, preporuke, izveštaji i zaključci koji se odnose na različite oblasti života žena i muškaraca. U prošlosti je Evropska unija posebno radila na zakonodavnom okviru za jednak tretman, uvođenje rodne perspektive u sve politike (*gender mainstreaming*) i posebnim merama za unapređenje položaja žena. Strategija za ravnopravnost između žena i muškaraca 2010–2015 daje jasan okvir i pokazuje posvećenost promociji rodne ravnopravnosti u svim politikama, prateći sledeće tematske prioritete: jednaka

Neophodno je raditi na unapređenju praksi gradova i opština u ovoj oblasti.

1 <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/>

ekonomska nezavisnost za žene i muškarce, jednaka zarada za rad iste vrednosti, ravnopravnost u donošenju odluka, dostojanstvo, integritet i iskorenjivanje rodno zasnovanog nasilja, promocija rodne ravnopravnosti izvan granica EU i rodna ravnopravnost kao horizontalna tema u drugim oblastima. Strategija naglašava doprinos rodne ravnopravnosti u ekonomskom rastu i održivom razvoju, i podržava implementaciju rodne dimenzije strategije Evropa 2020.

Značajnu ulogu u promociji i ostvarivanju rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou ima Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti koju je Savet evropskih opština i regiona (CEMR) usvojio 2006. godine nakon realizacije projekta „Gradovi za ravnopravnost“. Povelja daje pregled uobičajenih nadležnosti lokalne samouprave u Evropi i daje preporuke kako se u okviru njih može primenjivati rodna perspektiva. Potpisivanjem Evropske povelje, gradovi i opštine se obavezuju pred svojim građanima i građankama da će aktivno raditi na njenoj primeni i postaju deo evropske mreže potpisnica.

U Srbiji je pored Zakona o ravnopravnosti polova („Službeni glasnik RS“, br. 104/2009), svakako značajna i Nacionalna strategija za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti („Službeni glasnik RS“, br. 15/2009) kao i Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti za period od 2010. do 2015. godine.

KOJI PRISTUP PRIMENJUJEMO?

Stalna konferencija gradova i opština opredelila se za primenu i promociju strategije urođnjavanja, *gender mainstreaming*. Ova strategija je globalno prihvaćena i promovisana u dokumentima Ujedinjenih nacija, Evropske unije i Saveta Evrope, a podrazumeva uvođenja rodne perspektive u sve faze kreiranja, sprovođenja i evaluacije javnih politika, na svim nivoima.

Rodna ravnopravnost nije lako dostižan cilj i kroz istoriju su različite organizacije i pokreti pokušavali na različite načine da se tom cilju približe. Na nivou politika prepoznamo tri strategije za postizanje rodne ravnopravnosti.

Stalna konferencija gradova i opština opredelila se za primenu i promociju strategije urođnjavanja, *gender mainstreaming*.

Ravnopravnost u zakonu

U 19. veku žene su se zalagale za pravo glasa, pravo na obrazovanje, nasleđivanje i pravo na rad. Verovalo se da će osvajanjem ovih prava i njihovim prepoznavanjem u zakonodavnom okviru problem neravnopravnosti biti rešen. Međutim, ostvarivanjem ovih prava u zakonu, nije se ostvarila suštinska ravnopravnost. Iako u zakonu ravnopravne, žene su zbog istorijske diskriminacije kojoj su bile izložene, i u narednim decenijama, i danas u 21. veku još uvek, u praksi neravnopravne.

Primer jednakosti u zakonu koja ne rezultira ravnopravnošću u društvu predstavlja činjenica da žene danas u Srbiji imaju zakonsko pravo da biraju i budu birane, dok je istovremeno broj izabranih žena daleko ispod proporcionalne zastupljenosti žena u populaciji.

Jednake mogućnosti

Strategija jednakih mogućnosti uzela je u obzir nedostatke strategije ravnopravnosti u zakonu. Iako jednake mogućnosti i jednaka prava garantuje zakon, u stvarnosti se ona ne mogu iskoristiti zbog viševakovne neravnopravnosti, ustaljenih načina razmišljanja, kulturoloških normi i sl. U tu svrhu razvijene su strategije jednakih mogućnosti koje za cilj imaju da pomognu ženama da izjednače svoje startne pozicije sa muškarcima. Jedna takva strategija je uvođenje kvota za žene u narodnoj i lokalnim skupštinama.

Primena ove strategije opravdana je i u Srbiji, i u drugim zemljama. Zahvaljujući Zakonu o izboru narodnih poslanika i Zakonu o lokalnim izborima koji propisuju da minimum svaka treća osoba na listi mora biti osoba manje zastupljenog pola, u Skupštini Srbije i skupštinama gradova i opština trenutno u ovim telima ima približno 30% žena, ali još uvek ne rezultira ravnopravnošću, čak ni u brojkama, a još manje u suštinskoj moći i uticaju.

Drugim rečima, mora da postoji jednakost u pravima, posebne mere za kreiranje jednakih mogućnosti za one koji nemaju jednake startne pozicije u društvu, kao i primena rodne perspektive u svim procesima u svim sektorskim politikama, na svim nivoima.

Ova mera nije sama sebi cilj, već predstavlja prelazno rešenje do momenta kada će minimum 30% manje zastupljenog pola u parlamentu postati lako dostižno i „prirodno ostvareno“. Poznati su slučajevi zemalja koje su ukinule kvote jer su smatrale da im više nisu potrebne (npr. Danska).

Uvođenje rodne perspektive u sve politike i aktivnosti (*gender mainstreaming*)

Strategija uvođenja rodne perspektive u politike (engleski *gender mainstreaming*, najbolji prevod na srpski jezik je urođnjavanje) pojavila se u zvaničnim dokumentima devedesetih godina 20. veka. Konstatovano je da su mnogi problemi rešeni na nivou zakona, ali da čak ni uz primenu strategije jednakih mogućnosti rodna ravnopravnost ne može biti dostignuta.

Prema definiciji UN², „*gender mainstreaming* (urođnjavanje) je globalno prihvaćena strategija za promociju rodne ravnopravnosti. Takođe, nije sama sebi cilj, već strategija, pristup, sredstvo za postizanje cilja rodne ravnopravnosti. Urođnjavanje podrazumeva da je rodna perspektiva i vođenje računa da je cilj rodne ravnopravnosti centralni za sve aktivnosti – razvoj politika, istraživanje, zastupanje i dijalog, zakonodavstvo, alokaciju resursa, planiranje, primenu i nadgledanje programa i projekata“.

Savet Evrope³ daje nešto drugačiju definiciju: „Urođnjavanje je reorganizacija, unapređenje, razvoj i evaluacija procesa kreiranja, sprovođenja i evaluacije javnih politika, tako da je perspektiva rodne ravnopravnosti ugrađena u sve politike, na svim nivoima u svim fazama, od strane aktera koji su inače uključeni u proces. Urođnjavanje ne može da zameni specifične politike koje imaju za cilj da se bave posledicama rodne neravnopravnosti.“

Definicija Saveta Evrope naglašava potrebu za postojanjem posebnih politika jednakih mogućnosti uz primenu strategije urođnjavanja.

Takođe, ova definicija ukazuje na značaj unapređenja procesa kreiranja, sprovođenja i evaluacije javnih politika na svim nivoima i u svima fazama. Drugim rečima, mora da postoji jednakost u pravima, posebne mere za kreiranje jednakih mogućnosti za one koji nemaju jednake startne pozicije u društvu, kao i primena rodne perspektive u svim procesima u svim sektorskim politikama, na svim nivoima.

2 <http://www.un.org/womenwatch/osagi/gendermainstreaming.htm>

3 http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/index_en.asp

NASTANAK STRATEGIJE URODNJAVANJA

U drugoj polovini 20. veka, među stručnjacima koji su procenjivali efekte i/ili pružali razvojnu pomoć u trećem svetu, raslo je nezadovoljstvo razvojnim programom Ujedinjenih nacija (UNDP). Žene su imale manje koristi od napora i sredstava koji se ulažu, nego muškarci, čak se u nekim slučajevima i pogoršala situacija žena nakon realizovanih projekata.

Primer⁴: U cilju smanjenja siromaštva i poboljšanja zdravlja, siromašne porodice u Nepalu su kao pomoć dobijale bizone (water buffalo). Međutim, nakon godina primene ove mere, došlo se do zaključka da je kvalitet života žena opao, jer su, zbog rodnog režima u kome se isključivo one bave poslovima oko domaćih životinja, na taj način one dobile više obaveza. Žene su problem preopterećenosti prevazile tako što su sve više uključivale svoje ćerke (takođe zbog postojećeg rodnog režima) i time im umanjivale šanse za školovanje. Muškarci su prodavali mleko i vremenom uvidali monetarnu vrednost ovog proizvoda, te ga je sve manje ostajalo na raspolaganju za gladnu decu. Kako su počeli da zarađuju više, počeli su svoje sinove da šalju u skuplje škole. Dugoročno, ova mera je dovela do produblivanja rodnog jaza i napravila mnogo više štete za žene i devojčice nego koristi.

Isprobane su različite strategije kao odgovor na uočeni problem.

Ženski projekti i razvijanje svesti

Pre svega, uvedeni su specijalni programi koji su targetirali samo žene. Druga strategija fokusirala se na razvijanje svesti među osobljem u UNDP telima, kroz obrazovanje o položaju žena kojima pomažu. Međutim, nijedna od strategija nije dala željene rezultate. Rasuto znanje nije bilo upotrebljeno u praksi, a ženski projekti su obično bile izdvojene inicijative sa veoma ograničenim resursima. Umesto daljeg razvoja, posebni programi su zapravo jačali marginalizaciju žena. A da stvar bude gora, oni koji su radili u velikim organizacijama nisu više ni bili motivisani da razmatraju razlike u životnim okolnostima žena i muškaraca, pošto su se problemima žena navodno bavili kroz odvojene ženske projekte.

Ovakav opis situacije u velikoj meri podseća na stanje u Srbiji danas, na svim nivoima, pa i na lokalnom. Zakon o ravnopravnosti polova propisao je lokalnim samoupravama obavezu osnivanja tela ili zaduživanja lica koje bi se bavilo pitanjima rodne ravnopravnosti. Čak i u slučajevima da ova lica i tela imaju želju da se posvećeno bave ovim pitanjima, njihov rad je slabo vrednovan, a i dalje se suštinski ne menja ništa u politikama glavnog toka. Naprotiv, sada postoji verovanje da će se tim pitanjima pozabaviti u telima za rodnu ravnopravnost, te da glavni tok može biti potpuno rasterećen od razmišljanja o toj temi.

4 The Centre for Development and Population Activities, Gender, Reproductive Health, and Advocacy – A Trainer's Manual, Washington, USA, 2000, p.82.

Urodnjavanje je strategija koja treba da obezbedi jednaku raspodelu moći i resursa, uticaj između žena i muškaraca, i zbog toga je neophodno promeniti postojeći sistem i učiniti ga više rodno ravnopravnim.

Uključivanje žena

Kada su u pitanju razvojni projekti, pristup koji podrazumeva uključivanja žena i njihovih vrednosti u procese odlučivanja pojavio se u svetu tokom osamdesetih godina 20. veka. Učešćem žena u procesu donošenja odluka, pokušalo se da se utiče na dizajn programa razvojne pomoći u zemljama trećeg sveta. Samo prisustvo žena trebalo je da promeni sistem i učini ga rodno ravnopravnim. Ni ova strategija nije mogla biti uspešna. Integrisanje žena u sistem kojim dominiraju i koji su stvorili muškarcima podrazumeva da žene moraju da se adaptiraju normama koje prevladavaju u organizaciji, kreiranim od strane muškaraca, za muškarce. Ova strategija dakle čini neravnopravnim učešće žena i muškaraca. U pomenutom sistemu stvaraju se različite mogućnosti za žene i muškarce iako su na površini one najčešće teško vidljive. Svako očekivanje da će žene same menjati organizaciju, bez podrške sa rukovodećih mesta, bilo je nerealno, zaključili su kritičari ove strategije za povećanje rodne ravnopravnosti.

Ovo je, takođe, scenario prisutan u Srbiji danas. Političarke koje sticajem okolnosti uspeju da osvoje važne funkcije vrlo često (uz uvek prisutne izuzetke) prestanu da se identifikuju sa obespravljenim ženama i zalažu za njihove interese jer to ne donosi političke poene. Preuzimanje dominantnih obrazaca ponašanja neophodno je u cilju preživljavanja u postojećem sistemu.

Integracija rodne perspektive (*gender mainstreaming*)

Shodno svemu navedenom kasnih osamdesetih godina 20. veka došlo se do strategije urodnjavanja. Umesto integracije žena, ideja je bila da se integriše rodna perspektiva. Urodnjavanje je strategija koja treba da obezbedi jednaku raspodelu moći i resursa, uticaj između žena i muškaraca, i zbog toga je neophodno promeniti postojeći sistem i učiniti ga više rodno ravnopravnim.

Ova strategija u Srbiji još uvek nije zaživela u javnom sektoru iako postoje brojni napori i blagi pomaci u ovom smeru.

3 R metoda

Naše glavno sredstvo, alat za uvođenje rodne perspektive predstavlja rodna analiza po 3R metodi (u literaturi nekad i 4R).

Ova metoda predstavlja unapređen pristup kreiranju politika na osnovu dokaza – eng. *evidence based policy making*. Razvijena je u devedesetim godinama 20. veka u Švedskoj i bazira se na prikupljanju kvantitativnih podataka i njihovoj kvalitativnoj analizi.

Najpre se u okviru prvog „R” (eng. **Representation – zastupljenost**) prikupljaju broječni podaci o

zastupljenosti žena i muškaraca, mladića i devojaka, dečaka i devojčica na strani korisnika usluge, ali i zastupljenost žena i muškaraca na strani pružalaca usluge, kreatora politike i donosilaca odluka. Da bi ovaj korak bio moguć, neophodni su rodno razvrstani statistički podaci, na šta obavezuje Zakon o ravnopravnosti polova, član 40. i odnosi se i na jedinice lokalne samouprave, ustanove i organizacije koje obavljaju javna ovlašćenja, javna preduzeća i privredna društva. *Praktična napomena za proces prikupljanja i prikazivanja podataka je da se oni ne prikazuju kao udeo žena u ukupnom broju (5% korisnika su žene), već kao procenat žena i procenat muškaraca (5% žena, 95% muškaraca).* Drugo „**R**“ (**eng. Resources – resursi**) odnosi se na podatke o raspolaganju resursima. Kako i pod kojim uslovima, ko koristi resurse: novac, vreme, prostor, informacije, tehnička sredstva itd. Treće „**R**“ (**eng. Realia – realnost**) se odnosi na realnost. Ovaj deo je najkompleksniji i zahteva osnovno poznavanje rodnih uloga, rodnih režima i konteksta u jednom društvu. U ovoj fazi analize razmatraju se mogući uzroci koji dovode do disbalansa u kvantitativnim pokazateljima. Nakon ovako urađene analize, razmišlja se o mogućim unapređenjima usluge ili politike i daje preporuka za promenu. Sledi formulisanje ciljeva i rad na njihovom ostvarivanju, što se može nazvati četvrtim „**R**“ (**eng. Realisation – realizacija**). Nakon realizacije koraka koji su predviđeni, i posle izvesnog vremena, metodu bi trebalo ponoviti radi praćenja efekata intervencije i radi osmišljavanja novih načina za intervenciju. Ovo bi se moglo nazvati petim „**R**“ (**eng. Repeat – ponavljanje**).

Karakteristike roda su vremenski, teritorijalno, statusno, klasno i društveno uslovljene.

KAKO DA RAZUMEMO REALNOST?

Većina koraka u prethodno opisanom postupku su tehničke prirode, dok kvalitativno tumačenje podataka iz rodne analize, treće R, realnost, podrazumeva suštinsko razumevanje sledećih nekoliko pojmova:

- Pol;
- Rod;
- Rodne uloge;
- Rodni režim, sistem;
- Ukrštanje identiteta – Uvek je rod, ali nikad nije samo rod.

Biološka ili statistička odrednica Pol

Statistika deli ljude na žene i muškarce, dečake i devojčice. S malim izuzetkom, u gotovo svim zemljama sveta, pa i kod nas, odmah po rođenju deteta, upisuje se njegov pol u matične knjige kao muški ili ženski. Iako sa biološke i medicinske strane gledano, pol nije potpuno binarna kategorija, prihvatili smo da su biološke karakteristike žena i muškaraca uglavnom trajne, nepromenljive i univerzalne na svim meridijanima i u svim epohama.

Društvena odrednica Rod

Za razliku od njih, karakteristike roda su vremenski, teritorijalno, statusno, klasno i društveno uslovljene. Iako se većina nas statistički identifikuje kao muškarci ili žene, tokom socijalizacije, najpre u porodici, zatim u vrtiću, školi, na poslu, kroz kulturu, medije i tržište, učimo koja su dozvoljena ponašanja, očekivani rezultati, šta je prihvatljivo, šta „normalno“ za ženski i muški rod – učimo svoje rodne uloge. Simon De Bovoar je stoga tvrdila: „Žena se ne rađa, ženom se postaje.“ Muškarac, takođe. Teoretičari i teoretičarke roda, kao i mnogobrojni aktivisti i aktivistkinje smatraju da su upravo ovako društveno konstruisane uloge uzrok problema i neravnopravnosti u društvu, a ne biološke razlike polova. Zbog toga govorimo o rodnoj ravnopravnosti, a ne o polnoj jednakosti.

Kreatori politika bi morali biti svesni rodni uloga u društvu, razumeti ih, uzeti u obzir ograničenja do kojih one dovode, i takođe kroz javne politike raditi na njihovoj dekonstrukciji. Rodne uloge dovode do produbljivanja jaza (eng. *gap*) u socijalnom statusu, ekonomskom blagostanju, obavljanju neplaćenog posla u kući, ukupnim uslovima života u porodici. Postoje mnoge oblasti u kojima je između položaja žena i muškaraca evidentan jaz, ali sve ukupno, iako postoje izuzeci, žene su uglavnom u znatno lošijem položaju svuda u svetu. Žene su siromašnije, imaju manje društvenog uticaja i često trpe nasilje od strane svog muškog partnera, od kojeg neretko i finansijski zavise. Problem je društveno uslovljen, globalne je prirode, i manje ili više izražen u različitim kulturama i na različitim meridijanima.

Problem je društveno uslovljen, globalne je prirode, i manje ili više izražen u različitim kulturama i na različitim meridijanima.

Rodni sistem (režim)

U svakom društvu, kolektivu, porodici, postoji rodni režim. Rodni režim je dominantni obrazac koji žene i muškarce stavlja u određeni odnos, te se njihove grupne karakteristike, ali i individualni životi, u velikoj meri mogu razumeti upravo preko tog odnosa, tj. obrasca⁵. Razumevanje rodni režima predstavlja neophodan preduslov za bavljenje rodnom analizom politika i aktivnosti.

Švedska istoričarka Ivon Hirdman (Yvonne Hirdman), o ovom problemu ovako govori: „svako društvo kreira i održava sistem u kome žene i muškarci imaju dodeljene različite dužnosti, uloge i pozicije. Ovakvi sistemi nazivaju se rodni sistemima i bazirani su na dva principa: rodna podela i muška superiornost. Drugim rečima, u svakoj porodici, kolektivu, društvu, postoje 'muški' i 'ženski' poslovi i uloge, pri čemu se uvek 'muško' smatra superiornijim.“ U porodici, dominantan sistem je onaj u kome žena brine o domaćinstvu, a muškarac zarađuje. Muškarci i žene kao da deluju u različitim sferama života, kako horizontalno, tako i vertikalno. Postoje i mišljenja da sama podela poslova nije problem, već činjenica da se ono što je „muško“, smatra vrednijim. U lokalnoj samoupravi žene obavljaju administrativne poslove, dok muškarci donose odluke, što se smatra važnijim. U zdravstvu, žene su medicinske sestre, muškarci doktori itd. U javnom sektoru žene se najčešće nalaze u sferi pružanja usluga nege, dok su muškarci najdominantniji energetskom i komunalnom sektoru, koji se smatra važnijim, uglednijim i korisnijim. Ono što je često problem jeste i nerazumevanje načina na koji rodni sistemi deluju, te njihovo kreiranje, održavanje i reprodukcija kako od strane muškaraca tako i od strane žena, ne bi li se održali uspostavljeni odnosi moći i postojeći poredak.

Važan zaključak koji se iz ovoga nameće jeste da za rodnu neravnopravnost nisu krivi muškarci, kako to često podrazumevaju neke radikalne struje. Nisu krive ni same žene, kako im se često spočitava, već postojeći sistemi/režimi. Iz tog razloga, nameće se potreba za osveščivanjem i dekonstrukcijom sistema od strane svih učesnika i učesnica u njemu. Suprotstavljanje sistemu i uspostavljenju društvenoj hijerarhiji svakako nije lak posao i predstavlja izazov i za žene i za muškarce.

5 Marina Blagojević Hjuson, Rodni barometar u Srbiji: Razvoj i svakodnevni život, UNDP, Beograd, 2012, str. 29.

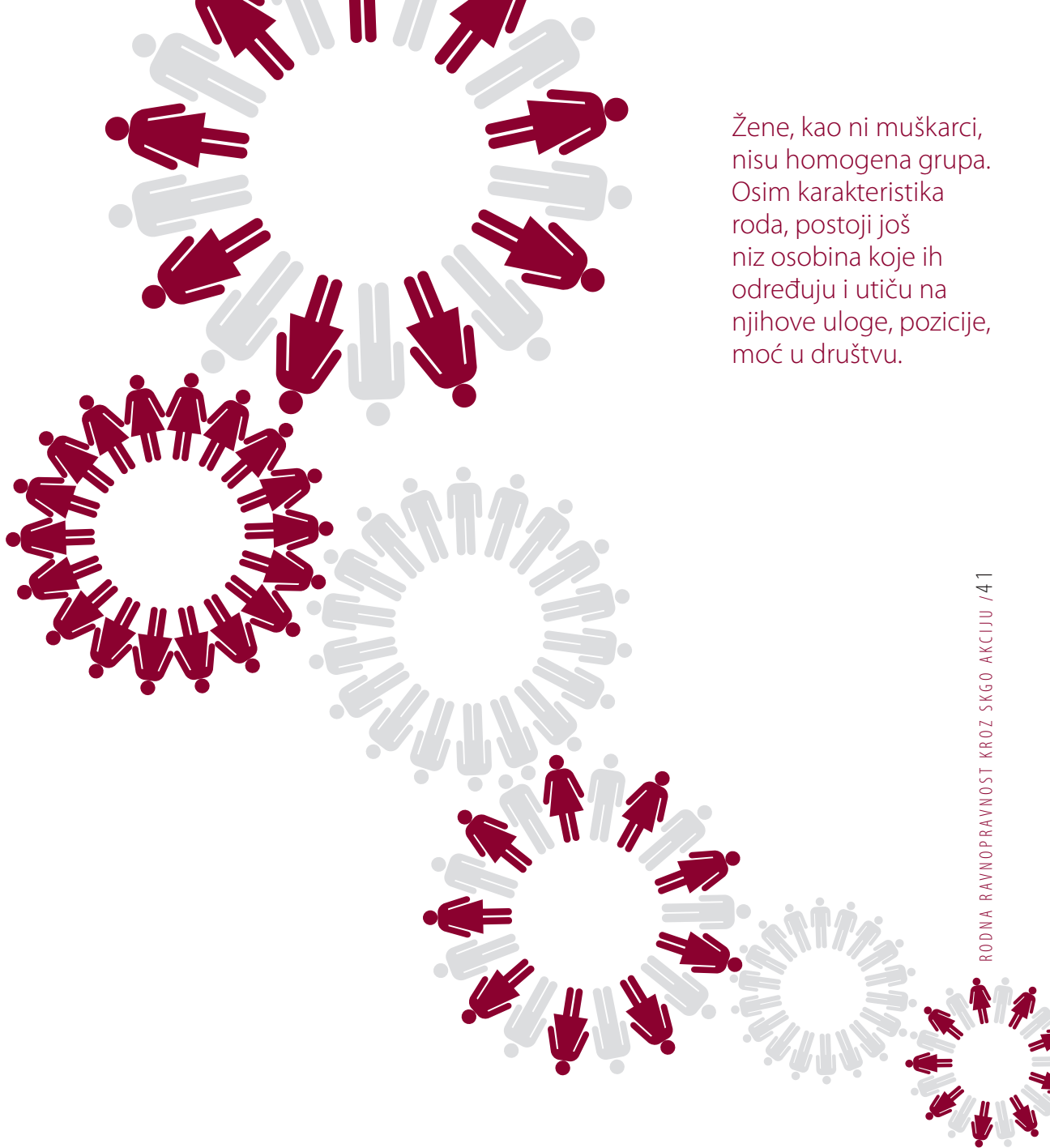

Suprotstavljanje
sistemu i
uspostavljenoj
društvenoj hijerarhiji
svakako nije lak posao
i predstavlja izazov i za
žene i za muškarce

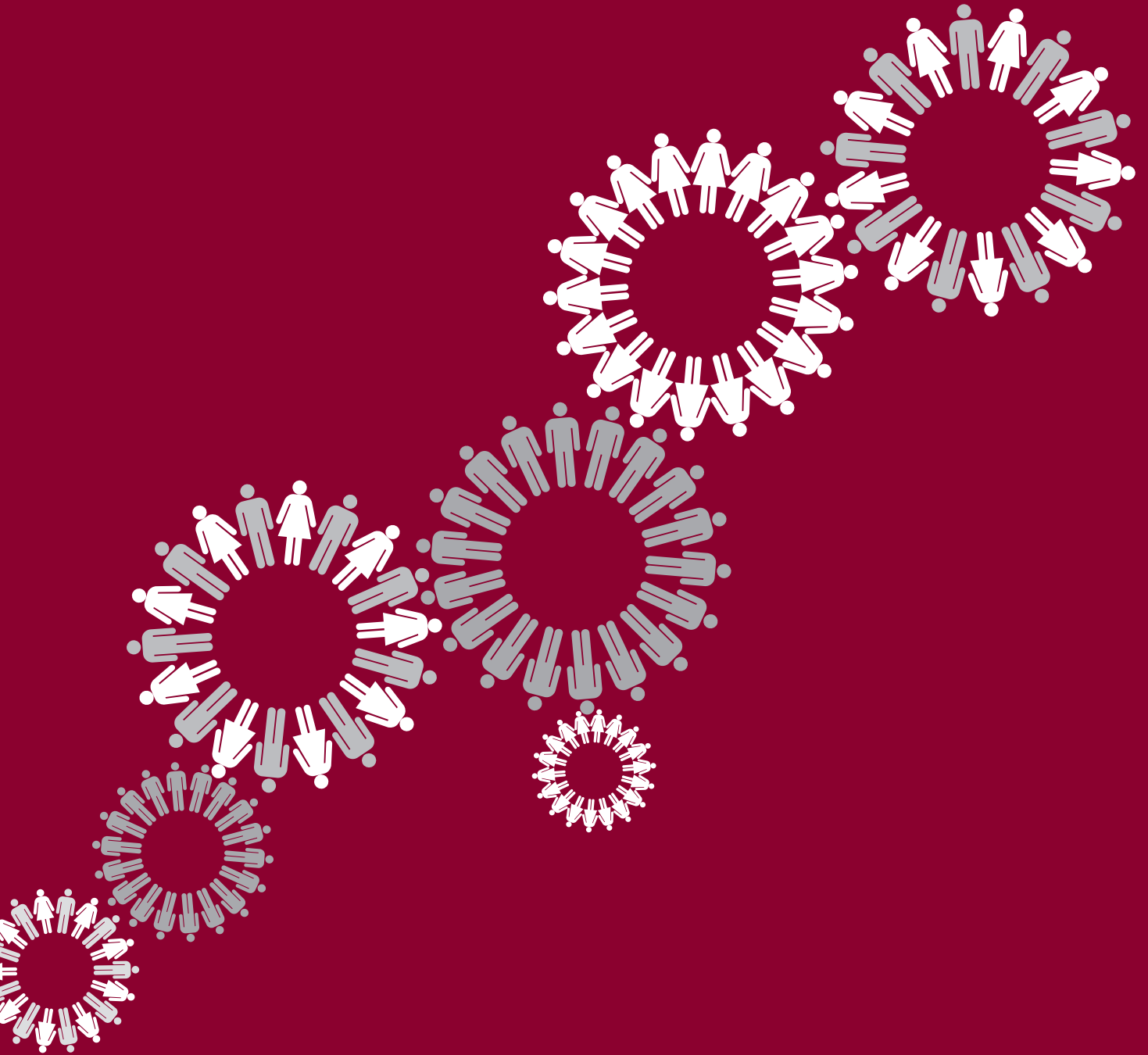
Ukrštanje identiteta – Uvek je bitan rod, ali nikad nije samo rod

Pored razumevanja rodnog sistema (režima), važno je još imati u vidu da rodni, a još manje polni identitet nije jedini, te da rod stvara različite interakcije sa drugim identitetima. Žene, kao ni muškarci, nisu homogena grupa. Osim karakteristika roda, postoji još niz osobina koje ih određuju i utiču na njihove uloge, pozicije, moć u društvu. Uz primenu rodne perspektive, često je neophodno uključiti i niz drugih perspektiva za potpuno razumevanje stanja. Prilikom primene perspektive ukrštenih identiteta *intersectoral*, (eng. *intersection* – ukrštanje, presecanje) neophodno je uzeti u obzir i uticaj socijalnog statusa, nacionalne pripadnosti, fizičke sposobnosti, verske pripadnosti, seksualnosti, boje kože i brojne druge. Važno je razumeti koje vrste identiteta u konkretnom slučaju mogu biti relevantne. Sabiranje osnova diskriminacije nije produktivno, već je od suštinske važnosti razumeti kako različiti osnovi utiču jedni na druge i na koji način su uzročno-posledično povezani. Primena ovako kompleksne analize naročito je svrsishodna kod programa i politika namenjenih posebnim grupama u društvu. Često korisnici takvih programa spadaju u više kategorija i za smisleno delovanje je neophodno uložiti dodatni napor za razumevanje konkretne situacije.

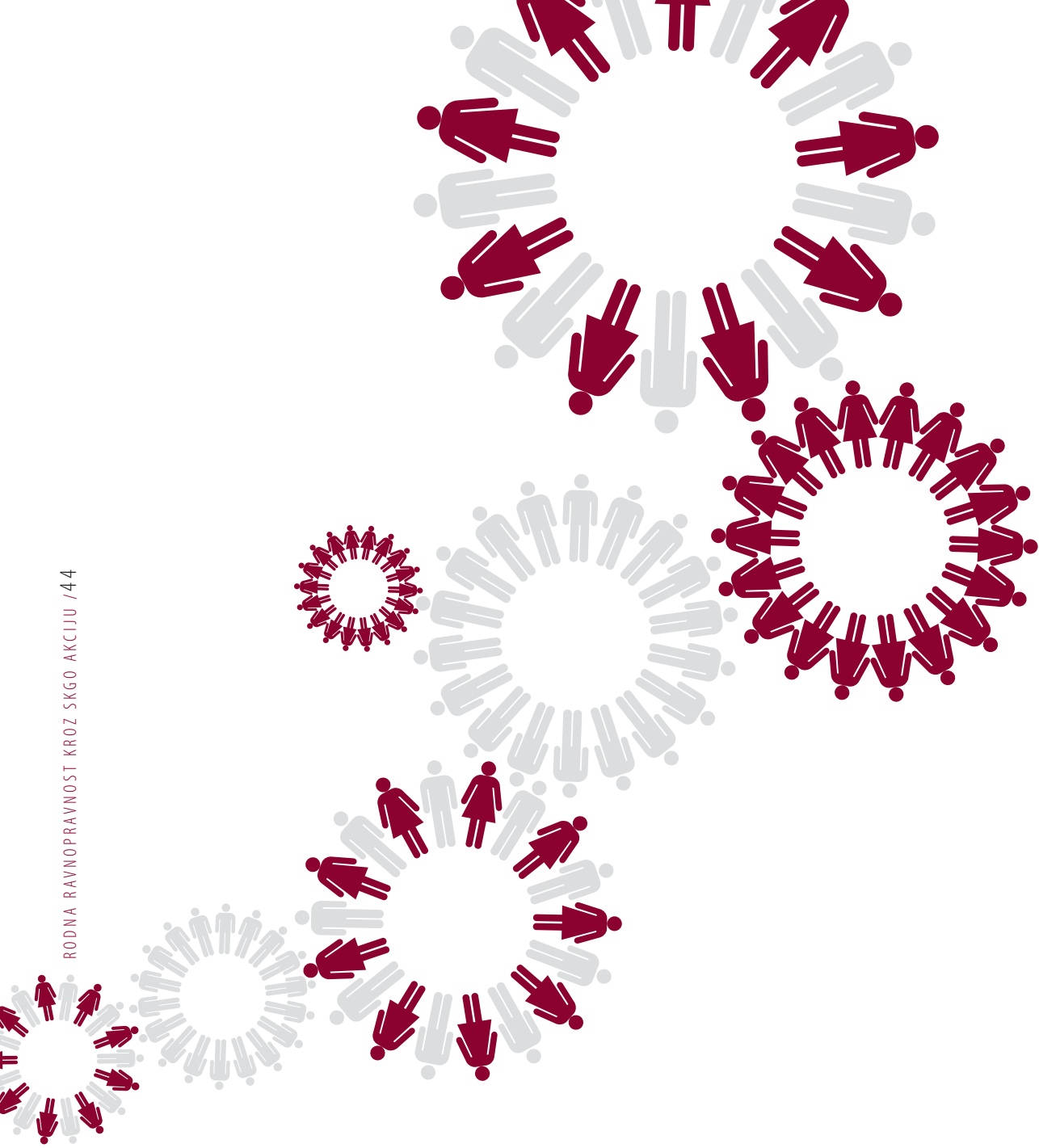

Žene, kao ni muškarci, nisu homogena grupa. Osim karakteristika roda, postoji još niz osobina koje ih određuju i utiču na njihove uloge, pozicije, moć u društvu.

PRIMERI RODNIH ANALIZA URAĐENIH
U SRBIJI U OKVIRU PROGRAMA
„PODRŠKA LOKALNIM SAMOUPRAVAMA
U PROCESU EVROPSKIH INTEGRACIJA”

Na narednim stranicama prikazani su konkretni primeri rodni analiza sprovedenih u toku obuke članova Radne grupe za rodnu ravnopravnost SKGO tokom 2012. godine.

Za ovakve analize neophodno je raspolagati prema polu razvrstanim kvantitativnim podacima o zastupljenosti pružalaca i korisnika usluga, kreatora politika i ciljnih grupa. Potrebno je još imati podatke o raspodeli resursa koji mogu biti: novac, tehnička sredstva, prostor, informacije, znanja ili vreme. Na kraju, za tumačenje kvantitativnih podataka i sprovođenje kvalitativne analize neophodno je razumevanje rodno sistema i sagledavanje kompleksnih veza između rodni i ostalih identiteta. Ovo predstavlja najsloženiji deo analize i zahteva solidno razumevanje rodni uloga i sistema.

Analize sprovedene u Srbiji su sistemski izuzeci a ne pravila, i sprovedene su zahvaljujući projektima podrške međunarodnih ili lokalnih organizacija civilnog društva, angažovanju spoljnih eksperata i entuzijazmu lokalni političarki ili zaposlenih čiji opis posla najčešće ne podrazumeva i bavljenje rodnom analizom.

Program „Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu evropskih integracija” obezbedio je stručnu podršku i razvijanje kapaciteta za sprovođenje rodni analiza članova i članica Radne grupe za rodnu ravnopravnost SKGO. U procesu učenja, članice i članovi RGRR sproveli su nekoliko rodni analiza koristeći 3R metodu. Sledi nekoliko primera ovih analiza.

Arandelovac Devojčice i dečaci u sportu

Analiza je urađena zbog osnovane sumnje autorke da se devojčice u Arandelovcu znatno manje bave sportom nego dečaci. Sprovela ju je **Nada Banković**, samostalna stručna saradnica u opštini Arandelovac u oblasti dečje zaštite i sporta, i članica Komisije za rodnu ravnopravnost koju je opština Arandelovac formirala 16.3.2012. godine, takođe članica Radne grupe za rodnu ravnopravnost u Stalnoj konferenciji gradova i opština.

Analiza je urađena u toku procesa obuke Radne grupe i bavi se problemom koji je jedan od najočiglednijih oblika neravnopravnosti do koga je Radna grupa za rodnu ravnopravnost SKGO došla.

Prvi korak u procesu bio je osmišljavanje upitnika koji je kasnije upućen u sve sportske klubove na teritoriji opštine, da bi se izvršilo istraživanje o broju žena i muškaraca koji su registrovani u klubovima. Zatim je, na osnovu zvaničnih podataka iz budžetskog izveštaja, izračunat iznos sredstava koji se izdvaja za te klubove, odnosno za žene i muškarce. Rezultati analize ukazali su na visok stepen neravnopravnosti u distribuciji opštinskih finansija. Na teritoriji opštine registrovano je 49 klubova, od toga 35 muških, tri ženska i 11 mešoviti. U njima trenira ukupno 2000 muškaraca/dečaka i 633 žene/devojčica. Na poziciji sportskih saradnika u ovim klubovima zaposleno je 160 muškaraca i 28 žena. Iz opštinskog budžeta izdvaja se godišnje 22.233.024,00 dinara za muškarce/dečake i 8.463.476,00 dinara za žene/devojčice. Ostali resursi takođe su nejednako podeljeni: prostor (sale i tereni), vreme korišćenja sale, tehnička sredstva (sprave, rekviziti) i sl.

Analize sprovedene u Srbiji su sistemski izuzeci a ne pravila, i sprovedene su zahvaljujući projektima podrške međunarodnih ili lokalni organizacija civilnog društva, angažovanju spoljnih eksperata i entuzijazmu lokalni političarki ili zaposlenih čiji opis posla najčešće ne podrazumeva i bavljenje rodnom analizom.

Među jednočlanim
staračkim
domaćinstvima u
selima na teritoriji
grada Sombora ima
152 onih gde žena živi
sama i 52 domaćinstva
u kojima muškarac
živi sam.

Cilj politike rodne ravnopravnosti u ovoj oblasti nije ostvaren, iako je ovo jedna od glavnih sfera života. Neravnopravnost u ovoj oblasti direktno ugrožava zdrav razvoj i rast devojčica. Trostruko manja zastupljenost devojčica u klubovima i trostruko niža izdvojena sredstva iz budžeta za devojčice pokazuju nesklad sa iskazanim političkim zalaganjem za rodnu ravnopravnost. Opština Arandelovac je jedna od potpisnica Evropske povelje.

Specifičan cilj koji je Komisija za rodnu ravnopravnost postavila bio je – stvaranje uslova za masovnije uključivanje devojčica u sport, više izdvojenih sredstava za devojčice i osnivanje gimnastičke sekcije (prvenstveno za devojčice), kao posebne mere.

Planom za akciju predviđena je, a kasnije delimično i realizovana, kupovina sprava za gimnastiku, izrada pravilnika o finansiranju u sportu, podrška ženskim klubovima za povećanje članstva, stvaranje uslova za osnivanje gimnastičke sekcije za devojčice, stalno praćenje učešća žena u sportu.

Odloženom evaluacijom ove aktivnosti, dolazi se do zaključka da je najlakše bilo realizovati posebnu meru, tj. kupovinu sprava. Školska sekcija radi i popularna je, posebno među devojčicama. Ipak, do sada nije osmišljeno sistemsko rešenje koje će doprineti većoj ravnopravnosti u sportu. Očekivanja su bila da će novi Zakon o sportu u tome pomoći. Prema rečima Nade Banković, nacrt koji je ponuđen to ne obezbeđuje i potrebno je iskoristiti mogućnost da se na javnim raspravama sugeriše ravnomerno finansiranje muškog i ženskog sporta, kao i tragati za lokalnim rešenjima.

Sombor Staračka domaćinstva i pomoć u kući

Ovu analizu je 2012. godine sprovedla **Ružica Nikolić**, članica Komisije za ravnopravnost polova u gradu Somboru, u to vreme odbornica u Skupštini grada, članica Radne grupe za rodnu ravnopravnost SKGO, polaznica obuke za rodnu analizu.

U toku saradnje sa Udruženjima žena autorka je uočila da staračka domaćinstva na široj teritoriji grada Sombora imaju određeni problem. Deca su završila škole, zaposlila se u gradovima, a roditelji su ostali sami. Kako im pomoći? Tematski se ova analiza odnosi na oblast porodice i privatnog života, ali i na socijalne politike na lokalnom nivou. Komisija za ravnopravnost polova grada Sombora zainteresovala se za ovaj problem, jer je uočeno da je sve više staračkih domaćinstava u naseljenim mestima somborske opštine. Često je to samo jedna osoba u domaćinstvu, koja ne može samostalno da se stara o sebi. U toku istraživanja konstatovano je da na teritoriji grada ima 17% osoba starijih od 65 godina. Među jednočlanim staračkim domaćinstvima u selima na teritoriji grada Sombora ima 152 onih gde žena živi sama i 52 domaćinstva u kojima muškarac živi sam. Na teritoriji grada, ima 108 žena i 24 muškarca koji žive samostalno, a stari su preko 65 godina. Problem staračkih domaćinstava rezultat je odumiranja sela jer su deca otišla u gradove ili u inostranstvo radi zapošljavanja. Roditelji ne napuštaju svoje domove jer nemaju sredstava za trajno institucionalno zbrinjavanje. U toku analize uočeno je da ima osoba kojima nedostaje deo staža za penziju (to su najčešće osobe preko 45 godina života), kao i samohranih majki koje teško nalaze posao, a koje bi uz odgovarajuću obuku mogle da obavljaju posao gerontodomačice.

Autorka analize, u to vreme odbornica u Skupštini grada Sombora, ponudila je rešenje koje se sastojalo u saradnji lokalne samouprave, Gerontološkog centra, Centra za socijalni rad, Nacionalne službe za zapošljavanje i udruženja žena, pri čemu bi svaka institucija preuzela jedan deo odgovornosti: lokalna samouprava u finansiranju usluge iz budžeta grada, Nacionalna služba za zapošljavanje u administrativnim poslovima oko zapošljavanja, dok bi Gerontološki centar vodio obuku za rad a Centar za socijalni rad bi pomogao u odabiru osoba koje bi pružale (samohrane majke) i dobijale pomoć.

Ova inicijativa je 2013. godine bila usvojena u Skupštini grada i zahvaljujući sredstvima iz budžeta Grada, došla je u fazu realizacije koja do danas opstaje uz određene izazove.

Od 11 članova
Opštinskog veća
samo je jedna žena.

Lebane Neadekvatna i nedovoljna zastupljenost žena u skupštini opštine

Ova analiza odnosi se na sferu moći i uticaja u društvu, a sproveo ju je **Predrag Stošić**, član Radne grupe za rodnu ravnopravnost SKGO i potpredsednik Udruženja žena „Ruža“ iz Lebana.

Pored činjenice da je zakonom definisan procenat žena na izbornim listama njihova zastupljenost kako realna tako i stvarna u lokalnom parlamentu je nedovoljna, smatrao je autor. Ova analiza je imala za cilj da pokaže u kom obimu su žene zastupljene u Skupštini opštine Lebane, kakav su uticaj vršile, koje su ih teme interesovale i koje su inicijative pokretale:

- Žene čine 26% od ukupnog broja odbornika/odbornica;
- Broj inicijativa koje su pokrenule iznosi 23% od ukupnog broja inicijativa;
- Broj prihvaćenih inicijativa odbornica od 191 je 107 odnosno preko 50%. Procenat prihvaćenih inicijativa odbornika je 23%.

Iako je procenat inicijativa koje su pokrenule odbornice a koje su prihvaćene znatno veći nego što je to slučaj kod odbornika, ipak postoji prostor da se broj inicijativa koje odbornice pokreću značajno poveća, ali i da se poveća broj oblasti u kojima će odbornice biti aktivne.

OPŠTINA LEBANE			
	Ukupan broj odbornika/ odbornica	Odbornice	Procenat
1997. godina	31	1	3,23%
2000. godina	31	0	0,00%
2002. godina	31	0	0,00%
2005. godina	31	5	16,13%
2007. godina	31	5	16,13%
2008. godina	31	5	16,13%
2009. godina	31	4	12,90%
2010. godina	31	8	25,81%
2011. godina	31	8	25,81%
2012. godina	31	8	25,81%

Iz tabele se jasno videlo da je zastupljenost žena u najvišem organu opštine Lebane, u momentu sprovođenja analize, svega 26%. Iako je u posmatranom periodu došlo do značajnijeg rasta broja odbornica, njihov broj nije ni približan procentu u kojem žene učestvuju u ukupnom stanovništvu.

Značajni podaci do kojih je Predrag Stošić došao su sledeći: žena gotovo da i nema u izvršnim organima opštine Lebane. Od 11 članova Opštinskog veća samo je jedna žena.

Autor analize napominje da je od osam odbornica njih šest glasalo za takav sastav izvršnih organa opštine, kao i da je šest glasova manje, moglo biti od suštinske važnosti za konstituisanje Opštinskog veća. Autor smatra, da ako bi odbornice bile saglasne oko rodniha pitanja i ako bi oko nekih bitnih tema bile jedinstvene, one bi u Skupštini opštine Lebane bile najjača grupacija bez koje ne bi mogla da se donese nijedna važna odluka.

Dalji podaci na koje nam Stošić skreće pažnju su: predsednik opštine, njegov zamenik i svi savetnici i pomoćnici su muškarci (tri savetnika i tri pomoćnika). Predsednik Skupštine opštine, njegov zamenik i sekretar su muškarci. Načelnik opštinske uprave i svi rukovodioci odeljenja su muškarci (tri rukovodioca).

Iako je činjenica da skoro 70% onih koji rade u opštinskoj upravi opštine Lebane čine žene, njih nema na rukovodećim mestima u opštinskoj upravi.

Slična je situacija i sa upravnim organima javnih preduzeća i ustanova čiji je osnivač opština Lebane. Struktura upravnih i nadzornih odbora kao i direktori/direktorke razvrstani po polu dati su u sledećoj tabeli.

JAVNA PREDUZEĆA, STANJE POSLE IZBORA						
Naziv preduzeća	Upravni odbor		Nadzorni odbor		Direktor	
	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene
JKP Direkcija	5	0	3	1	1	/
JKP Vodovod	5	0	3	0	1	1
JKP Komunalac	7	1	3	0	1	/
Centar za socijalni rad	5	1	3	0	1	1
Biblioteka	5	2	3	1	1	1
Dom kulture	5	1	3	1	1	1
Turistička organizacija	5	0	3	0	1	1
Predškolska ustanova	9	4	5	1	1	1
OŠ „Vuk Karadžić“	9	3	5	1	1	1
OŠ „Radovan Kovačević“	9	2	5	2	1	0
OŠ „Radoje Domanović“	9	2	5	0	1	0
Gimnazija	9	3	5	1	1	0
Tehnička škola	9	2	5	2	1	0
Dom zdravlja	5	1	3	0	1	0
UKUPNO	96	22	54	10	14	7

Iako na prvi pogled deluje da su žene potpuno ravnopravne što se direktorskih mesta tiče, jer ih je polovina od ukupnog broja na tom mestu, pažljivijom analizom i upoređivanjem realnog budžeta kojima one raspolažu, autor dolazi do zaključka da je njihova realna politička moć skoro nikakva. Tako npr. samo JKP Direkcija ima veći budžet od ukupnog budžeta kojima zajedno raspolažu sve direktorke JP i JU u opštini Lebane.

Broj MZ	Broj članova/ članica saveta MZ		Ukupno	Žene	Procenat žena
36	7		252	12	4,76

Iz gornje tabele se jasno može zaključiti da je uključenost žena u Savete mesnih zajednica najniži organ vlasti, a ujedno i najbliži građanima/građankama, skoro nikakav. Naime, od ukupnog broja članova/članica saveta MZ žena nema ni 5%.

Nijedna politička opcija koja je ušla u Skupštinu opštine nema ni 30% manje zastupljenog pola odnosno žena. To samo ukazuje da su žene na izbornim listama bile prisutne radi ispunjavanja

Predsednik opštine, njegov zamenik i svi savetnici i pomoćnici su muškarci (tri savetnika i tri pomoćnika). Predsednik Skupštine opštine, njegov zamenik i sekretar su muškarci. Načelnik opštinske uprave i svi rukovodioci odeljenja su muškarci (tri rukovodioca).

Samo JKP Direkcija ima veći budžet od ukupnog budžeta kojima zajedno raspolažu sve direktorke JP i JU u opštini Lebane.

forme, a čest je slučaj da su neke od potencijalnih odbornica odmah nakon izbora dostavile obaveštenje skupštini (pre formiranja izvršnih organa) da ne žele da prihvate odbornički mandat. Dešavalo se da umesto odbornice, koja je na primer šesta na odborničkoj listi, članovi Skupštine postanu muškarci koji su na listi iza nje.

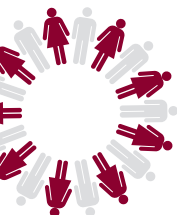
	BROJ MANDATA	ODBORNICE
SPS	7	2
DS	7	2
DSS	6	2
URS	5	1
GG	4	1
SNS	2	0
UKUPNO	31	8

Broj mandata je realno preslikana slika učešća žena u organima odlučivanja političkih partija na lokalnom nivou. Pa tako samo URS ima 30% žena u opštinskom odboru svoje stranke. Takva situacija je dovela do toga da imamo odborničke liste na kojima dominiraju muškarci, a naravno i takve odluke stranaka da u izvršnim organima opštine Lebane skoro da i nema žena. Mala zastupljenost sa sobom povlači i to da nema ko da zastupa interese žena, a i žene koje se nalaze na mestima na kojim se donose odluke sebe ne smatraju dovoljno edukovanim i hrabrim da i same učestvuju u kreiranju i donošenju odluka.

	BROJ ČLANOVA/CA OO	ŽENE
SPS	17	4
DS	19	5
DSS	14	3
URS	13	4
SNS	21	4
UKUPNO	84	20

Autor se u daljem toku analize bavio resursima, odnosno pokušavao je da odgovori na drugo R anlaize: Ko raspolaže resursima? Kako su oni raspodeljeni između muškaraca i žena?

Posmatrajući znanje kao resurs, došao je do zaključka da je obrazovna struktura odbornica bolja od obrazovne strukture odbornika.

STRUČNA SPREMA	ODBORNIK	ODBORNICA
osnovna škola	3	0
SSS	12	2
VŠ	4	2
VSS	3	4
Doktori nauka	1	

Odbornice su procentualno bile mnogo obrazovanije od odbornika – 75% odbornica imalo je visoku i višu stručnu spremu. Među njima je bilo: pravnica, lekarki, profesorki, ekonomistkinja itd. Njihovo znanje iz oblasti za koje su školovane predstavlja značajan resurs. Istovremeno obrazovanije osobe, po mišljenju autora, otvorenije su za nova znanja, što na neki način može predstavljati novu vrstu resursa – potencijal za učenje.

Prema mišljenju autora, bužet je sredstvo koje stoji na raspolaganju odbornicama i odbornicima, a on nije bio dovoljno korišten sa ciljem uticaja na rodnu ravnopravnost. U periodu od četiri godine unazad, bilo je svega tri odluke koje su donete sa ciljem da direktno utiču na položaj žena, a to su:

1. Besplatan boravak u vrtiću za treće dete;
2. Studentska stipendija za decu samohranih roditelja (među kojima dominiraju žene);
3. U dodeli sredstava za samozapošljavanje, žene su kao teže zapošljiva kategorija dobijale 2 poena više nego muškarci.

Uspostavljeni lokalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost (Savet i Komisija) se u periodu od tri i po godine, od njihovog osnivanja pa do sprovođenja analize, nisu sastajali. Njihova aktivnost je bila na samom početku u vreme sprovođenje analize i dešavala se zahvaljujući projektu i inicijativi lokalne nevladine organizacije. Prvi koraci koji su preduzeti sastojali su se iz obuke i imali su za cilj izradu Akcionog plana za rodnu ravnopravnost. Članovi ovih tela, koji su prošli obuku, mogu predstavljati resurs na koji se odbornice Skupštine mogu oslanjati u narednom periodu, smatrao je autor, a sve u cilju proširivanjem broja tematskih oblasti u koje odbornice intervenišu.

Značajan resurs u opštini Lebane mogu predstavljati brojne donatorske organizacije kao i dve lokalne čije delovanje je usmereno na Lebane. One mogu predstavljati resurs kako u smislu povećanja količine znanja, tako i u finansijskom smislu. Zahvaljujući njima, lokalnoj zajednici je na raspolaganju:

- Finansiranje projekata,
- Znanje,
- Umrežavanje i kontakti,
- Protok informacija.

U kvalitativnoj analizi uticaja odbornica na kvalitet života žena i muškaraca u zajednici, autor se bavio temama i oblastima u kojima odbornice intervenišu. Na osnovu broja diskusija, inicijativa i amandmana moglo se zaključiti da su odbornice znatno manje aktivne u radu skupštine nego što im je to omogućeno. Istovremeno, analiza pokrenutih tema pokazala je da su ove teme veoma rodno uslovljene. Četrdeset posto od ukupnog broja inicijativa i tema koje su žene pokrenule, odnosile su se na obrazovanje i teme vezane za obrazovanje. Ako se tome doda i činjenica da je i u okviru rasprava o budžetu, skoro 50% odbornica svoje diskusije i amandmane usmerilo ka obrazovanju, kao i da su prilikom izbora članova/članica upravnih i nadzornih odbora, njihove diskusije bile vezane skoro isključivo za izbore u školskim odborima, onda dolazimo do zaključka da je preko 50% svih diskusija i tema koje su odbornice pokretale i o kojima su diskutovale vezane za obrazovanje (predškolsko, osnovno i srednje). Druga tema koja je dominirala u aktivnosti odbornica je zdravlje. Međutim, prevashodno su se njihove diskusije vezivale za primarnu zdravstvenu zaštitu i otvaranje novih zdravstvenih stanica u seoskim sredinama. Za skoro 4 godine rada lokalne skupštine, zdravlje žena nije bilo tema nijednom prilikom. Treća tema koja je najčešće okupirala pažnju odbornica je bezbednost. U okviru nje skoro sve diskusije bile su vezane za bezbednost mladih, odnosno dece. Nasilje u porodici nije bilo pominjano.

TEME	Odbornik	Odbornica	Odbornik pozicija	Odbornica pozicija	Odbornik opozicija	Odbornica opozicija	Pri-hvaćene inicijative odbornika pozicije	Pri-hvaćene inicijative odbornika opozicije	Pri-hvaćene inicijative odbornica pozicije	Pri-hvaćene inicijative odbornica opozicije
Vodosnabdevanje	55	12	14	4	41	8	10	11	6	2
Rad u predškolskoj ustanovi	22	45	7	18	15	27	5	4	19	7
Zdravlje	5	15	3	6	2	9	3	0	6	3
Bezbednost u gradu	18	18	11	5	7	13	11	3	11	7
Osnovno obrazovanje	9	17	2	7	7	10	2	2	7	2
Izbor direktora	87	11	44	0	43	11	0	0	0	0
Usvajanje budžeta	155	23	35	9	120	14	21	6	9	2
Izbor predsednika opštine i opštinskog veća	29	3	5	3	24	0	0	0	0	0
Ekologija	1	9	1	5	0	4	1	0	4	3
Srednje obrazovanje	8	14	2	6	6	8	8	1	6	1
Obrazovanje marginalnih grupa	0	6	0	4	0	2	0	0	2	2
Izbor članova upravnih i nadzornih odbora	215	15	79	3	136	12	0	11	8	0
Usvajanje strateških dokumenata	32	3	15	3	25	0	11	3	0	0
UKUPNO	636	191	218	73	426	118	72	41	78	29

Predrag Stošić je smatrao da ravnopravno i ravnomerno učestvovanje u odlučivanju i u procesima pripreme i donošenja odluka predstavlja temelj demokratije i naravno spada u zagarantovana ljudska prava. Ostvarivanje prava žena i njihovo podsticanje da se uključe u procese pripreme i donošenja odluka širi demokratske procese, vodi ka stabilnijoj zajednici u kojoj se potrebe definišu tako što se u obzir uzimaju zahtevi svih zainteresovanih strana. To utiče na transparentnost čitavog procesa pripreme i donošenja odluka i na kraju do pravednije raspodele resursa i uticaja u društvu.

Autor analize je u preporukama za delovanje naveo da je neophodno raditi na razvijanju znanja iz oblasti rodne ravnopravnosti i zakonskih procedura, poznavanja funkcionisanja lokalne samouprave, kao i da je posebnu pažnju neophodno posvetiti pravima i mogućnostima koje odbornice u SO imaju kako bi one mogle da ih iskoriste na pravi način.

Isto tako, smatrao je Predrag Stošić, neophodno je da se na lokalnom nivou odbornice povežu sa organizacijama civilnog društva koje se bave problemima žena, kao i da koriste Savet i Komisiju za rodnu ravnopravnost, da sa njima imaju redovne sastanke i koordiniraju svoje nastupe u Skupštini.

I pored obuka koje su organizovane za odbornice i članice lokalnog mehanizma za rodnu ravnopravnost, odložena evaluacija pokazuje da se uticaj odbornica u Skupštini opštine Lebane nije povećao, čak bi se moglo reći da je umanjen. Osnovni uzrok jesu česti stranački sukobi i promene u strukturi skupštinske većine. Kao što je istraživanje iz ranijeg perioda pokazalo, odbornice su aktivne u malom broju specifičnih tema: obrazovanje, zdravlje i bezbednost. Kako to, nažalost, nisu bile teme u Skupštini opštine Lebane u skorijem periodu, uticaj odbornica se još više smanjio.

Zrenjanin Rodna analiza u postupcima javnih nabavki

Ova analiza je bila pionirski pokušaj da se jedna oblast, obično tretirana kao rodno neutralna, sagleda kroz rodnu perspektivu. Sproveo ju je **Pavle Karlečik** iz Radne grupe za rodnu ravnopravnost, koji je u to vreme bio rukovodilac Službe za poslove javnih nabavki u Gradskoj upravi Zrenjanin.

Cilj analize bio je da se istraži da li u javnim nabavkama uopšte postoji neki rodni obrazac, a analizirani su podaci o javnim nabavkama sprovedenim u toku 2011. godine u Gradskoj upravi Zrenjanin.

U skladu sa 3R metodologijom, najpre je analizirana zastupljenost članstva u komisijama za javne nabavke. Rezultat je bio da je u ukupno 66 postupaka javnih nabavki (15 velikih i 51 javna nabavka male vrednosti) bilo ukupno 508 članova/članica komisije, a od toga 45,7% muškaraca i 54,3% žena.

Da li u javnim nabavkama uopšte postoji neki rodni obrazac?

UKUPNO (66 javnih nabavki)				
M	% M	Ž	% Ž	ukupno
232	45,7%	276	54,3%	508

Po pitanju rodne strukture direktora ili vlasnika firmi koji su kao izabrani ponuđači zaključivali ugovore nakon sprovedenih postupaka javnih nabavki, situacija je bila sledeća:

- U slučaju velikih javnih nabavki, svih 15 ugovora su zaključili muškarci i nijedna žena (**100% M i 0% Ž**);
- U slučaju javnih nabavki male vrednosti od 60 zaključenih ugovora (za 9 nabavki je postupak rađen narudžbenicom što po Zakonu sprovodi službenik za javne nabavke a ne komisija) je ugovore zaključilo 52 muškarca i 8 žena (**86,67% M i 13,33% Ž**).

U ovoj analizi, smatrao je Pavle Karlečik, treba imati u vidu da je po Zakonu o javnim nabavkama jedan član komisije obavezno diplomirani pravnik/pravnica, a kod nabavki određenih većih vrednosti i osoba koja je sertifikovani službenik/službenica za javne nabavke. Struktura zaposlenih pravnika/pravnica u Gradskoj upravi je 2/3 prema 1/3 u korist žena dok je kod sertifikovanih službenika za javne nabavke 60% prema 40% u korist muškaraca.

Ako se pogleda detaljna analiza, vidi se da su žene u većem broju bile predsednice (10 : 5) i članice komisija (65% žena i 35% muškaraca) za velike javne nabavke, a kod javnih nabavki male vrednosti muškarci su u većem broju bili predsednici komisija (42 : 9) dok je među članovima komisije bio odnos 44% žena i 56% muškaraca.

Ako znamo da članstvo u komisijama:

- nije posebno plaćeno;
- veoma je odgovoran posao;
- potencijalno je izložen pritiscima zainteresovanih;
- zahteva dodatno angažovanje u odnosu na redovan posao;

zaključujemo da članstvo u komisijama prihvataju (a njima se i nudi) odgovorna i ozbiljna lica s jedne strane, dok s druge strane pojedini članovi komisije se u njima nalaze samo formalno i ne učestvuju aktivno u njihovom radu. Razloge za ovo drugo treba tražiti u nedovoljnom poznavanju javnih nabavki, dakle nedostatku informacija, nedostatku vremena da bi se ovim pitanjima ozbiljnije bavili, ali i nedostatku motiva.

Kada su u pitanju direktori ili vlasnici firmi koji su kao izabrani ponuđači zaključivali ugovore nakon sprovedenih postupaka javnih nabavki, jasno je da je tu reč o neravnomernom rasporedu moći i

uticaja, jer su muškarci u apsolutnoj prednosti u odnosu na žene, o čemu je već bilo reči u mnogim analizama koje se odnose na preduzetništvo i privatni sektor.

Zaključak do kog je autor analize došao je da generalno sastavi komisija za javne nabavke odgovaraju donekle i strukturi zaposlenih u Gradskoj upravi. Veći broj predsednica komisija kod velikih nabavki proizilazi iz činjenice da su žene odgovornije i posvećenije kod obavljanja ozbiljnijih i obimnijih poslova kako je to slučaj kod ovih nabavki.

Po pitanju rodne strukture direktora ili vlasnika firmi koji su kao izabrani ponuđači zaključivali ugovore nakon sprovedenih postupaka javnih nabavki očigledna je dominacija muškaraca kao vlasnika, direktora i odgovornih lica u firmama. Ova činjenica odgovara realnosti u našem društvu u kojem je izuzetno mali broj žena na pomenutim pozicijama, a često ih i samo formalno zauzimaju dok su pravi vlasnici i direktori njihovi partneri ili rođaci.

Iz svega ovoga, autor je zaključio da bi najpre bilo potrebno uključiti širi krug ljudi u rad komisija, jer od 508 članova zapravo se radi o svega pedesetak osoba koje su više puta bile članovi/članice raznih komisija.

U to vreme, očekivanje je bilo da će novi Zakon o javnim nabavkama, donet 29.12.2012. godine, čija primena je trebalo da započne 1.4.2013. godine, doneti određene izmene u radu komisija za javne nabavke. Jedna od najznačajnijih novina je da će članovi komisija odgovarati za zakonitost sprovođenja postupaka javnih nabavki, što bi u praksi moglo predstavljati problem u smislu volje i želje da neko uopšte bude član komisije.

Autor analize je na kraju zaključio da rad u komisijama za javne nabavke treba na odgovarajući način promovisati kao izuzetno odgovoran, što on i jeste, i važan za celokupnu zajednicu, te motivisati stručna lica iz raznih oblasti da se uključe u aktivnost javnih nabavki. Na taj način bi postupci nabavki bili transparentniji i korektniji. Za promene u proceduri javnih nabavki su odgovorni i na iste mogu uticati pre svega zaposleni u javnim nabavkama i odgovorna lica naručilaca, dok bi za promene vlasničkih i struktura odgovornih lica kod ponuđača bi bila potrebna mnogo šira i kompleksnija analiza koja bi izašla van okvira samih javnih nabavki. Znamo da u nekim zemljama postoji mogućnost da javni sektor na lokalnom nivou, ukoliko to želi, dodatno stimuliše dobavljače koji vode računa o rodnoj ravnopravnosti. Eventualno uvođenje sličnih mera u našem kontekstu, za sada predstavlja teško dostižan cilj.

Znamo da u nekim zemljama postoji mogućnost da javni sektor na lokalnom nivou, ukoliko to želi, dodatno stimuliše dobavljače koji vode računa o rodnoj ravnopravnosti. Eventualno uvođenje sličnih mera u našem kontekstu, za sada predstavlja teško dostižan cilj.

Koliko su teme rodne
ravnopравности
zastupljene u
programima
Centra za obuku?
Da li u obukama
podjednako učestvuju
i muškarci i žene, kao
i da li je izbor trenera
rodno uslovljen?

SKGO – RODNA ANALIZA OBUKA CENTRA ZA OBUKU

Analizu su sprovele **Maja Knežević**, članica Radne grupe za rodnu ravnopравnost, u to vreme savetnica za ljudske resurse u SKGO i **Rozeta Aleksov**, sekretarka Radne grupe i koordinatorka za rodnu ravnopравnost SKGO.

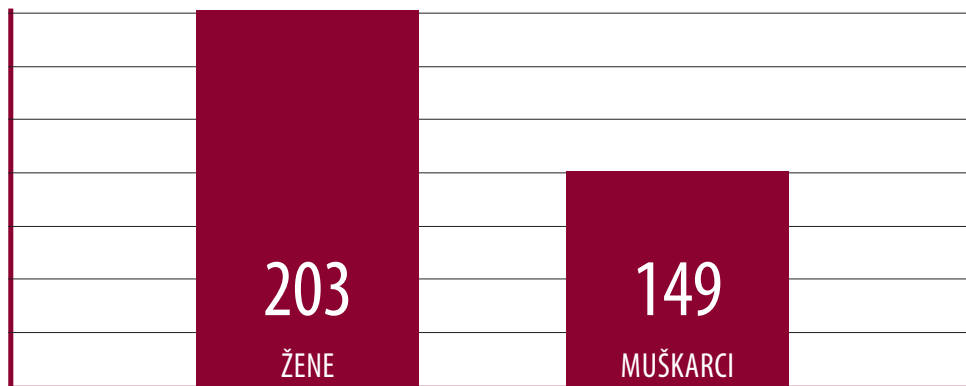
Centar za obuku SKGO pruža obuke iz različitih oblasti rada lokalnih samouprava, a koje treba da doprinesu razvoju visoko profesionalne, odgovorne i efikasne lokalne uprave. Cilj analize bio je da pokaže koliko su teme rodne ravnopравности zastupljene u programima Centra za obuku, da li u obukama podjednako učestvuju i muškarci i žene, kao i da li je izbor trenera rodno uslovljen.

Prilikom analize korišćeni su izveštaji Centra za obuku, a koji uključuju i detaljan program obuke (takozvanu Trenersku agendu), kao i spiskove učesnika. Analizirane su obuke koje su sprovedene u periodu januar–oktobar 2012. godine. U ovoj fazi analize samo su prebrojani učesnici obuke i klasifikovani prema polu, kao i predavači, dok se zastupljenost rodne ravnopравnosti u programima obuke pratio kroz nazive sesija i primera koji su navedeni u Trenerskoj agendi.

U periodu od 1.1.2012. do 1.10.2012. godine u Centru za obuku održano je ukupno 17 obuka, koje su obuhvatale 12 različitih tema, a koje su relevantne članicama SKGO (obuhvaćene su teme od upravljanja ljudskim resursima u LS, preko izrade marketinškog plana, pa do upravljanja imovinom; videti sliku 3).

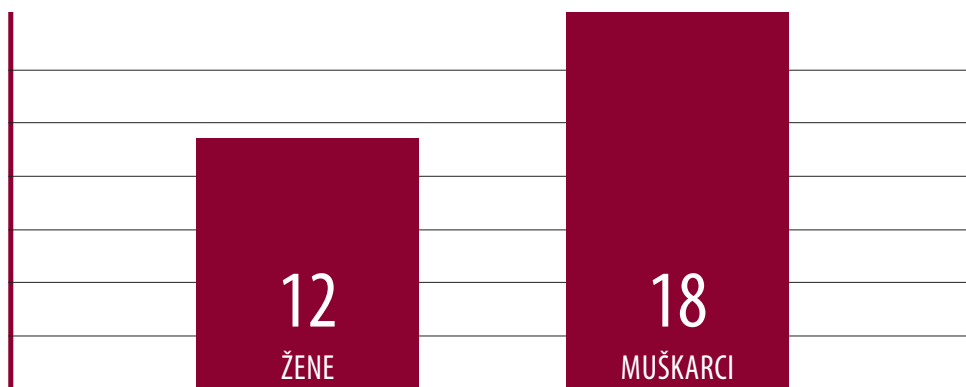
Ukupno je svim obukama prisustvovalo 352 učesnika. Žene su u većem broju prisustvovalе obukama (203 žene u odnosu na 149 muškarca, pogledati sliku 1). Ovo je u skladu sa rezultatima drugih istraživanja koji ukazuju da je u lokanim upravama u Srbiji zaposlen veći broj žena nego muškarca. Međutim, najveći broj mesta na rukovodećim pozicijama u lokalnim samoupravama zauzimaju muškarci. Otvara se pitanje: zašto muškarci na rukovodećim pozicijama nisu dovoljno motivisani da prisustvuju obukama koje sprovodi SKGO? U sledećoj fazi istraživanja bi bilo interesatno istražiti uzejamni uticaj vrste zaposlenja, pozicije i pola na motivaciju zaposlenih u opštinskoj upravi za dodatna usavršavanja.

U realizaciji obuka bilo je angažovano za čak trećinu više muškaraca trenera od žena (naime, ukupno je bilo angažovano 30 trenera, od toga 12 je bilo žena, a 18 muškaraca). U sledećoj fazi istraživanja bi bilo interesatno videti da li izbor trenera zavisi od teme, tj. da li postoji rodna podela na tipično muške i tipično ženske oblasti zanimanja.

Slika 2. Broj trenera i trenerica u skladu sa polom

Pošto nijedna specifična obuka koja se odnosi na teme rodne ravnopravnosti nije sprovedena u SKGO od početka tekuće godine, rodna ravnopravnost se u programima obuka SKGO u ovoj fazi istraživanja pratila kroz prebrojavanje naziva sesija u programima obuka, kao i navedenih primera

Nažalost, ni u jednoj obuci nije bilo naziva sesija, niti je u jednoj obuci korišćen primer koji se odnosi na rodnu ravnopravnost.

u Trenerskoj agendi, a koji su se odnosili na rodnu perspektivu. Nažalost, ni u jednoj obuci nije bilo naziva sesija, niti je u jednoj obuci korišćen primer koji se odnosi na rodnu ravnopravnost. U skladu sa konceptom *gender mainstreaming* rodna perspektiva treba da bude zastupljena u svim politikama lokalne samouprave, a to se najbolje postiže dodatnom edukacijom, što nažalost u našem primeru nije slučaj.

Redni broj	NAZIV OBUKE	Naziv sesije	Primer
1	Preduzetnički marketing – Bogatić	nema	nema
2	Marketing poljoprivrednih proizvoda – Bogatić	nema	nema
3	Sistemski pristup upravljanju ljudskim resursima – Paraćin	nema	nema
4	Uvod u GIS – Zaječar	nema	nema
5	Upravljanje javnom imovinom – Kraljevo	nema	nema
6	Priprema predloga projekata u skladu sa procedurama EU – Arandjelovac	nema	nema
7	Marketing plan – Leskovac	nema	nema
8	Odnosi sa javnošću u lokalnim samoupravama – Ivanjica	nema	nema
9	Participativno budžetiranje – Niš	nema	nema
10	Odnosi sa javnošću u lokalnim samoupravama – Vrnjačka Banja	nema	nema
11	Participativno budžetiranje – Sremski Karlovci	nema	nema
12	Sistemski pristup upravljanju ljudskim resursima – Kragujevac	nema	nema
13	Urbanizam i prostorno planiranje – Palić	nema	nema
14	Urbanizam i prostorno planiranje – Kragujevac	nema	nema
15	Monitoring i evaluacija rada opštinske uprave – Kragujevac	nema	nema
16	Sistemski pristup upravljanju ljudskim resursima – Leskovac	nema	nema
17	Odnosi sa javnošću u lokalnim samoupravama – Palić	nema	nema

Zaključak koji se nametnuo je da se prilikom planiranja i realizacije obuka u Centru za obuku **nije vodilo dovoljno računa o rodnoj perspektivi** niti o konceptu uvođenja rodne perspektive u sve politike lokalne samouprave.

Kao što se može videti, u najvećem broju slučajeva učesnici obuka jesu žene, što može da ukaže na njihovu veću zainteresovanost za dodatna usavršavanja. Postavlja se pitanje: kako motivisati muškarce da se priključe obukama i drugim oblicima dodatnog učenja i usavršavanja? Treneri koji su angažovani za izvođenje obuka su pretežno muškarci, što je bilo suprotno od očekivanja au-

torki istraživanja. U programima obuka nije postojala nijedna sesija koja se bavila pitanjima rodne ravnopravnosti niti je naveden ijedan primer iz te oblasti.

Autorke istraživanja su smatrale da bi bila korisna i dodatna istraživanja o stavovima onih koji organizuju obuke, kao i povezanost tema i interesovanja žena i muškaraca za učestvovanje ili izvođenje tih obuka. Na taj način bi se jasnije i preciznije moglo odrediti koji je najbolji pristup u implementaciji rodne perspektive u rad Centra za obuku.

Međutim, iako ti dodatni koraci nisu preduzeti, praksa se znatno izmenila. Odložena evaluacija je pokazala da osim toga što je SKGO u svoju ponudu obuka uveo i osnovnu obuku pod nazivom „Rodna ravnopravnost na lokalnom nivou“, sprovedene su i specijalizovane obuke o rodnoj ravnopravnosti u projektima zaštite životne sredine i rodnj perspektivi u lokalnoj bezbednosti, a program namenjen za elektronsku obuku na temu dobre uprava na lokalnom nivou, ima vrlo sistematično integrisanu rodnu perspektivu i posebnu tematsku celinu o rodnoj ravnopravnosti. Osim toga, sistem za vrednovanje učinka koji je SKGO razvio obogaćen je temom rodna ravnopravnost. Zastupljenost žena i muškaraca među učesnicima i izvođačima obuka nije bila tema intervencije.

Praksa se znatno izmenila.

Žagubica Pružanje besplatne pravne pomoći socijalno ugroženoj kategoriji stanovništva

Cilj ove analize bio je da se istraži da li besplatna pravna pomoć kao usluga koja se pruža socijalno ugroženoj kategoriji stanovništva ima rodne obrasce i ako ima, u čemu se oni sastoje. Sproveo ju je Željko Ilić, član Radne grupe za rodnu ravnopravnost SKGO, diplomirani pravnik zaposlen na poslovima pružanja besplatne pravne pomoći u opštinskoj upravi Žagubica.

Željko Ilić je najpre krenuo od kvantitativnih elemenata analize, prebrojavajući broj zahteva koji je u određenom periodu dobio od svojih korisnika/korisnica. Za ukupno 50 radnih dana, primio je 27 zahteva za uslugom, od toga 2/3 su predstavljali zahtevi žena, dok je svega 1/3 dolazila od muškaraca.

MUŠKARCI	ŽENE
9	18

U svojoj analizi autor je primenio i pristup sagledavanja višestrukih identiteta, pa je došao do podataka da među muškarcima od ukupno devet zahteva, njih petorica su Srbi, dvojica Vlaha i dvojica Roma. Od ukupnog broja podnosilaca zahteva, sedmorica ih je starost preko 55 godina, a dvojica su bili u starosnoj grupi od 35 do 45 godina. Među ženama, u devet slučajeva, zahtev su podnele Srkinje, pet zaheva podnele su Vlahinje i četiri zahteva je došlo od Romkinja. Od 18 žena koje su podnele zahteve, njih 15 je bilo starije od 60 godina života, dve su bile starosti između 25 i 35 i jedna je imala 45 godina.

Usluga besplatne pravne pomoći potrebija je ženama i starijima.

Najčešći problemi zbog kojih su žene tražile uslugu besplatne pravne pomoći su:

- sprečavanje od strane muškaraca da koriste zajedničke prostorije u kući, nerešeno stambeno pitanje, nezaposlenost, nemaština, izdržavanje od srodnika i niska stručna sprema.

Od muškaraca su zahtevi najčešće dolazili zbog:

- nezaposlenosti, nerešenog stambenog pitanja, izbora poslova, jednokratne novčane pomoći i stručne sprema.

Iz svega ovoga, Željko Ilić je zaključio da je usluga besplatne pravne pomoći više potrebna ženama, kao i da je potrebija starijima nego mlađima. Specifičan problem koji se javljao kod žena, a ne i kod muškaraca, je sprečenost korišćenja prostorija u kući od strane partnera i izdržavanje od strane srodnika.

Takođe, njegov zaključak je da je ova usluga dragocena za određene kategorije građanki i građana, te da je dobro što lokalna samouprava pruža ovu uslugu. Iako u početku stanovništvu nije bilo poznato da usluga postoji, kasnije je bilo evidentno zadovoljstvo građana i građanki zbog pomoći i velikog broja rešenih predmeta.

Odloženom evaluacijom ove aktivnosti, saznali smo od Željka Ilića da nacrt novog Zakona o pružanju besplatne pravne pomoći, koji istu deli na primarnu i sekundarnu može građanima i građankama otežati dostupnost ove usluge, čime će, najviše biti pogođeni oni koji je najviše koriste.

Integrisanje rodne perspektve u projekte zaštite životne sredine

U okviru programa, osim članova Radne grupe za rodnu ravnopravnost, posebnu pažnju smo posvetili radu sa članovima i članicama tematskih klastera opština na komponenti „Zaštita životne sredine“ programa „Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu evropskih integracija“. Oni su prošli obuku za integrisanje rodne perspektive u svoje projekte, a u tekstu **Snežane Lakić**, samostalne stručne saradnice za zaštitu životne sredine, saradnice za komunalne delatnosti, članice opštinskog tima za projekte i članice pomenutog klastera, možemo da pročitamo o njenim iskustvima i iskustvima njenih kolega, kao i o efektima ovih aktivnosti na kvalitet života građana i građanki.

Zrenjanin, **Žitište**, **Sečanj**, **Javle**, tematski klaster za upravljanje čvrstim otpadom – Integracija rodne perspektive u projekte zaštite životne sredine

Tim koji se okupio u okviru tematskog klastera za upravljanje čvrstim otpadom, a koji čine opštine: Zrenjanin–Žitište–Sečanj iz Srbije i Jevle iz Švedske, i koji je radio u okviru programa „Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu evropskih integracija“ imao je za cilj da u svoj rad integriše rodnu perspektivu kao horizontalnu temu u oblasti zaštite životne sredine. Tim je u tri navrata posetio Stokholm i region grada Jevlea. Članovi tima bili su političari, radnici lokalne samouprave, rukovodeći kadar JKP-a za upravljanje otpadom i radnici u JKP-a. U razgovorima, ali i posmatrajući kako to Šveđani rade, shvatili smo da politika rodne ravnopravnosti švedske Vlade ima dva cilja: da obezbedi prilično jednako raspodeđene resurse između polova, ali i da stvori uslove koji daju ženama i muškarcima istu snagu i mogućnosti za kvalitetan život.

Primitili smo da se naše kolege trude da stvore uslove koji daju ženama i muškarcima iste mogućnosti za kvalitetan život na logičan i lagan način, pristupačan i prilagođen za svaku situaciju.

Naši domaćini su nam rekli: „Svakako ne možemo da dozvolimo da od nečije dobre volje zavisi da li će usluge koje pruža javni sektor biti prilagođene potrebama i žena i muškaraca. Jedino rešenje je da se započne sistematski i dugoročni proces za pružanje usluga javnih službi koje se baziraju na ravnopravnosti.“ Takav proces se u Švedskoj sprovodi u poslednjih desetak godina. Usvojene su strategije koje treba da dovedu do konkretnih aktivnosti. Analiza usluga sa stanovišta rodne ravnopravnosti gotovo uvek dovodi do novih saznanja. Takva saznanja stečena su u mnogim švedskim organizacijama, lokalnoj vlasti JKP tokom proteklih godina. Ostvarivanju rodne ravnopravnosti u društvu približavamo se jedino kada se ta saznanja koriste za promenu svakodnevnog funkcionisanja.

U zajedničkom radu i razmeni iskustava sa kolegama iz Švedske, došli smo do novih ideja koje bi se mogle primeniti kod nas. Shvatili smo da kroz svoj rad možemo značajno doprineti poštovanju

„Svakako ne možemo da dozvolimo da od nečije dobre volje zavisi da li će usluge koje pruža javni sektor biti prilagođene potrebama i žena i muškaraca. Jedino rešenje je da se započne sistematski i dugoročni proces za pružanje usluga javnih službi koje se baziraju na ravnopravnosti.“

Pitanja su bila različitog sadržaja i kategorije. Na primer, ko od ukucana najčešće iznosi smeće? Kako su zadovoljni zelenim ostrvima i da li se osećaju bezbedno prilikom iznošenja smeća? Kakvi su prilazi? Na osnovu ankete konstatovano je da kućni komunalni otpad uglavnom iznose do kontejnera žene i deca, da neki prilazi nisu prilagođeni i da su teško dostupni, naročito majkama sa decom i korisnicima invalidskih kolica, da nisu osvetljeni.

principa rodne ravnopravnosti i stvaranju jednakih mogućnosti za uživanje garantovanih dobrih uslova za oba pola. Drugim rečima, polako smo počeli da primenjujemo naučeno i viđeno u JKP Švedske.

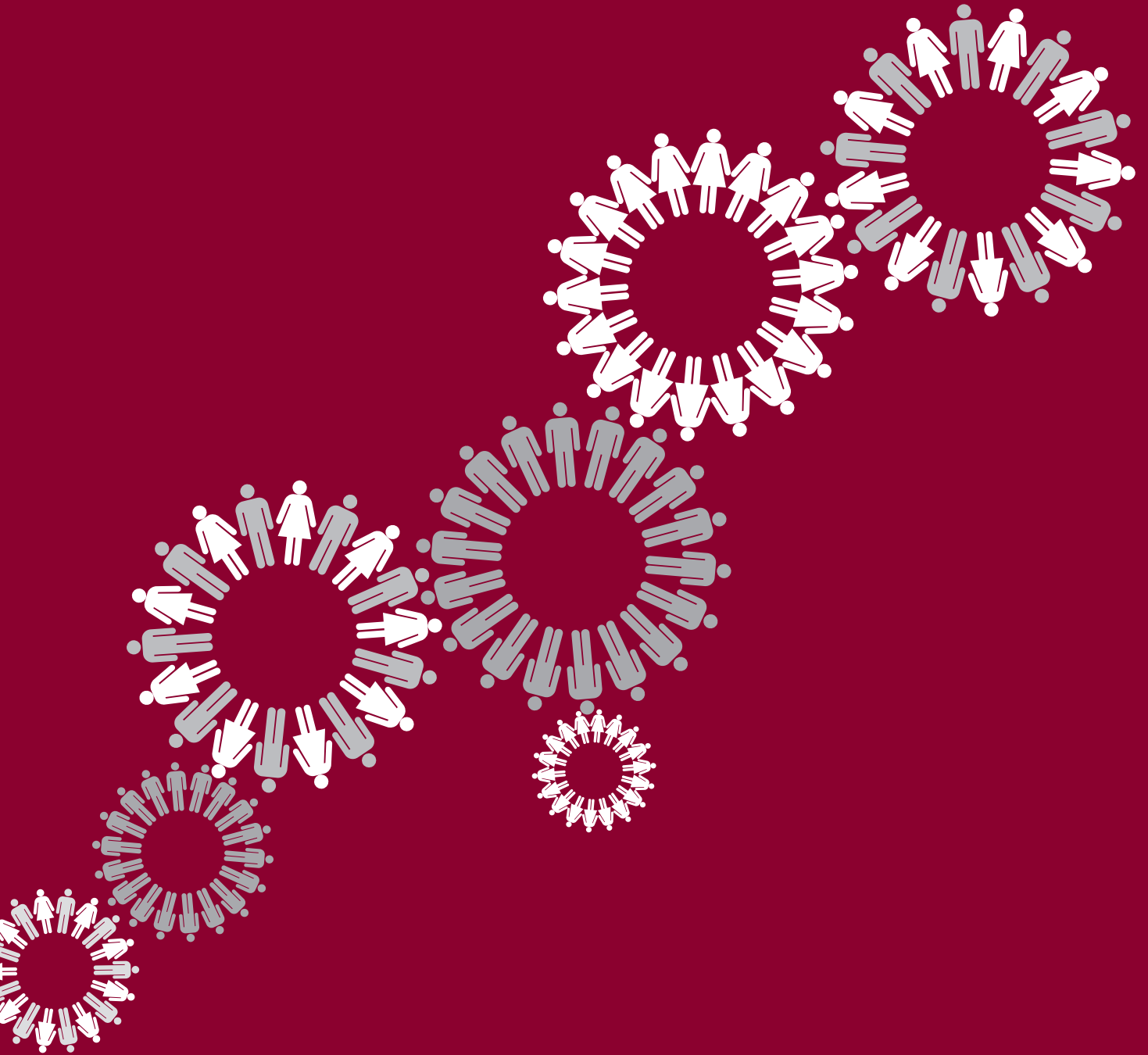
U okviru projekta sprovedi smo anketu u koju smo ubacili i rodno senzitivna pitanja, a u vezi sa komunalnom delatnošću u Zrenjaninu. Pitanja su bila različitog sadržaja i kategorije. Na primer, ko od ukucana najčešće iznosi smeće? Kako su zadovoljni zelenim ostrvima i da li se osećaju bezbedno prilikom iznošenja smeća? Kakvi su prilazi? Na osnovu ankete konstatovano je da kućni komunalni otpad uglavnom iznose do kontejnera žene i deca, da neki prilazi nisu prilagođeni i da su teško dostupni, naročito majkama sa decom i korisnicima invalidskih kolica, da nisu osvetljeni. Žitište je prvo prihvatilo nove ideje, u to vreme u Žitištu je na čelu JKP „Ekos“ bila žena. Urađena je sanacija zelenih ostrva i prilaza i većine zelenih ostrva, naročito kod stambenih zgrada. Popravljene su i zamenjene svetiljke, jer takođe je konstatovano da se smeće iznosi u poslepodnevnim i večernjim časovima. Time je povećana bezbednost građana i građanki. Prilikom nabavke nove opreme i kućnih kanti za prikupljanje komunalnog otpada u ruralnim sredinama, vodilo se računa da se kante sa točkicama podele domaćinstvima čiji su nosioci žene i samohrane majke, kao i stariji građani. Po ugledu na Žitište, i Zrenjanin i Sečanj su sprovedi deo ovih aktivnosti.

Tim koji je posetio Švedsku i dalje radi i nastoji da svako u svom domenu ispuni zadatak i u pogledu rodne ravnopravnosti. Na neki novi način i drugim očima gledamo na probleme koji postoje i koji se nameću. Nalazimo rešenja, upoređujemo, pokušavamo da sprovedemo i drugima prenese-mo stečeno znanje, nove stavove, poglede i iskustva JKP-a u našem regionu. Tim je konstatovao da su ideje koje smo predložili dobro prihvaćene i da su donosioci odluka voljni da ih realizuju, uz sve finansijske izazove sa kojima se naša preduzeća suočavaju. Svest o urođnjavanju i JKP-a dobija na značaju ne samo kao problem broja zaposlenih žena i muškaraca i visine njihovih ličnih dohodaka, jednakih uslova na poslu, već i kao problem jednako dobrih uslova za sve korisnike i korisnice usluga.

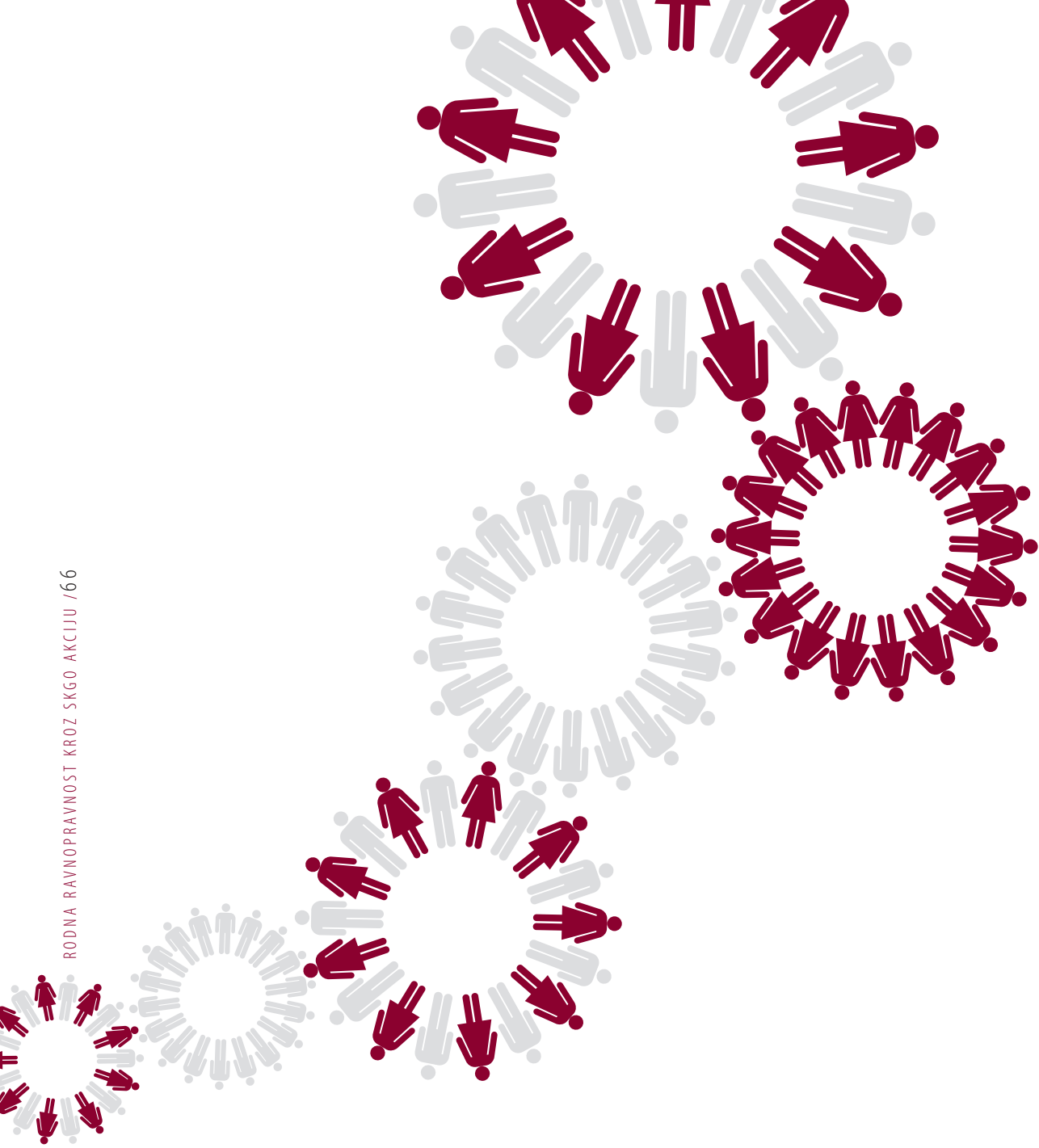

Po ugledu na Žitište,
i Zrenjanin i Sečanj
su sproveli deo ovih
aktivnosti.

PRIMERI RODNIH ANALIZA
URAĐENIH U ŠVEDSKOJ

Na narednim stranicama opisani su primeri rodnih analiza preuzeti sa švedskog resurs portala za rodnu ravnopravnost¹ koji sadrži primere u raznim oblastima.

Botkirka Slobodno vreme: sport, rekreacija i kultura

U opštini Botkirka (švedski: *Botkyrka*) u Stokholmskom regionu analizirano je ne samo bavljenje sportom već i njegov takmičarski ili rekreativni oblik. Takođe, kao neka vrsta analogije sportu, uzete su u obzir kulturne aktivnosti, kao što su sviranje i plesanje, a cela analiza sprovedena je uzimajući u obzir višestruke identitete, od kojih su neki u velikoj meri uticali na rezultate.

Analiza je pokazala da devojčice i žene više uživaju u kulturnim aktivnostima i netakmičarskim sportovima. Dečaci i muškarci više vole da budu angažovani u takmičarskim sportovima ili eventualno da sviraju muzičke instrumente. Oni koriste više resursa nego

Analiza je pokazala da devojčice i žene više uživaju u kulturnim aktivnostima i netakmičarskim sportovima. Dečaci i muškarci više vole da budu angažovani u takmičarskim sportovima ili eventualno da sviraju muzičke instrumente.

1 <http://www.includegender.org/>

Više od 70% svih pozajmljenih knjiga uzele su devojčice ili žene.

devojčice i žene. Međutim, devojčice i žene imigrantkinje koriste znatno manje resursa nego bilo koja druga grupa. Ova slika ne predstavlja stereotip, već realnost dokumentovanu izveštajem Ane Klerbi i Ingrid Osake. Odeljenje za kulturu i slobodno vreme u Botkirki bilo je zadovoljno tako precizno sagledanim problemom kroz egzaktne podatke iako su neformalna saznanja i utisci već ukazivali na takvo stanje.

U to vreme, kao i nekoliko godina ranije opština je aktivno promovisala rodnu perspektivu. Ipak, prema sačinjenom izveštaju 36% novca koje je opština izdvajala za neprofitne klubove i organizacije išlo je dečacima ispod 20 godina, dok su devojčice dobijale svega 25%.

Razlog je bio to što su opštinski budžeti obično bili kreirani tako da prvenstveno podržavaju sportske klubove i takmičarske sportove koje očigledno i dominantno koriste muškarci. Švedska sportska konfederacija je ustanovila da dečaci i mladići imaju tendenciju da treniraju sportove ili previše, sa ambicijom za vrhunske rezultate, ili nimalo. Ovo može biti posledica uobičajenih očekivanja i predstava o muškosti sa kojima se dečaci suočavaju. Očekivanja od devojčica su potpuno suprotna, mnogo skromnija i vode ka nedovoljnom fizičkom vežbanju, pokazala su istraživanja.

U devedesetim godinama 20. veka potražnja za netakmičarskim i zdravim aktivnostima je porasla. Prema Švedskoj sportskoj konfederaciji učešće u organizovanim sportovima se smanjilo u ranim dvehiljaditim godinama dok je nasuprot tome, trčanje i članstvo u fitness klubovima postalo popularnije – naročito među ženama. Ipak, opštine su davale znatno manje podrške ovim aktivnostima nego sportskim klubovima. Vladin izveštaj o sportu iz 2008. godine (SOU 2008:59) ukazao je na potrebu za intenzivnijom promocijom rekreativnog sporta i fizičkih aktivnosti koje bi pokrivale više netakmičarskih disciplina. Glavni dobitak od promocije rekreativne fizičke aktivnosti će u perspektivi biti unapređenje javnog zdravlja, navedeno je u izveštaju.

Ova analiza je takođe pokazala da je učešće u organizovanim sportskim aktivnostima u velikoj meri povezano sa kulturnim nasleđem. Botkirka je opština sa relativno velikim brojem stanovnika nešvedskog porekla, a devojčice u imigrantskim kvartovima statistički gledano imaju znatno manje šanse da učestvuju u sportu nego što je to prosek u zemlji. U Stokholmu je 1998. godine 50% svih devojčica bilo učlanjeno u neki sportski klub. U predgrađima koja uključuju i Botkirku, bilo ih je svega 20%. Različiti delovi Botkirke su se znatno razlikovali po učešću dece i adolescenata u sportskim aktivnostima. U severnom delu, koji je veoma gusto naseljen imigrantima, jedno od četvoro dece ili adolescenata (i dečaka i devojčica) je uključeno u klupske aktivnosti. U južnom delu, to je slučaj sa jednim od dva deteta/adolescenta. U proleće 2010. godine Botkirka je sebi zadala izazov da otkrije koje bi rekreativne aktivnosti posebno privlačile devojčice, a da to ne moraju nužno biti tradicionalne klupske aktivnosti.

Pored takmičarskog i rekreativnog sporta, istraživanje je obuhvatilo i kulturne rekreativne aktivnosti. Pokazani su jasni rodni obrasci u dečjim i adolescentskim aktivnostima, odnosno to da izbor muzičkog instrumenta ili pozorišnih i plesnih kurse-

va prati tradicionalne predstave o tome šta je primereno za mladiće, a šta zadojke. Omladinske centre u zajednici su u 70% slučajeva posećivali mladići. Od brojnih sadržaja, devojke su učestvovala jedino u kulturnim aktivnostima kao što su umetnost, muzika i pozorište. Kako bi se povećao stepen korišćenja omladinskih centara od strane devojaka, neki od njih su počeli da organizuju specijalne večeri samo za devojčice i devojke.

Za razliku od omladinskih centara, usluge biblioteka su pretežno koristile devojke i žene. Više od 70% svih pozajmljenih knjiga uzela su devojčice ili žene. Muškarci su od raspoloživih usluga biblioteka najčešće koristili mogućnost čitanja časopisa i novina ili pretraživanja interneta.

U ovom slučaju bi se moglo zaključiti da veći deo novca uložen u biblioteke koriste žene i devojčice. Ipak, statistika ne pokazuje uvek kompletnu sliku, te u ovom slučaju neophodno razumevanje okolnosti da žene često pozajmljuju knjige za svoju decu, supružnike i stare o kojima brinu (ovo je primer neplaćene usluge u društvu koju prvenstveno pružaju žene).

Ovaj izveštaj se suprotstavio uvreženom mišljenju da opštinske finansije prvenstveno kreiraju radna mesta za žene i da to opterećuje javne finansije. Zapravo su značajna sredstva završavala u sportskim klubovima koji formalno ne pripadaju javnom sektoru. Izveštaj je takođe ciljao i na veći izazov u promociji rodne ravnopravnosti: kako sa jedne strane ohrabriti devojčice da uzmu učešće u takozvanim muškim aktivnostima, a sa druge kako podstaći dečake da uzmu učešće u takozvanim ženskim aktivnostima? Prema Klerbi i Osiaki ovo je primarni zadatak urođnjavanja politika i aktivnosti. Problem je utoliko složeniji što su rekreativne aktivnosti dobrovoljne. Opština može da vodi računa kako distribuirati resurse sportskim i omladinskim klubovima i institucijama kulture, ali na kraju je ipak na njima da obezbede uslove za ravnopravno učešće mladića i devojaka, muškaraca i žena.

Botkirka Staračka domaćinstva, usluge pomoći u kući

Ingrid Osika, Anna Klerbi i Mingo Osika su za opštinu Botkirka sprovele studiju usluge pomoći u kući. Dva glavna nalaza istraživanja bila su da je zbog slabog zdravlja i neadekvatne pomoći od strane partnera, starim ženama bilo potrebno više pomoći u kući nego muškarcima. U isto vreme, žene svih uzrasta obavljale su znatno više neplaćenog posla u kući. Procenjeno je da žene obavljaju neplaćen posao nege članova porodice vredan 100 miliona švedskih kruna godišnje više nego što to obave muškarci.

Nekoliko godina pre analize, u Botkirki se rodila ideja da rodna perspektiva treba da proži- ma sve usluge i aktivnosti sa kojima se građani i stanovnici susreću. Zaposleni u opštinskom Odeljenju za zdravlje i socijalna pitanja prošli su obuku za rodno ravnopravan rad i procenu. U okviru treninga zaposleni su se bavili rodnom analizom troškova usluga koje

Kako sa jedne strane ohrabriti devojčice da uzmu učešće u takozvanim muškim aktivnostima, a sa druge kako podstaći dečake da uzmu učešće u takozvanim ženskim aktivnostima?

su u njihovoj nadležnosti, kako bi otkrili rodne aspekte alokacije resursa. To je bio prvi put da su na tako detaljan način sagledani troškovi i aktivnosti opštine.

Istraživači su koristili 28 slučajno izabranih ličnih dosijea korisnika opštinske usluge pomoći u kući. Polovina odabranih korisnika bile su žene, polovina muškarci. Studija je pokazala jasne rodne obrasce, pri čemu su se rezultati podudarali sa nacionalnim istraživanjima o brizi o starima i neplaćenom kućnom radu članova porodice. Žene su generalno bile lošijeg zdravlja, i u pogledu vremena dobijale više pomoći u kući nego muškarci.

Kvalitativna analiza je pokazala da su žene dobijale više pomoći u vidu lične nege poput tuširanja ili oblačenja. Muškarci su s druge strane dobijali više pomoći u kući: oko pripreme doručka, nameštanja kreveta, pranja posuđa, pripreme obroka, spremanja stola, iznošenja smeća, pranja veša, kupovine, obavljanja raznih poslova, promene posteljine, čišćenja, brisanja prašine, pranja prozora. Ovo je po mišljenju istraživača bilo zapanjujuće. Ako su žene slabijeg zdravlja i potrebna im je pomoć u održavanju lične higijene, onda im je verovatno potrebna i pomoć u navedenim kućnim poslovima.

Autorke istraživanja su takođe analizirale i distribuciju opštinske hrane. Više hrane iz zajedničke kuhinje je bilo dostavljeno ženama, koje su na taj način konzumirale više masovno proizvedene hrane nego muškarci. Dobijanje hrane lošijeg kvaliteta je mogao biti jedan od razloga zašto žene dobijaju manje pomoći u kući u smislu kuvanja, pranja posuđa i nabavke. Istraživanje je pokazalo da muškarci dobijaju obroke koje su pripremile njihove partnerke, kao i da postoji razlika ukoliko korisnik pomoći u kući živi sa partnerom ili sam/sama. Muškarci u braku, u najvećoj meri dobijaju kompletnu uslugu kućnih poslova od njihovih supruga. Žene koje žive u partnerstvu, naprotiv, moraju da dobiju pomoć u kući od opštinskog servisa. U poređenju sa ženama, muškarci su dobijali više pomoći od strane njihovih sinova, a naročito od kćeri.

Među korisnicima sa najslabijim zdravljem, žene u bračnoj zajednici dobijale su više pomoći u kućnim poslovima nego one koje žive same. Ovo je nametnulo pitanje: Ko obavlja kućne poslove za najslabije žene koje žive same? Još jedno zapanjujuće otkriće bilo je da su odluke o usluzi pomoći u kući koje se pružaju ženama u proseku bile kratkoročnije, i zahtevale su skoriju reviziju nego odluke koje su se odnosile na muškarce.

Nakon što je uzeta u obzir cena sata pružanja usluge pomoći u kući, postalo je jasno da žene dobijaju značajno veći deo. Od svih usluga, 64% je odlazilo na žene, a 36% na muškarce. Žene su dobijale uslugu pomoći u kući koja je više od 90.000 švedskih kruna mesečno više vredna nego muškarci, pri čemu korisnici usluge pomoći u kući ne plaćaju ceo iznos sami. Postoji proračun po kome svako plaća srazmerno svojoj individualnoj finansijskoj situaciji. Starije penzionerke su u slabijoj finansijskoj situaciji nego penzioneri. U 2007. godini prosečna penzija žena iznosila je 63% prosečne muške penzije u heteroseksualnim parovima koji su samostalno zaradili svoju penziju.

Međutim, nacionalno istraživanje pokazalo je da neplaćena briga o starima koja se pruža od strane članova porodice, rođaka i drugih koji su bliski primaocima, predstavlja približno 70% od socijalne brige za starije ljude koji žive samostalno. Neplaćena briga o starima je stoga veliki posao o kome se malo diskutuje u društvu. Ranija istraživanja pokazivala su da 70% starih koji dobijaju pomoć od rođaka, tu pomoć dobijaju od žene, najčešće supruge ili ćerke, dok 30% njih tu pomoć dobija od strane muškaraca. Kada je ženama koje su mlađe i zdravije potrebna pomoć, one moraju više da koriste opštinsku negu i druge ženske rođake. Starije žene koje brinu o svojim muževima često su same u obavljanju ove dužnosti. Muškarac koji brine o svojoj supruzi najčešće ima pomoć opštinskog servisa, ćerke ili nekog drugog iz porodice.

Da bi odredili vrednost neplaćene usluge koja se pruža, istraživači su primenili standardizovanu kalkulaciju za celu opštinu Botkirka. Na osnovu troškova opštinske usluge pomoći u kući, procenjeno je da je ukupna vrednost pruženih usluga 355 miliona kruna godišnje. Opštinski udeo u usluzi iznosi 30%. Ako se neplaćeni rad pružen od strane rođaka podeli na žene i muškarce shodno odnosu 70 : 30, dolazi se do zaključka da su žene pružile neplaćeni rad pomoći u kući vredan 174 miliona kruna, dok nega koju su pružili muškarci iznosi 75 miliona. Istraživanjem na nacionalnom nivou je procenjeno da činjenica da žene

Istraživanjem na nacionalnom nivou je procenjeno da činjenica da žene obavljaju više neplaćenog rada u brizi o starima ima negativan uticaj na njihov položaj na tržištu rada.

Osoblje koje se bavilo razvojem zajednice zbijalo je šale o tome kako se kolege iz rodne ravnopravnosti neće mešati barem u čišćenje snega.

obavljaju više neplaćenog rada u brizi o starima, ima negativan uticaj na njihov položaj na tržištu rada.

Kako, dakle, Botkirka i druge opštine u Švedskoj treba da se postave prema ovako neravnopravnoj distribuciji neplaćenog rada u pomoći starima? Situacija na terenu uopšte nije bila u skladu sa nacionalnom politikom za rodnu ravnopravnost (iz 2006. godine): Žene i muškarci treba da imaju jednaku odgovornost za poslove u kući i da u istoj meri učestvuju u davanju i dobijanju socijalne brige, pod jednakim uslovima. Autori izveštaja su predložili da se uvede obuka iz oblasti nege i održavanja kuće za muškarce koji za tim imaju najveću potrebu.

Usledilo je vrlo kreativno rešenje problema: Botkirka je počela da razvija mesta susreta za starije i osobe sa invaliditetom. Uloga opštine sastojala se u tome da koordinira aktivnostima i opremi prostorije. Svrha ovih mesta susreta je bila da se izgrade zdrave navike. Ona nude časove kuvanja, gimnastike u vodi, rekreacije i slično. Iskustvo je pokazalo da su zahvaljujući ovim mestima susreta muškarci koji žive sami u najvećoj meri uspeli da razviju svoje socijalne kontakte, ali i da nauče da obavljaju kućne poslove. Za žene, najveća korist bila je u vežbanju i fizičkoj aktivnosti. Odlazak u teretanu ili vežbe u vodi, pomogle su im da poprave svoje fizičko stanje. Ženama od 75 do 80 godina starosti koje su se po prvi put našle u sali za fitness to je bilo veoma zabavno i prijatno iskustvo. Opština je procenila da ukoliko bi počela da sprovodi niz ovakvih programa sa visokom stopom pohađanja, verovatno bi bilo moguće razviti zamenu za najveći deo onoga što je potrebno kao neplaćena briga o starima.

Karlskuga Rodna perspektiva u analizi usluge čišćenja snega

Kroz 10 cm snega teže je hodati ili voziti bicikl nego voziti automobil. Grupa gradskih zvaničnika u opštini Karlskuga je, shvativši ovo, naredila da se trotoari, biciklističke staze i autobuska stajališta čiste od snega pre nego što se očiste velike ulice. Ova nova rutina koristila je prvenstveno ženama, jer više žena nego muškaraca ide pešice, koristi bicikl ili javni transport.

Rešavanje problema je počelo obukom o rodnoj ravnopravnosti za vođe odeljenja za razvoj zajednice. Osoblje koje se bavilo razvojem zajednice zbijalo je šale o tome kako se kolege iz rodne ravnopravnosti neće mešati barem u čišćenje snega.

Međutim, kada su o tome razmislili, shvatili su da ni čišćenje snega možda ipak nije rodno neutralno, kaže Bruno Rudstrom, strateg za rodnu ravnopravnost u Karlskugi.

Prema rečima menadžera zaduženog za čišćenje snega u gradu, uobičajena praksa bila je da se glavne saobraćajnice i veći putevi za motorna vozila čiste prvi, najčešće noću,

Nismo morali da donesemo nikakvu veliku odluku: samo smo počeli da radimo na drugi način.

dok je saobraćaj niskog intenziteta. Trotoari i biciklističke staze su bili poslednji na listi. Kada je osoblje iz saobraćajnog odeljenja malo bolje pogledalo ko koristi različite tipove puteva i staza, shvatili su da je njihova rutina čišćenja snega na različite načine pogađala muškarce i žene. Čišćenje snega je išlo u prilog korisnicima automobila. Muškarci češće voze kola nego žene, koje češće pešače, voze bicikle, koriste javni transport ili bivaju vožene kolima kao putnice. Samohrane majke i žene koje nisu u partnerskom odnosu mnogo češće pešače ili voze bicikle nego bilo koja druga grupa stanovnika.

Time što su prioritarno čišćeni putevi za motorna vozila, grad je prioritetizovao dostupnost grada načinu transporta koji više odgovara muškarcima i uprkos tome što je putovanje kolima mnogo brže nego bilo koji drugi način putovanja. To, naravno, nije bilo svesno ukidanje usluge ženama, već način na koji su stvari oduvek bile rađene, decenijama unazad. Rezultat sagledavanja situacije na ovaj način bila je promena rutina čime je povećana dostupnost grada za svakoga. Danas, trotoari, biciklističke staze i autobuske

stanice imaju veći prioritet nad putevima za motorna vozila, jer je kroz 10 cm snega mnogo teže hodati nego voziti automobil. To predstavlja značajnu promenu za ljude koji guraju dečja kolica ili koriste invalidska kolica. Promenom prioriteta grad je postao mnogo dostupniji za svakoga, posebno za decu i tinejdžere koji nemaju na raspolaganju opciju da voze automobile. Oblasti oko dečjih vrtića su sada tretirane kao prioritete. One se čiste pre šest ujutro, pošto roditelji tamo odlaze pre nego što krenu na posao. Velike firme su sledeće na listi prioriteta, bez obzira na to da li tamo dominantno rade žene ili muškarci. Trotoari i biciklističke staze do škola se čiste pre nego što učenici napuste svoje domove. Kada sve sa liste prioriteta bude očišćeno, čiste se glavni putevi. Ovakav način organizacije čišćenja snega je kompatibilniji sa navikama ljudi i njihovim dnevnim rasporedima i načinima transporta koji koriste, što zapravo ukazuje na unapređenje rada odeljenja za usluge saobraćaja.

Učiniti čišćenje snega rodno ravnopravnim je bilo lako. Prema rečima Bruna Rudstroma: „To nije bilo ništa posebno. Nismo morali da donesemo nikakvu veliku odluku: samo smo počeli da radimo na drugi način. Zapravo, samo smo promenili redosled. Nije koštalo ništa, ali je napravilo veliku razliku za građane i građanke!”

Zapravo, istraživanje je pokazalo da način čišćenja snega i leda koji ide u prilog pešacima, može dovesti do ekonomske koristi. Tri puta više pešaka nego vozača biva povređeno u nesrećama usled zaleđenih staza. Posledični troškovi za zdravstvenu negu i gubitak produktivnosti su četiri puta veći od zimskog održavanja puteva. U okrugu Skone (švedski: *Skåne*), ukupni troškovi zdravstvene nege i gubitka produktivnosti usled povreda pešaka na snegu i ledu procenjeni su na oko 36 miliona švedskih kruna, svake zime. Rodna perspektiva u analizi usluge čišćenja snega može da prevenira nepotrebnu patnju i da uštedi novac.

Landskrona Vatrogasac, profesija koja se menja

U godinama koje su predstavnici opštine Landskrona uzeli u razmatranje nekoliko ozbiljnih požara zadesilo je uglavnom ljude koji nisu švedskog porekla. Posledice su uglavnom trpele žene. Švedska protivpožarna i spasilačka služba se suočila sa važnim izazovom održavanja i razvijanja poverenja različitih grupa u društvu. U projektu primene rodne ravnopravnosti u protivpožarnoj i spasilačkoj službi, grad Landskrona istraživao je kako njihove komunikacije i usluge mogu biti unapređene. „Usluge moraju odgovarati potrebama ljudi bez obzira na njihov pol i poreklo!”, kaže Pavo Frik, požarni inspektor. „Moramo da razvijemo politike kako bi se približili svima i pružili građanima jednak kvalitet. Kako bi to postigli, moramo se fokusirati na to da razvijemo sadržaj naših usluga i poslovno okruženje. Uvreženo je verovanje da vatrogasac treba da bude beli muškarac švedskog porekla. Naš operacioni plan za 2011. sadrži cilj da 25% naših zaposlenih budu žene. Do 2015, cilj je da ih bude 40%.”

Udeo radnika u Švedskoj vatrogasnoj i spasilačkoj službi koji su stranog porekla ili žene bio je manji od 3%. Publikacija o rodnoj ravnopravnosti i različitosti u ovoj službi sadrži neke razloge za ovaj disbalans: percepcije o tome ko može, a ko ne može biti vatrogasac, obrazovni sistem, proces selekcije kadrova, fizičko i socijalno poslovno okruženje. Četiri od 50 članova osoblja Protivpožarne i spasilačke službe Landskrone su žene. Samo dve od njih su zapravo vatrogasci. Procenat žena koje su pohađale nacionalni trening program za ovu službu bio je oko 15%. Ema Johanstone je jedna od dve žene vatrogasaca u Landskrone. Ona je izjavila: „Vrlo je raširen mit o tome kakvi su fizički testovi. Nema sumnje da vam je potrebna i snaga i izdržljivost da biste ih prošli, ali uz prave pripreme, mnogo više ljudi može da uspe.“

Johanstone veruje da ovaj program treba da bude promovisan učenicima od 7. do 9. razreda kako bi se privukle devojčice za ovo zanimanje. „Uzori su jako važni. Formirali smo nacionalnu mrežu žena koje rade puno radno vreme kao vatrogasci. Mislim da je dobro da imamo mesto za diskusiju i razmenu iskustava i saveta. U isto vreme, možda je najvažnije: posao vatrogasca se promenio. Više ne moraš da polažeš fizički test da bi dobio poziciju. Rad je u značajnoj meri postao preventivan.“

Rukovodeći vatrogasac Ulf Svenson se slaže da se posao menja: od toga da se uglavnom čeka u vatrogasnoj stanici, i ne radi ništa dok se ne oglasi požarni alarm, do toga da je radni dan ispunjen preventivnim radom.

Iako značajan broj žena u gradu upravlja automobilima, one ne koriste parking. Radije plaćaju skupe kazne za nepropisno parkiranje u neposrednoj blizini.

Rukovodeći vatrogasac Ulf Svenson se slaže da se posao menja: od toga da se uglavnom čeka u vatrogasnoj stanici, i ne radi ništa dok se ne oglasi požarni alarm, do toga da je radni dan ispunjen preventivnim radom. „Novi zakon o civilnoj zaštiti iz 2004. ubrzao je promene. On zadužuje vlasnike imovine za bezbednost u njihovim zgradama“, kaže Svenson. „Redovne bezbednosne provere smanjuju rizik od nesreća. Vlasnici imovine podležu inspekciji. Imamo odgovornost da dopremo do žena i muškaraca bez obzira na njihov socijalni status i poreklo.“

„Možete spasavati živote na mnogo različitih načina. To smo shvatili zahvaljujući rodnoj perspektivi. Danas se mnogo više fokusiramo na uzroke nesreća. Pomažemo ljudima, firmama i organizacijama da se zaštite. Šta može da se uradi na prevenciji? Šta je krenulo naopako kada se nesreća dogodila?“

Umea Rodna perspektiva u radu javnog preduzeća – garaže

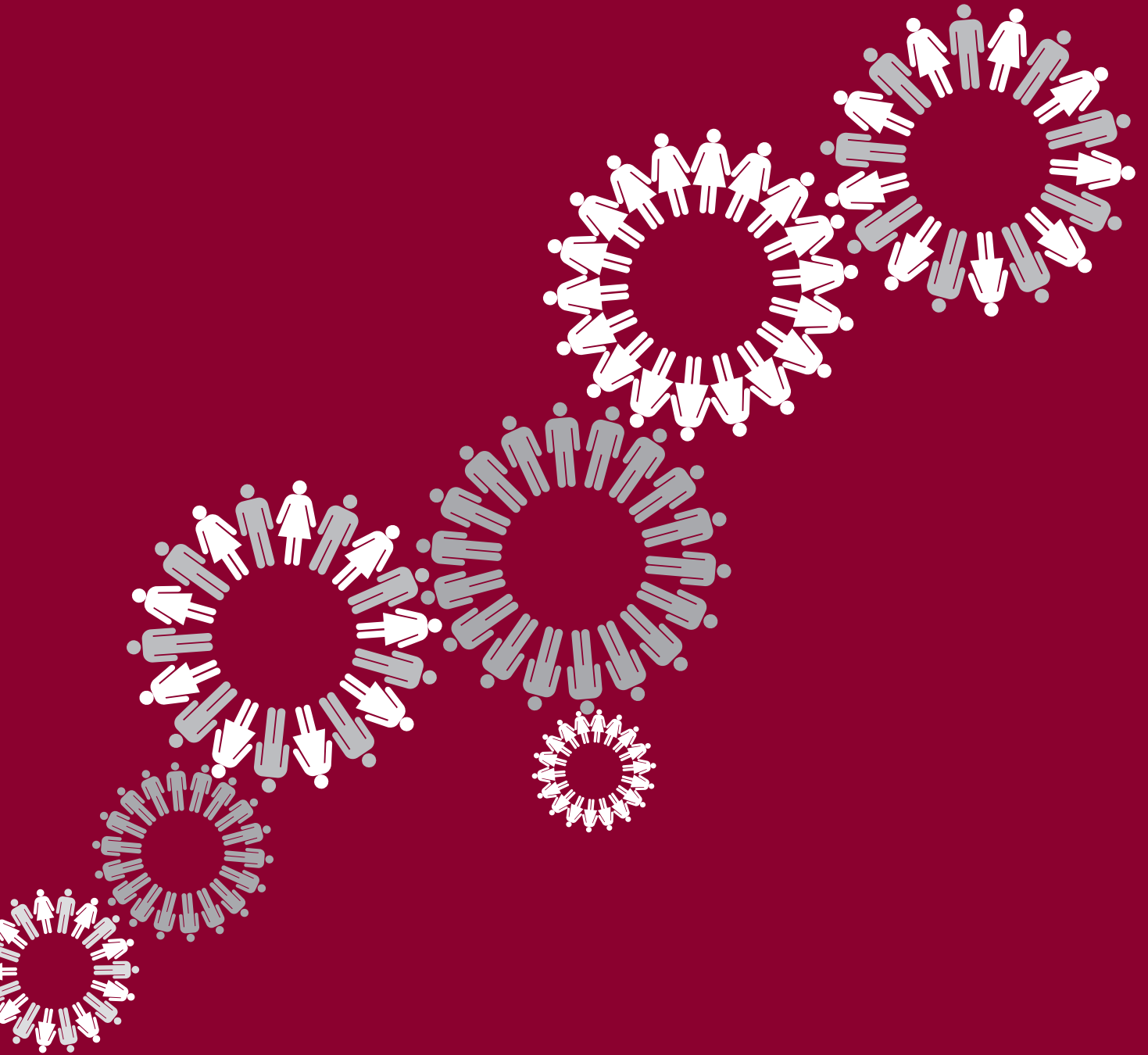
U gradu Umea na severu Švedske javna garaža je poslovala sa gubicima. Kada je rukovodstvo uradilo „3R“ analizu (1998. godine), došlo se do interesantnih saznanja. Iako značajan broj žena u gradu upravlja automobilima, one ne koriste parking. Radije plaćaju skupe kazne za nepropisno parkiranje u neposrednoj blizini. Nakon razgovora sa trenutnim i potencijalnim korisnicima garaže (kvalitativna analiza) utvrđeno je da se žene ne osećaju bezbedno u tom objektu. Pored mračnih i hladnih ćoškova, staze za pešake su bile neobezbeđene, pa je kretanje s malom decom kroz ovakav prostor bilo nepreporučljivo. Prostor nije imao rampe za kretanje invalidskih ili dečjih kolica. Osoblje nije posvećivalo jednaku pažnju primedbama koje su dolazile od starijih korisnika i žena, kao što je to činilo sa primedbama poslovnih korisnika. Nakon ovoga, uložena su sredstva u vrednosti 1.000.000 švedskih kruna (oko 100.000 evra) evra u osvetljenje, video-nadzor, fizičko obezbeđivanje staza za pešake, rampe. Umesto betonskog zida oko spiralnog stepeništa, postavljen je stakleni, kako bi ono bilo osvetljeno i vidljivo sa svih strana. Poboljšana je signalizacija i sistem za komunikaciju sa osobljem. Korisnici su postali zadovoljniji, a žene koje su pre rekonstrukcije radije parkirale nepropisno, postale su korisnice ovog objekta.

Preduzeće je počelo da ostvaruje profit.

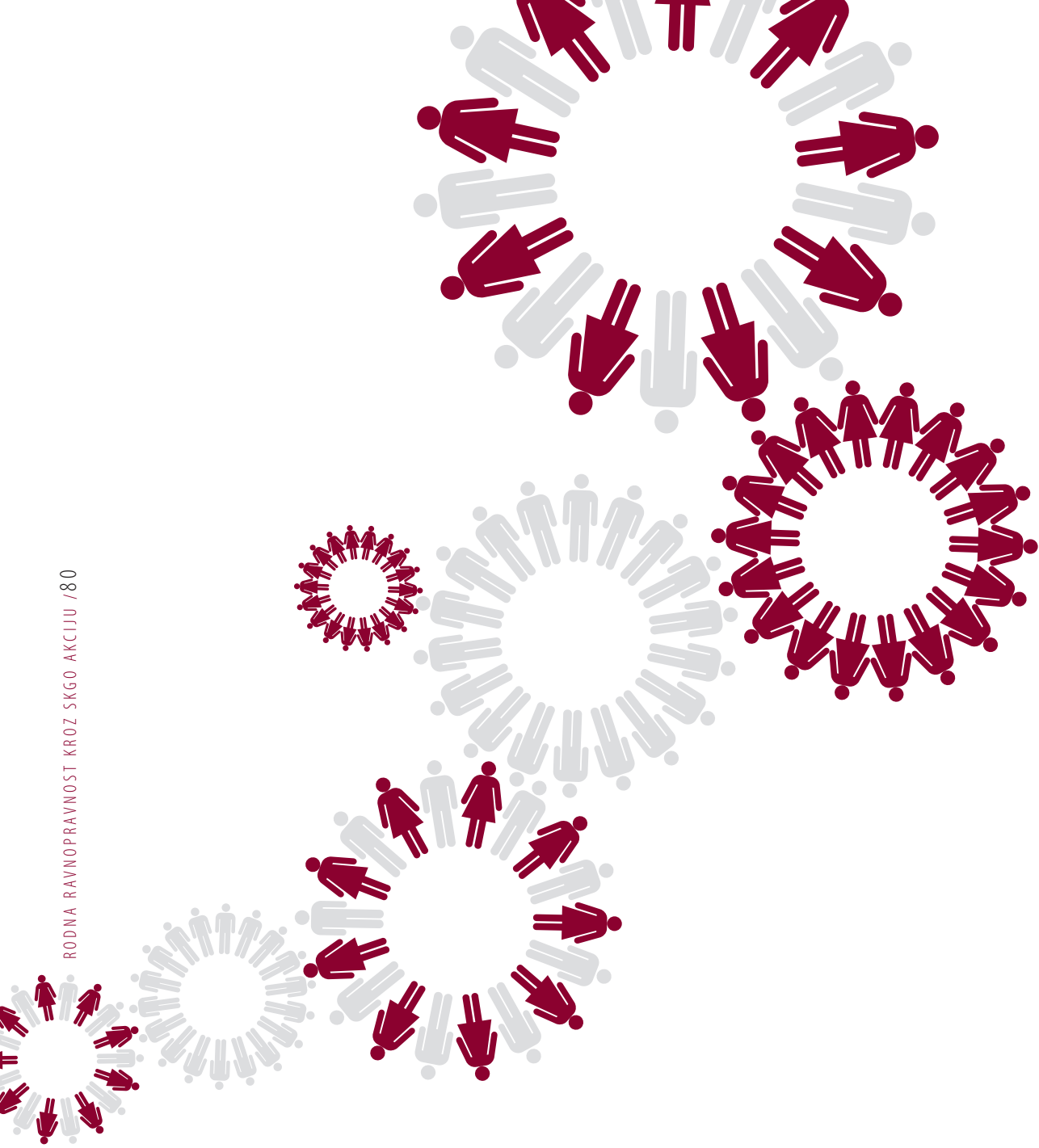
Ovaj primer pokazuje kako rodna ravnopravnost ne mora da bude skupa, i kako nije uvek povezana sa dodatnim rashodima. Naprotiv, kratkoročno ulaganje preduzeća dovelo je do poboljšanja kvaliteta usluge i dugoročnog povećanja profita. Prostor je u 2014. godini ponovo okrečen u jarke boje i dekorisan umetničkim slikama i citatima iz književnih dela.

ISKUSTVO GRADA UMEA
U UVOĐENJU RODNE PERSPEKTIVE

Tamara Špirić
bivša gradonačelnica Umea

„Političari predlažu uvođenje rodnog poreza! S obzirom na činjenicu da žene u proseku zarađuju 500 evra manje od muškaraca na mesečnom nivou, političari u Umei razmatraju uvođenje rodnog poreza. Ovim porezom u korist jednakosti predviđa se da muškarci plaćaju veće poreze zbog takozvane 'neobjašnjive' razlike u primanju od oko 7% u korist muškaraca. Političari Umee žele da ponovo pokrenu pitanju ekonomske jednakosti, jer sadašnji razvoj ide u pogrešnom pravcu. Oni veruju da neravnopravnost potiče od temeljnih struktura i da je vreme da se počne govoriti o moći, rodu i ekonomiji ...”

Citirani tekst je odlomak iz članka dnevnih novina u Švedskoj od 16. i 17. maja 2013. godine. Istina je da su komisije za rodnu ravnopravnost opštine Umea predložile uvođenje rodnog poreza. One su, takođe, pokrenule i sveobuhvatnu kampanju kako bi ukazale na ekonomske razlike između žena i muškaraca u opštini. Mada Umei verovatno nije dozvoljeno, ili možda čak i ne želi da uvede specijalni porez na rodnu neravnopravnost, ovaj hrabri potez zaista je postigao svoj cilj. Svi su govorili o nepravednim ekonomskim razlikama, i ovo pitanje našlo se među prvim temama i pokrenulo je ozbiljne debate sa realnim predlozima za rešavanje ekonomskih nejednakosti.

Uvođenje rodne ravnopravnosti u sektorske politike važna je strategija za postizanje rodne ravnopravnosti, kao i specifične inicijative u rodnoj ravnopravnosti. Međutim, da bi te aktivnosti bile uspešne, prvenstveno je potrebno zauzeti čvrst stav o rodnoj ravnopravnosti. Pre svega, moramo da aktuelnu neravnomernu stvarnost učinimo vidljivom, i moramo da pokrenemo javne rasprave o tom pitanju. Mora se postići konsenzus i zajednička volja za promenama i postizanjem višeg stepena ravnopravnosti. Umea je posebno vredno radila na ovim pitanjima.

Pokretanje pitanja o roditeljskom odsustvu je jedan od načina rešavanja problema rodne neravnopravnosti.

Grad je štampao stoni kartonski reklamni materijal sa pregledno ispisanim infomacijama koji su postavljeni na stolovima u prostorijama za odmor, za osoblje i u čekaonicama. Sa držaji iz ovih materijala skretali su pažnju čitalaca i podsticali ih da detaljnije razmisle i pričaju o pitanju rodne ravnopravnosti.

Ekonomisk ojämställdhet i Umeå

Det har hänt mycket positivt de senaste åren när det gäller ökad jämställdhet. Men fortfarande återstår mycket att göra. Faktiskt alldeles för mycket. Inte minst på det ekonomiska planet. Grundläggande strukturer i samhället leder idag till att det råder ekonomisk ojämställdhet.

Det här tycker vi i jämställdhetsutskottet i Umeå kommun är fel. Vi vill lyfta upp frågan om ekonomisk ojämställdhet på dagordningen – utvecklingen går för långsamt.

► Vad tycker du?

Läs mer på www.umea.se/jamstalldhet och kommunens Facebooksida samt följ hashtaggen #jamstalldhetsskatt. Hjälptill till att forma vårt Umeå.

Jämställdhetsutskottet Umeå kommun

Ekonomisk ojämställdhet i Umeå

Sammanräknad medelinkomst för boende i Umeå (2010)

47 år

I Umeå är papporna bäst i landet på att vara hemma med sina barn. Men det kommer ändå att ta 47 år innan vi är helt jämställda på området.

7%

Det finns en oförklarlig löneskillnad mellan kvinnor och män på 7 procent. De senaste 15 åren har gapet bara minskat med 1 procent.

Jämställdhetsutskottet Umeå kommun

Ekonomisk ojämställdhet i Umeå

Andel VAB under ett år i Umeå (2012)

Antal dagar med föräldrapenning under ett år i Umeå (2012)

Under 2012 tog kvinnorna ut 71 procent av föräldrapenningen och männen 29 procent.

Obetalt hemarbete under en arbetsvecka (2012)

Kvinnor utför en större del av det obetalda arbetet hemma, till exempel laga mat, städa och ta hand om barnen.

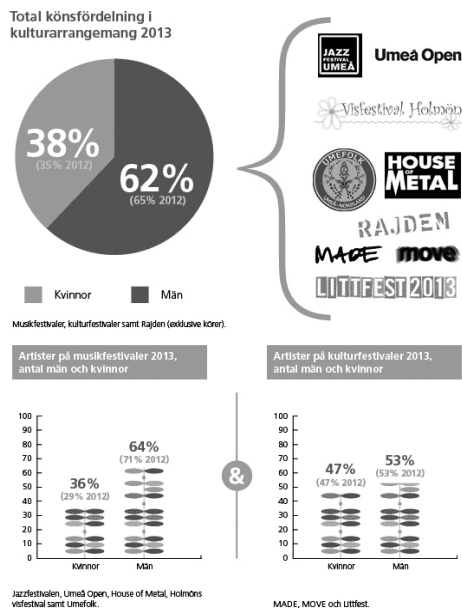
Jämställdhetsutskottet Umeå kommun

Mapiranje rodne zastupljenosti na kulturnoj sceni Umea

Umea je 2014. godine bila kulturna prestonica Evrope. U gradu smo sprovedi rodno istraživanje 2013. i 2014. godine, i tokom te dve godine uočili smo blago poboljšanje u rodnoj zastupljenosti na kulturnoj sceni. Reagovanje opštine bilo je jasno – nije u redu da žene zauzimaju manje mesta na kulturnoj sceni.

Nije u redu da žene zauzimaju manje mesta na kulturnoj sceni.

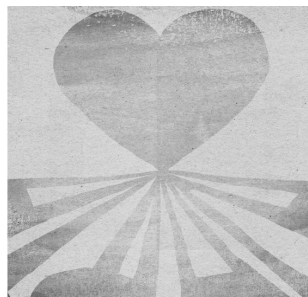
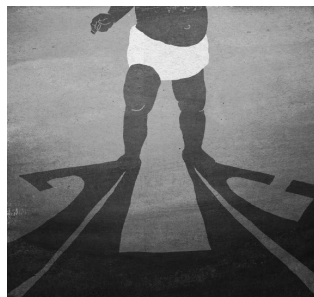

Čestitke za tate

Namena ovih čestitki je da podstakne očeve da uzimaju roditeljsko odsustvo i više vremena provode sa svojom decom; svi očevi koji rade u opštini Umea i njenim institucijama dobili su čestitke sa sledećom porukom: „Opština Umea vam ovim putem izražava svoje čestitke na prinovi u porodici, i želi vam sve najbolje. Postati roditelj revolucionarna je stvar! Takođe vas podsećamo na vaše pravo da uzmete roditeljsko odsustvo i ohrabrujemo vas da to učinite.“

„Podrška za ovaj proces mora biti dostupna na strateški centralnim funkcijama uprave. Od izuzetnog je značaja da rodna pitanja uvek budu razmatrana u ranoj fazi, i da ostanu razmatrana tokom bilo kog procesa.“

Grattis pappa!

Umeå kommun vill genom detta kort gratulera dig till tillväxten i familjen och önska dig allt gott. Att bli förälder är en omväxlande sak!
Vi vill också passa på att påminna dig om din rätt att vara föräldralödig och uppmärna dig att ta ut föräldralösdag.
Det är fortfarande så att pappor tar ut betydligt färre dagar av föräldralösdagen. I Umeå kommun tar pappor ut cirka 28 procent av dagarna. Umeå kommun har som mål för jämställdhetsarbetet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att det ska kunna uppnås är det viktigt med en jämn fördelning av makten och inflytande, ekonomisk jämställdhet, en jämn fördelning av obetalt hem och omsorgsarbete och en frihet från mans våld mot kvinnor. Allt detta arbetar vi med i Umeå kommun och vi vet att föräldralösdag spelar roll. Det spelar bland annat roll för hur föräldrar väljer att arbeta efter föräldralösdagen, till exempel vem som går ner i arbetstid. Att lyfta frågor om föräldralösdag är ett sätt att arbeta med jämställdhetsfrågor.

Jämställdhetsutskottet i Umeå kommun har som ansvar att initiera, granska och följa upp jämställdhetsarbete inom Umeå kommun. Det övergripande målet för Umeå kommuns jämställdhetsarbete är att kommunen ska skapa förutsättningar för att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det är något som alla verksamheter inom Umeå kommun ska arbeta med.

Vill du läsa mer om Umeå kommuns jämställdhetsarbete?
Gå in på www.umea.se/jamstalldhet

Visste du att
Du senaste fem åren har pappors andel av uttagna dagar med föräldrapenning ökat med bara 2,2 procent. Om den takten fortsätter så tar det 47 år innan vi når en jämn fördelning av uttag av föräldrapenning mellan kvinnor och män i Umeå.

För mer information
För mer information om hur du tar ut föräldralösdag och information om föräldralösdagen och dina rättigheter som föräldralödig.
Gå in på www.forsakringskassan.se

Činjenica je da očevi još uvek koriste znatno manje dana roditeljskog odsustva. Tate iz opštine Umea koriste oko 28% osiguranja za roditeljsko odsustvo. Cilj opštine Umea u oblasti rodne ravnopravnosti je da žene i muškarci imaju istu raspodelu moći kojom bi oblikovali društvo i sopstvene živote, a to podrazumeva i odluku koju će roditelji doneti u vezi sa poslom nakon isteka roditeljskog odsustva – kao na primer da li će neki od roditelja raditi skraćeno radno vreme. Pokretanje pitanja o roditeljskom odsustvu je jedan od načina rešavanja problema rodne neravnopravnosti.

Uvođenje rodne ravnopravnosti u sektorske politike – Sprovođenje moći

„Opština Umea bi trebalo da bude opština koja stvara uslove za žene i muškarce, devojčice i dečake, da imaju jednaku raspodelu moći za oblikovanje društva i sopstvenih života.“ Ovo je jedan od opštih ciljeva opštine Umea. Kako bi se postigao ovaj cilj, izrađena je „Strategija za ravnopravnost u opštini Umea“. Opština Umea takođe ima Komisiju za ravnopravnost koja je pod neposrednom upravom opštinskog Veća.

Komisija za ravnopravnost ima zadatak da:

- Pokreće, revidira i prati pitanja u celokupnoj zajednici iz rodne perspektive;
- Priprema teme o kojima će se raspravljati sa rodnog stanovišta na sastancima Gradskog veća;

- Razvija strategije za postizanje ciljeva rodne ravnopravnosti;
- Podiže svest o značaju uvođenja rodne ravnopravnosti u razne sektorske politike.

Ovo nigde ni u jednoj opštini nije lak zadatak. Ono što Umeu izdvaja od mnogih drugih mesta je da se u ovoj opštini aktivno radi u pravcu postizanja tog cilja. Uvođenje rodne ravnopravnosti u sektorske politike čini važan deo ovog posla. Drugi važan uslov je da svi organi imaju pristup i da koriste rodnu statistiku.

Brzo smo shvatili da je mnogim gradskim liderima potrebno više znanja i podrške za uvođenje rodne perspektive u njihove redovne poslove. Iz tog razloga Umea je uložila sredstva za sprovođenje projekta u kojem su se lideri priključili univerzitetskom kursu „Rod, moć i društvo“ trening programu o rodnom budžetiranju. U isto vreme, angažovali smo i ekspertsku podršku za rodna pitanja u ovom procesu.

Na političkom nivou, Komisija za ravnopravnost vodila je dijaloge sa svim rukovodiocima i političkim liderima iz svih opštinskih odbora i komisija, u okviru kojih su morali da odgovore na sledeća pitanja:

- Kako su opšti ciljevi rodne ravnopravnosti razloženi na ciljeve nižeg nivoa i konkretizovani u vašem radu?
- Kako se sprovode vaše aktivnosti u oblasti rodne ravnopravnosti? Kako su povezane sa „Strategijom za ravnopravan rad u opštini Umea“?
- Koje konkretne resurse imate za obezbeđivanje rodne ravnopravnosti? Kako obezbeđujete dostupnost stručnjaka za pitanja rodne ravnopravnosti?
- Kako integrišete rodnu perspektivu u vaše najvažnije odluke, opšte strategije itd.?
- Kako predstavljate rezultate i iskustva iz vašeg rada na rodnoj ravnopravnosti?
- Kako osiguravate da odluke koje se tiču žena i muškaraca imaju pozitivan uticaj na ravnopravnost?
- Kako se vidi raspodela resursa između žena i muškaraca u vašem budžetu?
- Kako koristite rodnu statistiku?
- Kako osiguravate da statistika za pojedinačne odbore odražava podelu po rodovima?
- Koji je najveći problem u vezi sa rodnom neravnopravnošću u vašem radu?
- Kakva vam je dodatna podrška potrebna u radu na ostvarivanju rodne ravnopravnosti?

Pre ove dve akcije, 4 opštinska organa su izveštavala o aktivnostima na unapređenju rodne

Brzo smo shvatili da je mnogim gradskim liderima potrebno više znanja i podrške za uvođenje rodne perspektive u njihove redovne poslove.

Međutim, osećaj sigurnosti na javnim mestima može se povećati kroz rodnu perspektivu u prostornom planiranju.

ravnopravnosti. Nakon ove intervencije, svih 14 opštinskih organa su počeli da izveštavaju o aktivnostima koje su sprovedene u cilju postizanja ravnopravnosti.

Opština Umea je u svom planu za 2014. godinu navela sledeće:

„Rodna ravnopravnost se mora uključiti u sve aktivnosti i na svim nivoima. Fokus mora da ostane na upravljačkim strukturama, investicijama i razvojnim projektima, odnosno na ključnim organima i aktivnostima opštine. To znači da svi opštinski organi moraju da steknu znanje o rodnim pitanjima i o tome kako neravnopravnost da preokrenu u ravnopravnost. Moraju se koristiti proverene metode, a težište mora da bude na uslugama za građanke i građane. Podrška za ovaj proces mora biti dostupna na strateški centralnim funkcijama uprave. Od izuzetnog je značaja da rodna pitanja uvek budu razmatrana u ranoj fazi, i da ostanu razmatrana tokom bilo kog procesa.”

Cilj Umee je da se ravnopravnost odlikuje profesionalnošću i razumevanjem da rodna perspektiva mora biti utkana u sve poslove (urodnjavanje). Postoji takođe potreba i za specifičnim inicijativama/projektima koji bi bili usmereni na borbu protiv neravnopravnosti. Svaki organ i njegove ključne funkcije treba da budu odgovorni su za svoje procese i rezultate rada.

Koliko je važno urodnjavanje politika i aktivnosti toliko su važne u konkretne rodne inicijative. Neki problemi jednostavno ne mogu da budu rešeni na drugi način i bitno je da postoje dobri primeri koji pokazuju pravac delovanja i koji se mogu iskoristiti kao osnova za učenje.

Bezbednost u gradu

Švedska statistika pokazuje, što je sigurno slično i u drugim zemljama, da je 29% žena između 16 i 24 godine i 22% žena između 25 i 44 godine spremno da promeni svoju planiranu rutu ili način prevoza kada se plaše nasilja. Odgovarajući podaci za muškarce iz istih starosnih grupa kreću se oko 5%.

Umea je sprovela više aktivnosti za promenu ovih obrazaca straha kroz aktivnosti kao što su prostorno planiranje koje je takvo da žene doživljavaju grad kao bezbednije mesto, ali i osnaživanje devojaka i žena da se ne plaše da izbere svoje mesto i da budu sigurne u sebe. Opština organizuje bezbedne šetnje u cilju identifikacije mesta koje treba redizajnirati kako bi bila bezbednija.

Devojčice u školama u Umei pohađaju kurseve ženske samoodbrane, što je metoda za osnaživanje i prevazilaženje straha od zauzimanja svojih stavova i glasnog izražavanja svog mišljenja, a ako je potrebno i za fizičku odbranu.

Međutim, osećaj sigurnosti na javnim mestima može se povećati kroz rodnu perspektivu u prostornom planiranju.

Rodna perspektiva u prostornom planiranju – primer podzemnog prolaza između okruga Haga i gradskog centra

Žene osećaju veću nesigurnost napolju nego muškarci, naročito u večernjim i noćnim satima. To može da im ograniči slobodu kretanja i pristupa javnim mestima. Bezbednost mora da bude u vezi i sa subjektivnim osećajem sigurnosti na javnim mestima, jednako za žene i muškarce. Samo prostorno planiranje grada nikada ne može da isključi pojavu nasilja i zlostavljanja. Sprečavanje nasilja treba da bude dugoročnije i treba da problematizuje pitanja moći, nejednakosti i roda. Međutim, osećaj sigurnosti na javnim mestima može se povećati kroz rodnu perspektivu u prostornom planiranju.

Rodna perspektiva je u Umei uključena u prostorno planiranje novog podzemnog prolaza između gradskog centra i okruga Haga. Rad na tome doveo je izmena u projektovanju tunela, koji je otvoren u oktobru 2013. godine.

Mnogobrojne promene su nastupile nakon što je ženama data mogućnost da se izjasne i uključe u projektovanje tunela. Između ostalog, povećan je broj izlaza, svi uglovi su zaobljeni tako da se gubi osećaj da neko može da bude sakriven u tunelu. Ovaj posao bio je usredsređen i na projektovanje rasvete i ozvučenja, i povećan je stepen vidljivi-

Stoga je od izuzetnog značaja da se istakne i istorija iz ženske perspektive, odnosno ženska ili njena strana priče.

vosti. Prolaz je oslikan umetničkim motivima sa ispisanim citatima poznate švedske književnice Sare Lindman. Takođe je instaliran i sistem ozvučenja, tako da prolaznici mogu da uživaju u muzici dok prolaze kroz tunel. Veći protok i broj ljudi na lokaciji takođe obezbeđuje i veći stepen sigurnosti. Druga korist od ovog projekta je da je pokrenuto pitanje ko sve treba da bude uključen u izgradnju grada.

Muzej ženske istorije „XX”

Ono što znamo iz istorije je važno za naše poimanje sadašnjosti i budućnosti. Feministička kritika istorije kaže da ona predstavlja maskulinu genealogiju ili hronološko pripovedanje o ratovima, politici, ekonomiji, idejama – širok spektar muških dela. (na engleskom *history*, može se u igri reči shvatiti kao *his-story*, ili njegova priča). Klasična istorijska pripovedanja oblikuju naše viđenje onoga što je važno i vredno, a tiče se moći i resursa. Stoga je od izuzetnog značaja da se istakne i istorija iz ženske perspektive, odnosno ženska ili njena strana priče (u igri reči, *her-story*).

Opština Umea je iz tog razloga izgradila prvi švedski muzej ženska istorije.

Žene u prošlosti pa ni u današnjem društvu nisu imale istu moć i mogućnosti kao muškarci.

Ta nejednakost jedan je od najvećih problema demokratije – lokalno, nacionalno i globalno.

Muzej ženske istorije znatno doprinosi aktuelnoj debati i služi kao platforma za sticanje znanja koje treba koristiti na svim nivoima u borbi za stvaranje ravnopravnijeg društva.

Druga korist od ovog projekta je da je pokrenuto pitanje ko sve treba da bude uključen u izgradnju grada.

Obdaništa sa rodnom perspektivom

Sva obdaništa u Švedskoj kao deo svoje misije imaju obavezu da rade u pravcu koji je povoljan za razvoj rodno ravnopravnog društva. Hedlunda obdanište u Umei ima konkretan zadatak na razvoju rodne ravnopravnosti. Njihova obaveza je da razviju metode i unaprede tehnike učenja u smislu rodne ravnopravnosti, i da šire znanja i iskustva kako bi postali uzor za ostala obdaništa u opštini.

Ukratko, sva deca treba da se osećaju slobodno, u pravom smislu te reči. Oni bi trebalo da zaista osećaju da su im sve mogućnosti otvorene, da mogu da postanu ono što žele, i da mogu da steknu istu moć i ostvare isti uticaj. Kako je svet današnjice neravnan, posebno je važno da radimo sa našom decom, da ne oživljavamo stroge standarde i okvire, već da

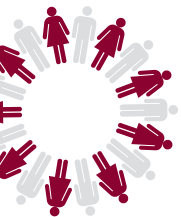
se aktivno borimo da ih sve oslobodimo, da postanu nezavisni i snažni pojedinci, bilo da su devojčice ili dečaci.

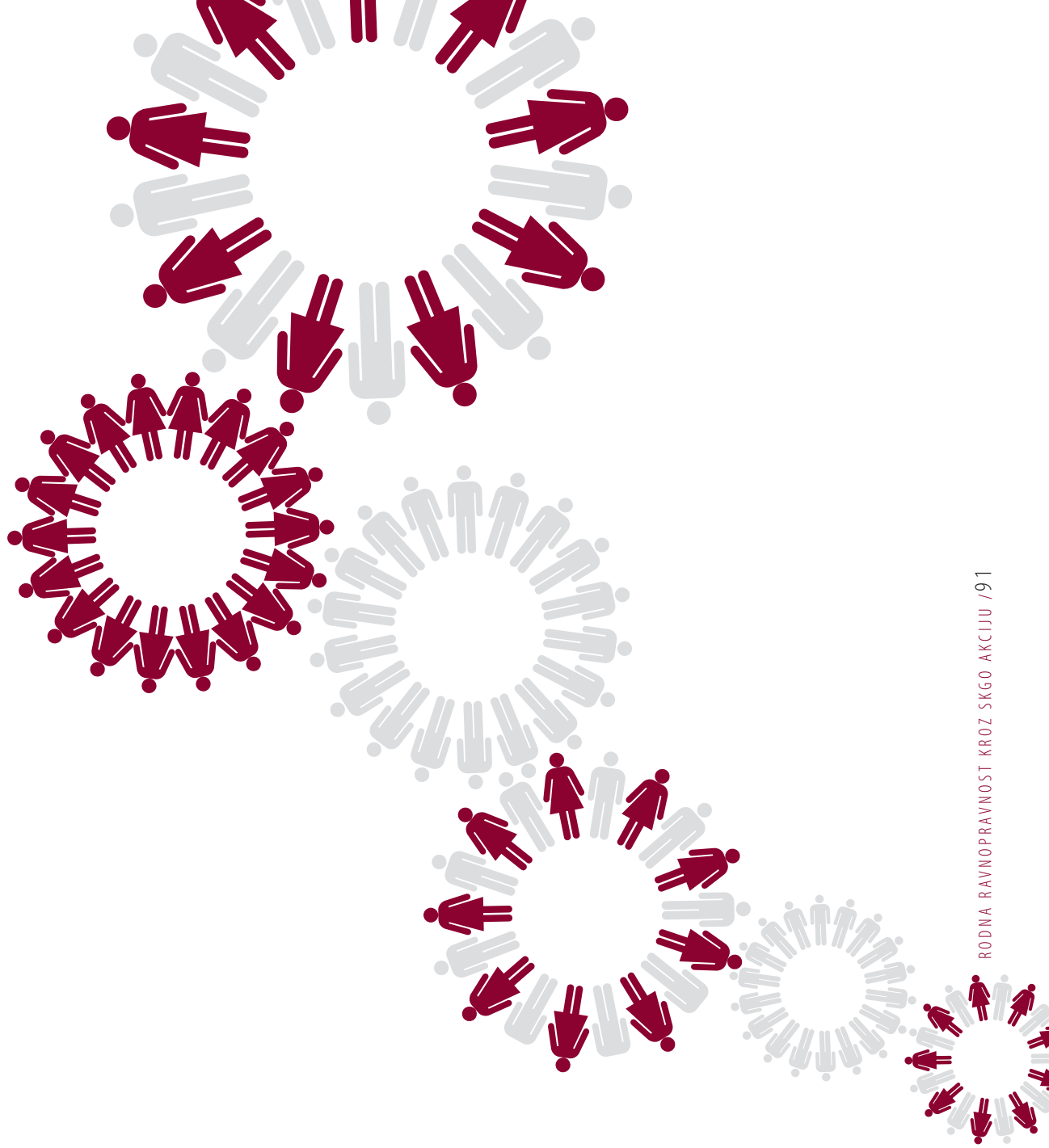
Da bi se postigli ti ciljevi, Hedlunda obdanište obučava vaspitačice i vaspitače da prepoznaju standarde kojima se ograničavaju dečje mogućnosti da otkriju svoj svet i razviju svoja interesovanja. Razmišljanje je važan alat za razvijanje ove celokupne operacije, ali i alat za identifikaciju normi koje postavljaju prepreke na putu dečjih mogućnosti.

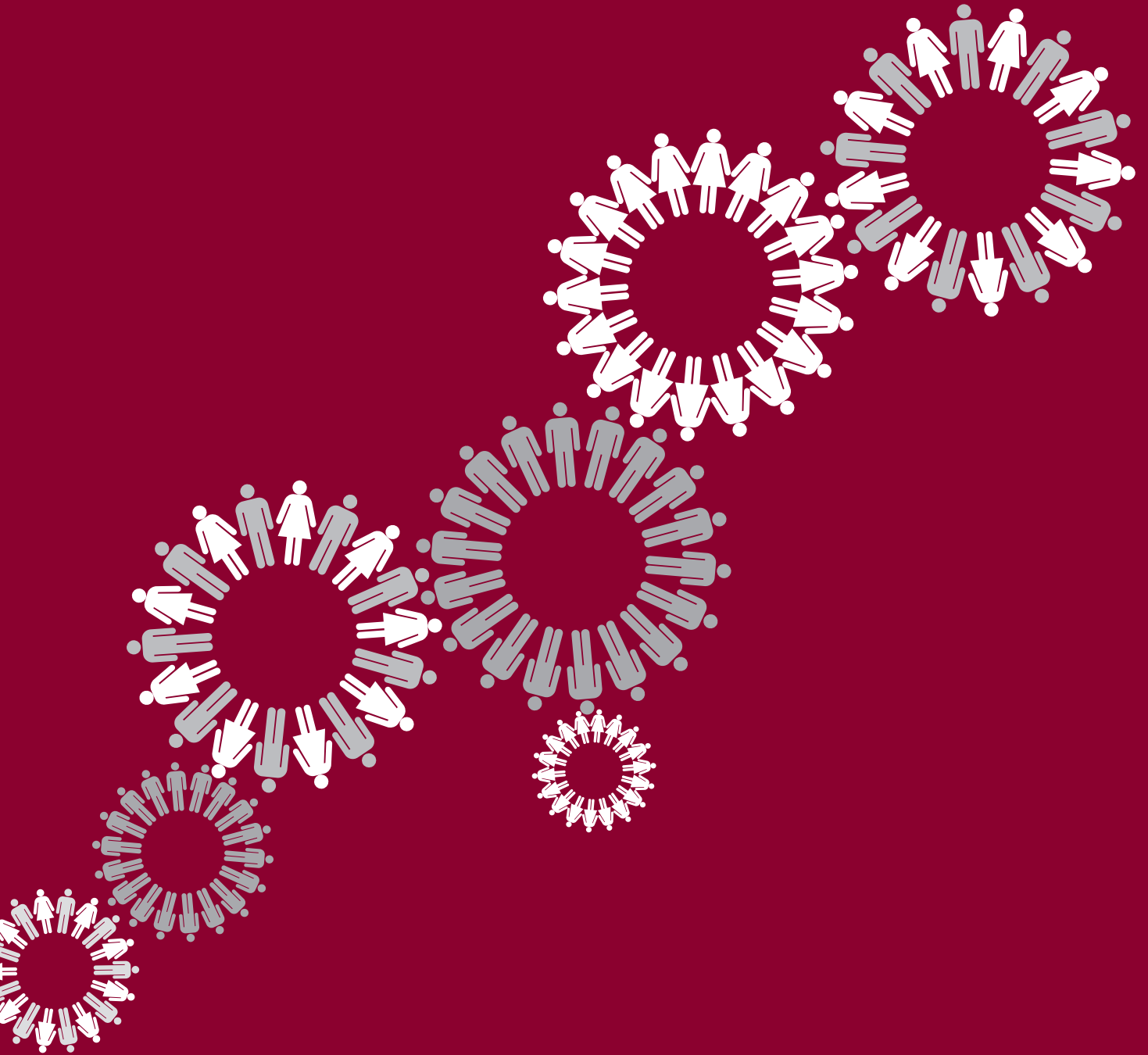
Umea uči

Opština Umea uglavnom se prepoznaje kao dobar primer u ostvarivanju rodne ravnopravnosti. Postoji više razloga za to: široka promocija teme, uvođenje rodne perspektive u sektorske politike i hrabrost u inovativnim inicijativama u oblasti rodne ravnopravnosti. Međutim, napredak se takođe zasniva i na želji da se radi na osnovu znanja i radoznalosti, da se još više uči od drugih koji dobro rade.

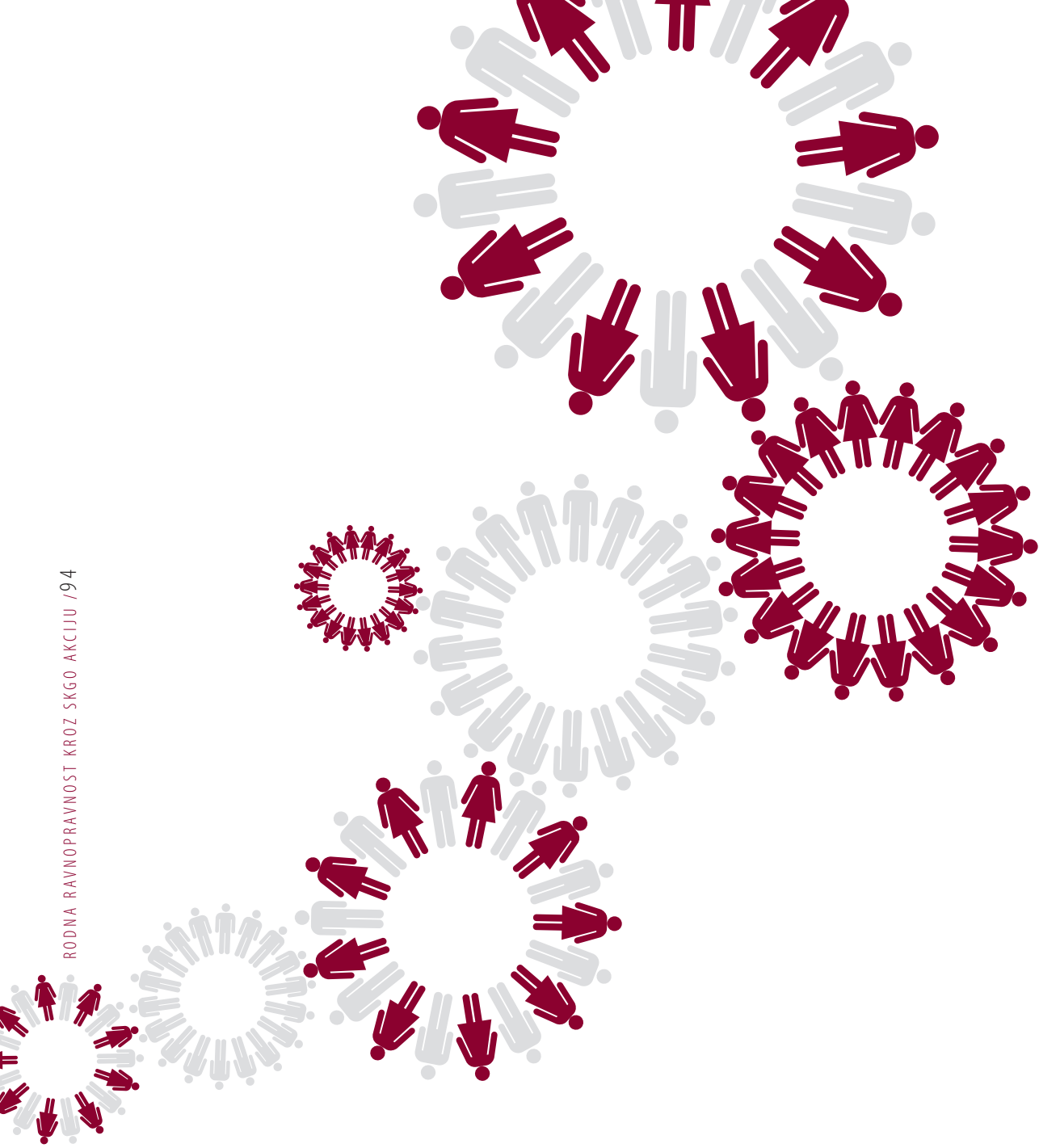
Takođe, treba jasno naglasiti da je najvažniji alat za rodnu ravnopravnost u Umei i drugim opštinama u Švedskoj, stabilan i velikodušan socijalni sistem, sa dobro razvijenim predškolskim i školskim obrazovanjem i brigom o starijim osobama. Socijalni sistem je najvažniji razlog što žene u Švedskoj imaju mogućnost da se uključe na tržište rada pod povoljnim uslovima, i da učestvuju u javnim raspravama i borbi za moć. On takođe pomaže u obezbeđivanju roditeljskog osiguranja koje očeve i majke smatra podjednako važnim roditeljima.

RODNA RAVNOPRAVNOST I LOKALNI RAZVOJ:
KAKO NAPRAVITI USPEŠNU PROMENU?

Dr Marina Hughson
IKSI, naučna savetnica
Altera MB – Reasearch and Consultancy, direktorka
marinablago@gmail.com

UVOD: NEOPHODAN, ALI NE I DOVOLJAN USLOV

Ovaj kratak tekst ima za cilj da afirmiše drugačije razumevanje promocije rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou, kako bi se izbeglo prenaplašavanja značaja normativnog i institucionalnog pristupa koji je do sada dominirao, a koji je u realnosti poluperiferijskih društava, pa i Srbije, pokazao značajna ograničenja. Osnovna ideja je da rodne politike na poluperiferiji ne mogu da budu jednostavna replika politika iz drugih konteksta, jer je rodna ravnopravnost nešto što je usko povezano sa različitim razvojnim i društvenim karakteristikama. *Zato zakoni i institucionalni mehanizmi predstavljaju neopodan, ali ne i dovoljan uslov da se ostvari promena.* Postojeći momentum u zemljama poluperiferije, pa i Srbije, uveliko označava duboko preispitivanje ciljeva i strategija koje bi bile bolje prilagođene potrebama konteksta. Pokazalo se da donošenje zakona i uspostavljanje rodni mehanizama samo po sebi ne dovodi do značajnih promena u realnosti položaja žena, dok na nivou javnih diskursa čak i pojačava negativne reakcije i tzv. *backlash*, odnosno uspostavlja negativno mnjenje oko rodne ravnopravnosti, feminizma, seksualnih sloboda i ljudskih prava. U Srbiji se, na primer, antifeminizam konstituiše čak i pre nego što je feminizam postao opšteprihvaćen, što znači da on nije reakcija na realnu snagu feminizma, već je ideološki instrument u borbi protiv modernizacije Srbije, pa time i rodne ravnopravnosti.

Kontekstualizacija ili implementacija?

Politike rodne ravnopravnosti i politike lokalnog razvoja u Srbiji još uvek nisu dovoljno međusobno povezane. Negativne posledice ovakvog stanja su višestruke:

1. Lokalne razvojne strategije (ako ih ima) nedovoljno uzimaju u obzir *različite potrebe* žena i muškaraca na lokalnom nivou;
2. Lokalne razvojne strategije ne idu u susret *poboljšanju kvaliteta života* žena, muškaraca, dece i različitih manje ili više isključenih kategorija stanovništva (etničke manjine, stari, višestruko marginalizovane grupe);
3. Lokalne razvojne strategije neadekvatno koriste svoje *razvojne resurse*, uključujući i ljudske resurse i inovativni potencijal građanki i građana;
4. Pasivizacija građanki i građana u odlučivanju o zajednici u kojoj žive i njenim razvojnim mogućnostima doprinosi daljem *urušavanju resursa* i širenju „raz-razvoja” umesto razvoja;

5. Odsustvo eksplicitnih politika rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou doprinosi održavanju *patrijarhalnog sistema vrednosti*, koji je u dubokom neskladu sa modernizacijom države i društva i evropskim vrednostima;
6. Lokalni razvoj se prevashodno vidi kao nešto što je podstaknuto spolja (npr. strani investitori, EU fondovi i sl.) i zavisi od centara moći izvan lokalne zajednice, a ne od građana i građanki, što doprinosi gušenju autentičnih građanskih *inicijativa* i preuzimanju *odgovornosti* za zajednicu od strane građana;
7. Rodna ravnopravnost se na lokalnom nivou povezuje sa *negativnim stereotipima i prerasudama* vezanim za žene, seksualne manjine, ljudska prava ili civilni sektor, odnosno sa neokonzervativnim političkim diskursima, što ometa šire uključivanje građana, odnosno smanjuje društveno poverenje (*social trust*), kao dragoceni društveni razvojni resurs.

Ove negativne posledice, akumulativno, proizvode stanje u kome intervencije rodних politika postaju objektivno sve teže i komplikovanije, jer postoji negativna spirala razvoja, koja se ne može jednostavno prenebregnuti i umesto toga okrenuti proaktivnom ponašanju, koje je zasnovano na optimizmu i agilnosti. Umesto toga, društveni akteri na lokalnom nivou, a pre svega građanke i građani, imaju narastajuće osećanje nemoći u odnosu na svoje okruženje. Kada je reč o rodnoj ravnopravnosti, realno sagledavanje pomaka koji su učinjeni od 2000. godine do danas na planu poboljšanja položaja žena i osnaživanja rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou, pokazuje da u suštini postoji nesklad između napora i efekata:

„...kako pokazuju aktuelni statistički podaci, položaj žena i muškaraca nije značajno poboljšan, rodne razlike su evidentne i održavaju se, a na lokalnom nivou nisu preduzete mere za unapređenje rodne ravnopravnosti. U lokalnim politikama u Srbiji nema rodne perspektive, ne vrši se rodna procena, princip rodne ravnopravnosti se ne poštuje dosledno, nema adekvatne primene Zakona niti sprovođenja Strategije.“¹

Ovakvi rezultati ukazuju na potrebu da se promeni pristup i da se od *neophodnih uslova* (zakoni i rodni mehanizmi) pristupi realističnom sagledavanju kako da se dođe do *dovoljnih uslova*, kako bi se putem rodnih politika proizvela željena promena. Umesto da se govori o problemima implementacije zakona i rodnih politika, potrebno je naglasiti značaj kontekstualizacije, na svakom konkretnom nivou na koji se neka javna politika ili mera javne politike odnose.

Proces socijalnog učenja – ubrzavanje promene

Politike rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou neophodno je sagledati kao deo mnogo kompleksnijih i slojevitijih javnih politika koje se preduzimaju, putem projekata i programa, u određenom

¹ Nacrt dokumenta za inicijalnu diskusiju: Praktična politika SKGO u oblasti rodne ravnopravnosti, maj, 2013.

kontekstu. Da bi se načinili odgovarajući izbori kada je reč o poželjnim javnim politikama, važno je razumeti kako se samo *polje rodnih politika menja*. Polje rodnih politika uključuje projekte i programe koji se direktno ili indirektno odnose na rodnu ravnopravnost. Naša analiza ovog polja u 12 zemalja Istočne Evrope tokom 10 godina² pokazala je da je proces intervencije išao postepeno, osvajajući nova polja, šireći se ka holističkom pristupu (Hughson, 2013). Polje rodnih politika počiva na procesu *socijalnog učenja*. Polje , kada se sagledava kao celina, otkriva veoma zanimljivu sliku različitih vrsta *pomeranja*, koja dugoročno oblikuju polje i stvaraju novu *svest, razumevanje i znanje* o tome kako treba intervenisati u društvenu realnost da bi se proizvela poželjna promena. Ta pomeranja su sledeća:

Politike rodne ravnopravnosti i politike lokalnog razvoja u Srbiji još uvek nisu dovoljno međusobno povezane.

2 Hughson, M. (2013) *Review of Gender Equality Review of gender equality support in Eastern Europe and the Western Balkans (2001–2012)* Swedish International Development Cooperation Agency – Sida - Desk Study, march 2013 (manuscript).

- od ženskih nevladinih organizacija ka institucijama;
- od retkog i rasejanog znanja ka sistematičnijem i koncentrisanom znanju i rodno osjetljivoj statistici;
- od nedostajuće regulacije ka pravnoj regulaciji;
- od pravne regulacije ka implementaciji;
- od nasilja – ka politici – ka ekonomiji;
- od pojedinačnih intervencija ka celovitijim uvidima;
- od pojedinačnih projekata na margini, ka projektima/programima koji obuhvataju čitavo društvo;
- od fokusa isključivo na žene ka rodnosti;
- od kompeticije između nevladinih organizacija i institucija, ka kolaborativnijem pristupu;
- od aktivizma ka profesionalizmu;
- od ženskog pokreta ili ženskih inicijativa (autentičnog, autohtonog, bez donatorskih podsticaja) ka ženskim nevladinim organizacijama i ka projektima koji su podstaknuti zahtevima i očekivanjima donatora (*donor's driven projects*);
- od nedostatka znanja iz oblasti rodnih studija, ili prihvatanja znanja iz centra, ka kreativnijem pristupu proizvodnji znanja, sa više regionalnim i nacionalnim vlasništvom (*ownership*);
- od zemalja koje su u konfliktu, ka regionalnoj saradnji;
- od haotične situacije na tržištu rodne jednakosti ka razvijenijoj podeli rada između različitih aktera vezanih za rodne politike;
- od nejasnih kriterijuma za dodeljivanje projekata i finansija, ka sve disciplinovanijem pristupu (RBM – *results based management*) koji zahteva specijalizovano znanje, koordinaciju i upravljanje.

Sva ova pomeranja, koja leže u osnovi kvalitativne i kvantitativne transformacije ovog polja (u smislu broja aktera/akterki, projekata, institucija i organizacija, finansija itd.), identifikovana su na osnovu onog što se događalo na poluperiferiji Evrope. Poluperiferija Evrope je kontekstualizovala, obradila rodne politike po svojoj meri, i ona to nastavlja da čini, uz sva ograničenja i mogućnosti koja u tom procesu nastaju. Sva ova pomeranja unutar polja rodnih politika su važna sa stanovišta rodnih politika, jer omogućuju da se bolje razume šta je moguće, ali i šta je u izvesnom smislu

naprednija faza. Od humanitarnih projekata koji su započeli sa ratovima na Balkanu, do otkrića ženskih pokreta na Balkanu (Hrvatska, Srbija), polje intervencije se postepeno širilo sve do nivoa *holističkog pristupa*, totalnog i svestranog zahvata u patrijarhalnu društvenu matricu.

Taj holistički pristup je sadržan u ideji o *gender mainstreamingu*, odnosno *urodnjavanju*, svih institucija i društva u celini, i on podrazumeva uključivanje muškaraca u politike rodne ravnopravnosti. Ekspanzija polja u relativno kratkom istorijskom vremenu (za vreme tzv. tranzicije) ukazuje na ogromne potencijale koje ima postsocijalistička poluperiferija kada je reč o emancipaciji žena. Tome svakako doprinosi i drugačija istorija patrijarhata na njenim prostorima, kao i snažno dejstvo egalitarne ideologije za vreme socijalizma, čije naslage i pozitivni efekti još uvek nisu u potpunosti izbrisani iz kolektivne memorije. Ipak, treba napomenuti da brzo širenje ovog polja rodних politika, uz unošenje novih tema, vodi u opasnost od zasićenja, koja se iskazuje time što su neke teme jako diskurzivno pokrivena u javnosti iako u realnosti nema većih pozitivnih pomaka (npr. nasilje protiv žena ili učešće žena u politici). (Preuzeto iz Hughson: 2015)

Ka opipljivom i održivom rezultatu

Teorija promene koja je poslednjih desetak godina postala popularna u oblasti razvojnih politika ili razvojnog rada (*development work*) naglašava značaj razumevanja samog procesa pravljenja društvene promene³. U Srbiji su veći uticaj do sada imali pristupi koji su rodnoj ravnopravnosti pristupali iz sfere normativnog, i koji su do sada pokazali svoja ograničenja. Okretanje ka teoriji promene je u suštini zalaganje za pristup u kome se jasno artikuliraju pretpostavke kako i zašto određeni projekat ili program, kao metod intervencije kreiraju željenu društvenu promenu. Ovakav pristup je u svojoj biti daleko više sociološki nego pravnički ili administrativan. On shvata društvo kao složenu celinu koja ima svoje strukturalne datosti i koja se ne može olako i preko noći promeniti normativnim pristupom. Teorija promene insistira na dubokom i svestranom sagledavanju intervencije u određenom kontekstu, zalaže se za konkretnu promenu koja će biti održiva, odnosno proizvesti održive promene, i koja je u biti izvodljiva.

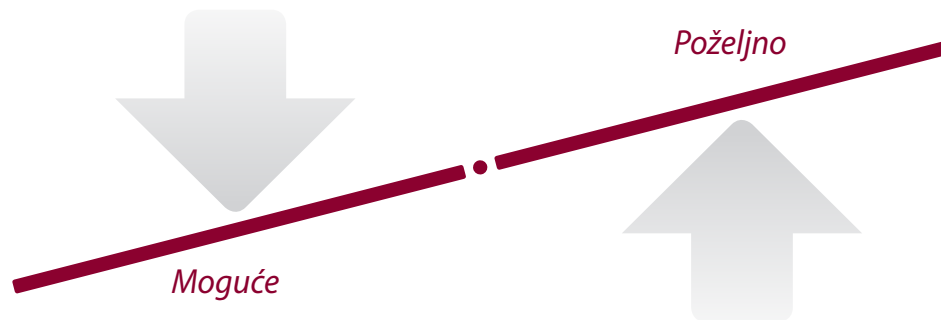
Projekat iz konteksta: ravnoteža između poželjnog i mogućeg

Teorija promene naglašava značaj konteksta, razmišljanja o kontekstu i posledicama unutar konteksta. Ovde ćemo u duhu te teorije (ali ne prepisivanjem njenih postavki, već slobodnim tumačenjem za potrebe srpskog konteksta) ukazati na neke elemente koje bi planiranje određenog projekta ili programa na lokalnom nivou trebalo da uzme u obzir. Razumevanje intervencije u nekom kontekstu u suštini podrazumeva da se u tom kontekstu pronađe prava ravnoteža između poželjnog i mogućeg.

³ Postoji mnoštvo publikacija o teoriji promene dostupnih na internetu. Izdajavamo ovu kao vrlo korisnu: *Advocacy and Policy Influencing for Social Change*, Sarajevo: TACSO, 2011.

Od humanitarnih projekata koji su započeli sa ratovima na Balkanu, do otkrića ženskih pokreta na Balkanu (Hrvatska, Srbija), polje intervencije se postepeno širilo sve do nivoa *holističkog pristupa*, totalnog i svestranog zahvata u patrijarhalnu društvenu matricu.

Zato je važno da se u planiranje o intervenciji u lokalnoj zajednici (putem projekta ili programa) unese pre svega *razmišljanje iz perspektive te zajednice, tog konteksta* (a ne iz perspektive ličnog interesa, interesa organizacije kojoj se pripada ili interesne grupe ili donatora). Važno je dati odgovore na sledeća pitanja koja se odnose na *promenu u zajednici*:

- 1) Na šta se deluje? (na stavove, na institucije, na zakone, na ponašanja i sl.)
- 2) Koja je sfera uticaja? (organizacija, partneri, korisnici ili šira javnost)
- 3) Sa kojim ciljem? (šta treba da se promeni i u kom pravcu)
- 4) Na kom nivou društvene realnosti? (na mikronivou, unutar jedne konkretne celine, unutar cele zajednice, opštine, grada ili države)
- 5) Uz korišćenje kojih metoda, postupaka, sredstava?
- 6) Koji su mogući efekti? (kratkoročno, dugoročno, neposredno, posredno, direktno i indirektno)
- 7) Koje su prepreke? (na koje prepreke može i na koje ne može da se deluje, ali ih je moguće zaobići odgovarajućim strategijama)
- 8) Da li može biti kontraefekata? (i kako to preduprediti ili smanjiti).

Od čega zavisi uspeh projekta (programa)?⁴

Na nivou pojedinačnih društava na poluperiferiji, uspeh pojedinačnih projekata/programa u kontekstu pojedinačnih društava zavisi od specifičnih elemenata, kao što su: uvremenjenost (*timing*), politički momentum; akumulacija proizašla iz prethodnih koraka itd. Kada je reč o kontekstu, uspešnost zavisi od sledećih faktora:

- Adekvatne društvene kontekstualizacije projekta/programa, koja podrazumeva i kontekstualizovane ciljeve, adekvatnu uvremenjenost, povoljnu političku klimu i postojanje odgovarajućih sredstava da se ispune ciljevi;
- Adekvatne kontekstualizacije javnih politika, koje uključuju znanje o tome kako funkcioniše *polje rodnih politika*, u kojoj fazi se nalazi koji kontekst i kako se to polje razvija u konkretnom kontekstu;
- Adekvatnog dizajna projekta/programa, RBM (*Results Based Management*) projekta, koji omogućava da se pomoću određenih indikatora prate rezultati, kao i sam proces, ali i da se tokom realizacije uspostavi proces učenja, te da se te lekcije primene;

Uspeh projekata kao kontekstualizovana intervencija javne politike

⁴ Dalji tekst je preuzet u celini iz Marina Hughson: *Poluperiferija i rod: pobuna konteksta*, Beograd: IKS1, 2015. Knjigu u celini u pdf izdanju možete dobiti ako pišete autorki na mejl: marinablago@gmail.com.

- Uspeh projekta se može meriti uspehom unutar samog projekta, preko njegovih rezultata, ali se on može meriti i ocenjivanjem njegovog uticaja unutar samog socijalnog konteksta.

Društveni kontekstualni činioci su izuzetno važni, jer oni u krajnjoj liniji određuju ciljeve i aktivnosti. Ali, čak i unutar konteksta koji postavljaju veća ograničenja, intervencije u oblasti rodni politika mogu da ubrzaju proces poželjne transformacije putem intenziviranja procesa socijalnog učenja (preko lekcija koje su naučene i diseminacijom najboljih praksi).

Na kraju, jedna od najvažnijih lekcija u ovoj analizi vezana je upravo za značaj *momentuma*, specifičnog trenutka u kome se projekat osmišljava i započinje. Uspeh projekta u najvećoj mogućoj meri zavisi od momentuma, koji je određen i društvenim kontekstom, i momentom u razvoju polja rodni politika. Donji grafikon pokazuje tri faze u razvoju javne politike, koji se odnose na promenu momentuma:

- Početna faza – faza u kojoj se uvodi nova tema, uspostavlja nova rodna politika, neka konkretna mera ili formira nova oblast koja ulazi u društveni kontekst, je faza u kojoj postoji visok entuzijizam, zbog otkrića nečeg novog; postoji obično i jako dobra selekcija aktera koji su iskreno zainteresovani za problem; postoji intenzivno učenje i podizanje svesti o problemu; različiti akteri zauzimaju svoje pozicije i formiraju se formalna i neformalna mreža zainteresovanih strana i aktera.

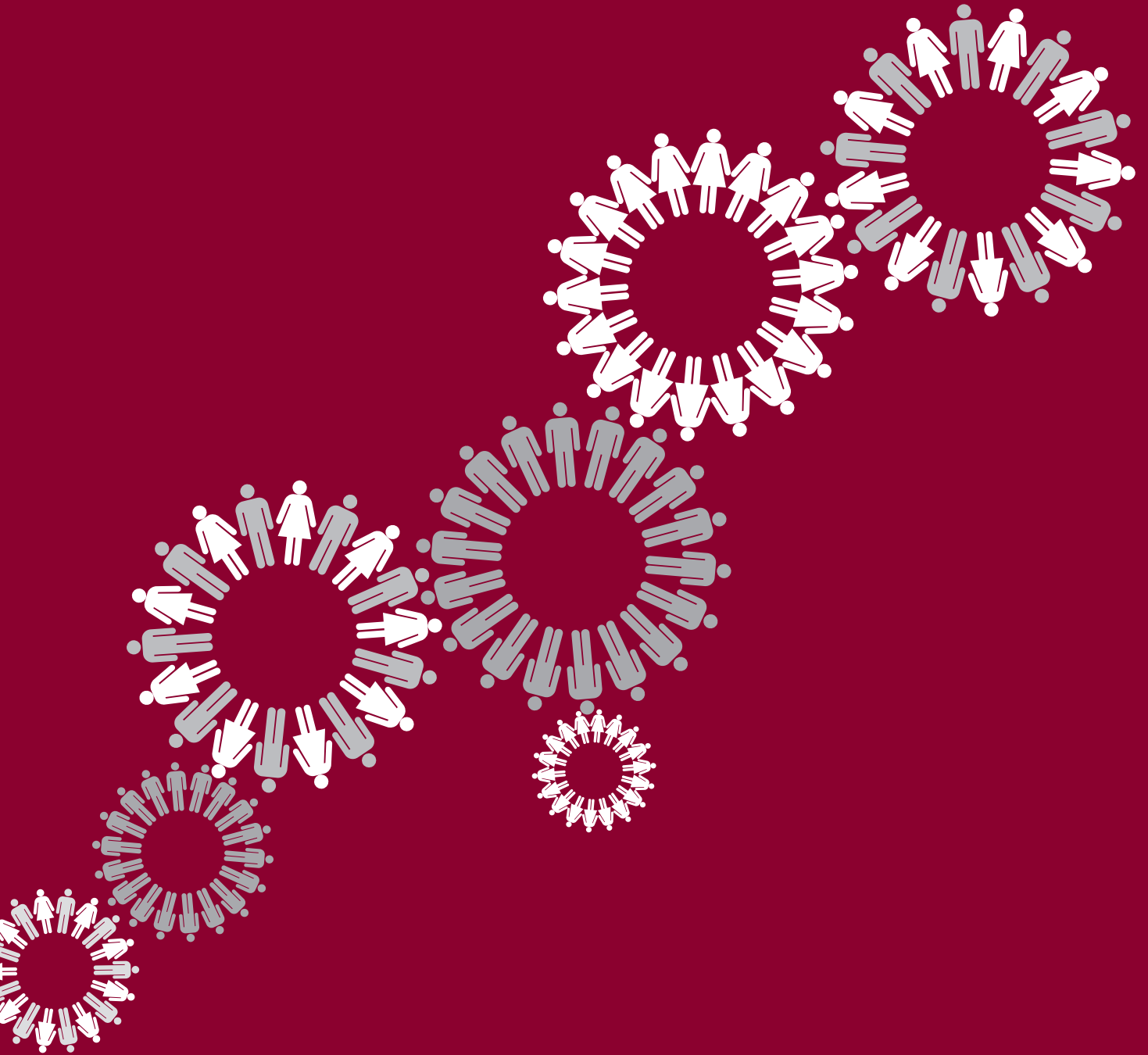
- U zreloj fazi spovođenja javna politika dobija pun momentum, odnosno ona je potpuno uvremenjena i postižu se najbolji efekti. U toj fazi se ustaljuje metodologija, dolazi i do ponavljanja metoda, kao i teritorijalnog i socijalnog proširivanja i uključivanja novih teri-

torija, odnosno grupa stanovništva; novi akteri i novi korisnici bivaju uključeni i postiže se viši nivo institucionalizacije i profesionalizacije.

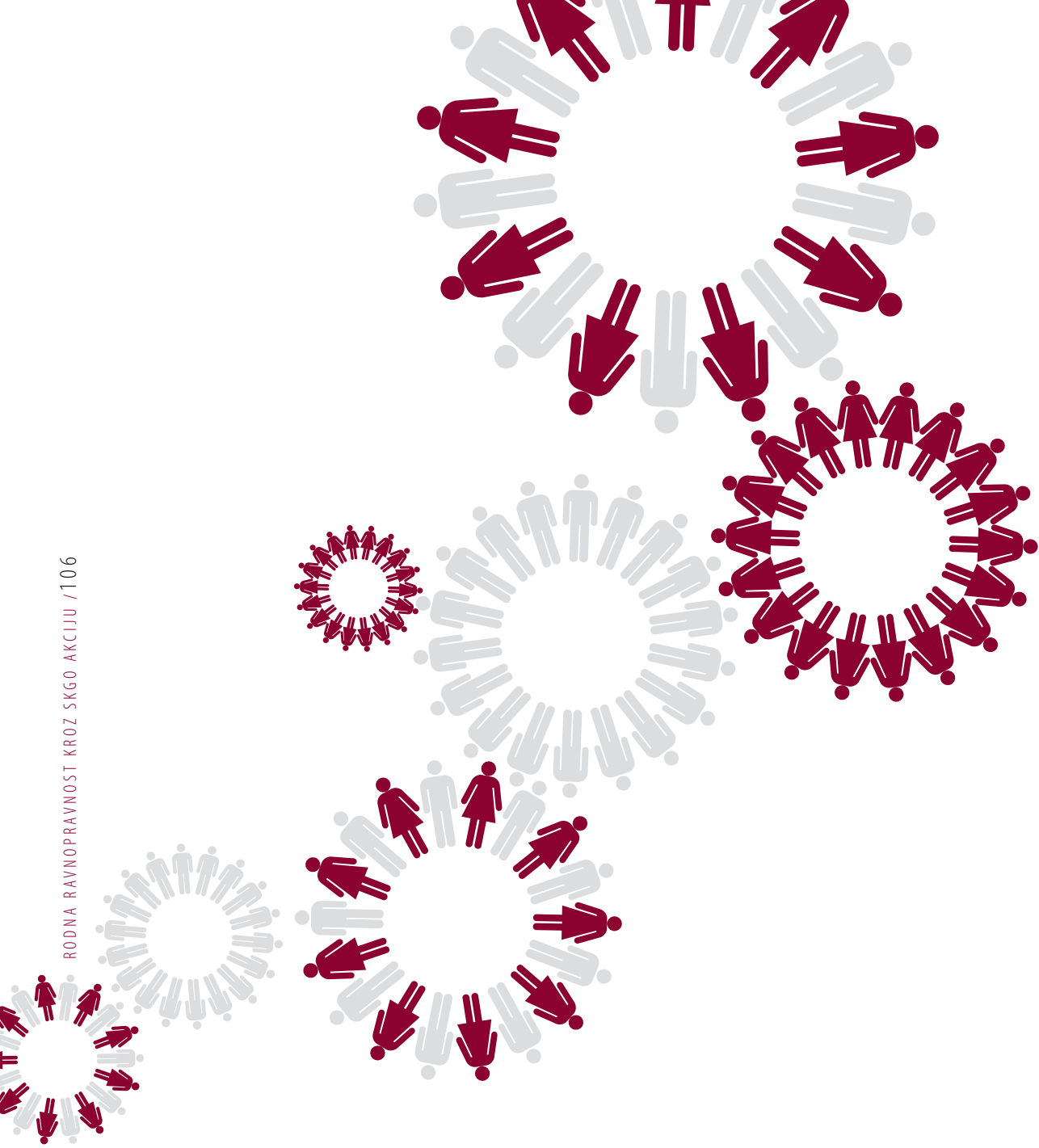
- U fazi zasićenja, koja nastaje kada je neka javna politika prisutna duže vreme u nekom kontekstu, dolazi do zaustavljanja daljeg proširivanja i kretanja, potencijalni korisnici su već iscrpljeni (u simboličkom, mada često ne i u realnom smislu); donatori gube interesovanje; raste kompeticija između različitih zainteresovanih strana koje su sprovodile određenu socijalnu politiku; tema se institucionalizuje i profesionalizuje (sa više ili manje uspeha), ili se, naprotiv, marginalizuje i zaboravlja se šta je prethodno učinjeno; uspeh postaje ograničen, a rastu otpori (*backlash*); stvara se potreba za novim pristupima, temama, metodama i novim razlozima za novu javnu politiku u novom pravcu. Nastupa sledeći ciklus.

Ove faze i dobar tajming unošenja, definisanja i sprovođenja javne politike u krajnjoj liniji određuju i mogućnost njenog uspeha. Momentum je, dakle, neodvojiv od uspeha, i to momentum koji je kontekstualno adekvatan (Izvor: Hughson, 2015).

IZDVAJAMO IZ MEDIJA

ODABRANI TEKSTOVI SA SAJTA euintegracije.skgo.org

Originalni tekst dostupan je na ovom linku:

http://euintegracije.skgo.org/sr/submodules/news_details/3/6/3

Bicikl sa opštinskom registracijom i zimskim gumama, sedamnaestogodišnje savetnice gradonačelnika

The screenshot shows the website interface for SKGO. At the top, there is a navigation bar with 'SKGO', 'SWEDEN', and 'SALAR'. Below this is the logo for 'Stalna konferencija gradova i opština' (SKGO) and the text 'Savez gradova i opština Srbije'. The main header features the program title: 'PROGRAM: "PODRŠKA LOKALNIM SAMOUPRAVAMA U SRBIJI U PROCESU EVROPSKIH INTEGRACIJA"'. A secondary navigation bar includes 'POČETNA', 'VESTI', 'DOKUMENTI', 'VIDEO I FOTO', and 'PRIČE O USPEHU'. The left sidebar contains several menu items: 'SADRŽAJ GLAVNOG MENIJA', 'PRISTUPANJE SRBIJE EU I UTICAJ NA LOKALNI NIVO VLASTI', 'ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE', 'RODNA RAVNOPRAVNOST NA LOKALNOM NIVOU', 'UNAPREĐENJE POSLOVNOG OKRUŽENJA NA LOKALNOM NIVOU', and 'JAČANJE KAPACITETA SKGO'. The 'PARTNERI' section lists 'SWEDEN' and the 'Swedish Association of Local Authorities and Regions'. The main content area displays a news article dated '14. 10. 2012.' with the headline 'RODNA RAVNOPRAVNOST NA LOKALNOM NIVOU' and 'BICIKL SA OPŠTINSKOM REGISTRACIJOM I ZIMSKIM GUMAMA SEDAMNAESTOGODIŠNJE SAVETNICE GRADONAČELNIKA'. The article text describes a working group for gender equality from SKGO visiting Stockholm and the Vesterboten region in Sweden. It mentions that the group was formed under the 'Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu evropskih integracija' program and that members had the opportunity to learn about good practices in Sweden from October 14th to 19th. The article notes that gender equality is a recognized element of development in Sweden, and the government has set it as a goal for all levels of government. It concludes that significant resources are being invested to achieve this goal. A small photo of a bicycle is included in the article.

Radna grupa za rodnu ravnopravnost SKGO posetila Stokholm i okrug Vesterboten na severu Švedske.

Članovi i članice Radne grupe za rodnu ravnopravnost SKGO, koja je formirana u okviru programa „Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu evropskih integracija“, imali su priliku da se u periodu od 14. do 19. oktobra ove godine upoznaju s primerima dobre prakse koji se u Švedskoj sprovode u oblasti rodne ravnopravnosti.

Već je poznato da je rodna ravnopravnost u Švedskoj prepoznata kao jedan od glavnih elemenata razvoja društva, vlada je ovaj princip postavila kao cilj za sve nivoe vlasti, pa se shodno tome izdvajaju značajna sredstva kako bi se ovaj cilj i ispunio.

Prilikom ove studijske posete, članovi i članice Radne grupe za rodnu ravnopravnost upoznali su se sa organizacijom rada u oblasti rodne ravnopravnosti u okrugu Vesterboten, kao i s njihovim projektima, inicijativama i načinom kako okrug pruža podršku opštinama.

Srpska delegacija posetila je i opštinu Vannas i tom prilikom su joj predstavljene prioritete i način rada u ovoj zajednici. Evo nekoliko zanimljivosti koje su prezentovane Radnoj grupi. Ispred ulaza u opštinsku zgradu parkirano je „opštinsko vozilo“ – bicikl sa tablom opštine. Iako je sneg već uveliko vežao, a kako kažu domaćini biće ga do aprila naredne godine, opštinski službenici ne libe se da na ovo vozilo stave zimske gume i koriste ga u službene svrhe.

Gradonačelnik je odvojio značajno vreme da s delegacijom iz Srbije razgovara o rodnoj ravnopravnosti i predstavi dobro razumevanje i posvećenost ovoj ideji. Kako je misija opštine da bude privlačno mesto za porodice sa malom decom, oni se trude da usluge koje pružaju građanima osmisle na što bolji način. Između ostalog, pitali su mlade kako da unaprede svoj rad, a jedan od rezultata je da sada gradonačelnik ima dve sedamnaestogodišnje savetnice koje mu daju smernice za rad.

U gradu Umea članovi i članice Radne grupe upoznali su Tamaru Špirić, jednu od troje gradonačelnika, koja je zadužena za brojne poslove u gradu, između ostalog i za unapređenje rodne ravnopravnosti. Za delegaciju iz Srbije, ona i njene saradnice organizovale su autobusku turu kroz grad, ali koncipiranu na rodnoj dimenziji: predstavljene su aktivnosti koje su učinjene da trgovci i ulice postanu bezbedna mesta za muškarce i žene, tuneli koji su renovirani tako da obezbede veći stepen bezbednosti za sve korisnike i korisnice, gradski parking koji je poslovao sa gubicima, a onda je u njegovo renoviranje uključena rodna perspektiva i sada ostvaruje značajan profit (vidi stranu 76), skejt park u čiju gradnju su lokalne vlasti uložile značajna sredstva, ali i napore da bude dostupan kako za devojke tako i za mladiće. Grad je veoma otvoren za inicijative i ideje koje dobija od velikog broja studenata koji tu dolaze, a mnogi nastavljaju svoj život u njemu i po završetku studija. Umea će 2013. biti prestonica kulture, a u novom kulturnom centru koji se gradi, biće otvoren i muzej ženske istorije, inicijativa, znanja i kreativnosti.

Srpska delegacija posetila je i Vindeln, opštinu na severu Švedske, a onda i glavni grad Stokholm, gde je tokom dva dana imala priliku da sluša različita predavanja i da se upozna sa metodologijom kvalitativnih rodni analiza.

Članovi i članice Radne grupe za rodnu ravnopravnost SKGO predstavili su svoje kvantitativne analize i prešli na naredni nivo - nivo kvalitativnih analiza. Takođe, izneli su predloge za nastavak aktivnosti u narednoj godini, kao i ideje kako da se ova znanja i novostečena iskustva podele sa što većim brojem opština u Srbiji.

Naredni koraci u aktivnosti Radne grupe su da, nakon kvalitativnih analiza, budu sačinjeni planovi za unapređenje stanja u ovoj oblasti, a nakon toga sledi realizacija i praćenje tih planova.

Nastavićemo da vas informiše o aktivnostima u oblasti rodne ravnopravnosti na ovoj veb-strani. Ostanite sa nama!

Oktobar 2012,
Rozeta Aleksov

Originalni tekst dostupan na ovom linku:
http://euintegracije.skgo.org/sr/submodules/news_details/3/57/3

Pozdrav iz Švedske – malo poznate zanimljivosti o životu i radu u ovoj zemlji

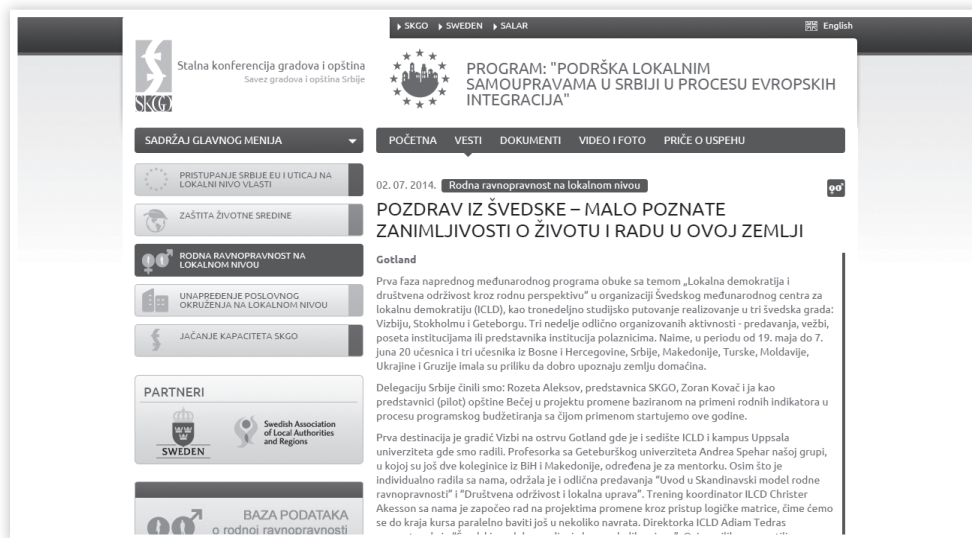
Gotland

Prva faza naprednog međunarodnog programa obuke sa temom „Lokalna demokratija i društvena održivost kroz rodnu perspektivu“ u organizaciji Švedskog međunarodnog centra za lokalnu demokratiju (ICLD), kao tronedeljno studijsko putovanje realizovanje u tri švedska grada: Vizbiju, Stokholmu i Geteborgu. Tri nedelje odlično organizovanih aktivnosti - predavanja, vežbi, poseta institucijama ili predstavnika institucija polaznicima. Naime, u periodu od 19. maja do 7. juna 20 učesnica i tri učesnika iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Makedonije, Turske, Moldavije, Ukrajine i Gruzije imala su priliku da dobro upoznaju zemlju domaćina.

Delegaciju Srbije činili smo: Rozeta Aleksov, predstavnica SKGO, Zoran Kovač i ja kao predstavnici (pilot) opštine Bečej u projektu promene baziranom na primeni rodni indikatora u procesu programskog budžetiranja sa čijom primenom startujemo ove godine.

Prva destinacija je gradić Vizbi na ostrvu Gotland gde je i sedište ICLD i kampus Uppsala univerziteta gde smo radili. Profesorka sa Geteburškog univerziteta Andrea Spehar našoj grupi, u kojoj su još dve kolegice iz BiH i Makedonije, određena je za mentorku. Osim što je individualno radila sa nama, održala je i odlična predavanja „Uvod u Skandinavski model rodne ravnopravnosti“ i „Društvena održivost i lokalna uprava“. Trening koordinator ICLD Christer Akesson sa nama je započeo rad na projektima promene kroz pristup logičke matrice, čime ćemo se do kraja kursa paralelno baviti još u nekoliko navrata. Direktorka ICLD Adiam Tedras prezentovala je „Švedski model upravljanja kroz nekoliko nivoa“. Ovim prilikom posetili smo organizaciju koja podstiče razvoj preduzetništva gde su nam predstavili koliko je važno imati rodnu perspektivu i razumevanje konteksta, prilagoditi pristup kako bi se maksimalno angažovali kapaciteti društva. Profesorka Uppsala univerziteta održala je predavanje o integrisanim menadžment sistemima, a sa njenim studentima diskutovali smo o ulozi našeg projekta promene u kontekstu menadžment sistema organizacija iz kojih dolazimo. Slušali smo i predstavnicu okruga zaduženu za pitanja rodne ravnopravnosti i naučili kako centralni nivo delegira svoje nadležnosti preko ovih predstavnika. Jedna od najzanimljivijih bila je poseta omladinskom centru koji za cilj ima da mlade od 17 do 25 godina privuče da se bave različitim umetničkim i društvenim

projektima. U ovoj kući mladi mogu da organizuju probe svojih muzičkih bendova, da organizuju pozorišne predstave, razvijaju fotografije, filozofiraju, bave se keramikom, vežbaju ples itd. Jedini uslov za korišćenje jedne od tri sobe za muzičke bendove je da u bendu ima bar 50% devojaka. Kažu da je interes zajednice da mladi borave u ovoj kući, tako da im grad obezbeđuje prostor čak i van radnog vremena zaposlenih. Svako može da dobije ključ i da dođe vikendom ili noću. Posetili smo i Baltički centar za pisce i prevodioce, gde oni mogu da borave, da skupljaju inspiraciju, odmaraju, uče jedni od drugih i razmenjuju svoje poglede na svet.

U nedelju 25. juna pre ukravanja na trajekt, obišli smo biračko mesto na kome su se održavali izbori za parlament Evropske unije. Atmosfera je bila mnogo relaksiranija nego kada su kod nas izbori. U prostoriji je sedelo samo njih dvoje. Rekli su nam da se neregularnosti ne dešavaju, jer „niko ne bi počinio kriminalnu radnju zbog glasova“.

Stokholm

Druga nedelja – Stokholm, fantastičan grad izgrađen na 15 ostrva. Nastavljamo nesmanjenim tempom u idiličnom radnom ambijentu Sensus Mote u centru grada. Mi posećujemo Švedsku asocijaciju lokalnih vlasti i regiona (SALAR), organizaciju RFSU gde nas upoznaju sa programom obrazovanja o seksualnosti i emotivnim vezama koji se sprovodi u velikom broju švedskih škola. Posećujemo žensku sigurnu kuću i Tensta Art Gallery. Najjači utisak na nas ostavlja Livstiket, savremeni centar znanja i dizajna, osmišljen sa ciljem

da opismeni žene imigrantkinje, često nepismene na svom maternjem jeziku i pruži im podsticaj da nauče švedski jezik. Uz pomoć osoblja i stručnih dizajnera, one stvaraju proizvode visoko kvalitetne i konkurentne na zahtevnom tržištu dok uče jezik i popravljaju svoj socio-ekonomski položaj.

Nas je posetilo četvoro policijskih službenika od kojih su njih tri – žene. Insistiraju na tome da se kaže *police service* a ne *police force*. Kažu da policijske uniforme kroje i za trudnice. To nam se baš dopalo.

Osim toga, imali smo i teorijsko predavanje na temu grupne dinamike i timskog rada i odlično predavanje našeg starog poznanika Torbjorna Messinga o rodu, rodnim ulogama, različitim startnim pozicijama u društvu, rodnoj ravnopravnosti i uvođenja rodne perspektive u sve politike i usluge na lokalnom nivou.

Jedno veče je rezervisano za večeru sa ambasadorima. Dr Dušan Crnogorčević, ambasador Srbije u Švedskoj, odazvao se pozivu i došao da nas podrži. Obavestio nas da je baš tih dana u našoj zemlji boravila delagacija švedskih turističkih radnika i da su Srbiju ocenili odličnom ocenom kao potencijalno mesto za svoja investiona ulaganja.

Geteburg

Superbrzim vozom stižemo u Geteburg koji je sav u znaku parade ponosa (*West pride*) 2014. Zastave duginih boja vijore se na sve strane. Tramvaji imaju male zastave. Sve institucije imaju zastave, biblioteka i pozorište imaju i velike banere. Nedelju dana traju prateće manifestacije na gradskom trgu, prepunom štandova. Tu je i štand policije sa lifletima, političkih partija, sidikati zdravstvenih i prosvetnih radnika... Sama parada je impresivna i po broju i po sastavu učesnika. Na čelu kolone gradska administracija i političari, sve političke partije (čak i demohrišćani i konzervativci). Tu je i policija, opet sindikati, profesionalna udruženja... Meni je nekako bilo najdirljivije kad su se u koloni pojavili roditelji sa parolama da podržavaju svoju decu.

Domaćini su za radno okruženje u Geteburgu odabrali Villu Belparc koja se nalazi malo van grada. Tu imamo još jednu sesiju sa mentorima i mentorkama i poslednju LFA radionicu na kojima utanačujemo plan rada na našem projektu. Fantastično predavanje održala je Marina Nistotskaya sa Instituta za istraživanje kvaliteta vlade sa Geteburškog univerziteta. Tema predavanja je „Transparentnost u lokalnoj demokratiji i alati za sprečavanje korupcije“. Nažalost, imali smo mnogo praktičnih iskustava povodom teme njenog predavanja. Utisak je ostavio i zapaljivi govor Carine Laurusson iz organizacije Ženska mreža (Winnet) o praktičnim primerima rodne ravnopravnosti i neravnopravnosti u švedskim opštinama.

U okolini Geteburga posetili smo opštinu Kungeliv. Pored osnovne prezentacije o samoj opštini, saznali smo da je ona specifična po programu tolerancije koji je osmišljen i sprovodi sa ciljem sprečavanja mržnje i fizičkih obračuna između mladih nacista i imigranata (između ostalih i sa područja bivše Jugoslavije). Opština već dvadeset godina ulaže u ovaj program obuke i pored troškova koji svake godine nisu zanemarljivi, nastavlja da ga sprovodi jer na taj način štedi na zdravstvenom zbrinjavanju učesnika tuča i obnovi oštećene javne imovine. Osim toga, ovako su svi srećniji i produktivniji, deca koja bi inače ispadala iz sistema školovanja i postajala delinkventi, motivisana su da se integrišu i daju svoj maksimum u pozitivnom smislu.

Kraj?

Vratili smo se u Stokholm na svečanu večeru sa mentorima gde su nam uručeni i sertifikati o završenoj fazi programa. Domaćini su se stvarno potrudili da nam boravak na seminaru učine prijatnim i izuzetno zanimljivim. Posebno su insistirali na stvaranju timskog duha i praktičnoj koristi od timskog rada što nam je dodatno pomoglo da uspostavimo prave prijateljske kontakte sa kolegama iz grupe.

Program ima još dve faze, na jesen se sa mentorima vidimo u Beogradu, a za proleće sledeće godine planirano je da se cela grupa okupi radi prezentacije projekata. A do tada, ima još mnogo posla.

Jul 2014,
Jelena Brankov Čerevicki
*koordinatorka za poslove iz oblasti
rodne ravnopravnosti
i sprovođenja politike jednakih mogućnosti
opštine Bečej*

Studijski boravak osmišljen je kao upoznavanje sa primerima dobre prakse u gradu Javle, severoistočno od Stokholma

**Originalni tekst dostupan je na ovom linku:
http://euintegracije.skgo.org/sr/submodules/success_stories/2**

Predstavnici banatskih opština u poseti Švedskoj, 12. 09. 2013

Zahvaljujući projektu „Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu evropskih integracija“ i saradnji švedske Asocijacije lokalnih i regionalnih vlasti SALAR i našeg Saveza gradova i opština, Stalne konferencije gradova i opština, predstavnici više banatskih gradova i opština boravili su protekle nedelje u Švedskoj. Grad Zrenjanin je istaknuti i dugogodišnji član Predsedništva SKGO, sa ambicijom da od ove godine i predsedava u dvogodišnjem mandatu.

Dragocena iskustva

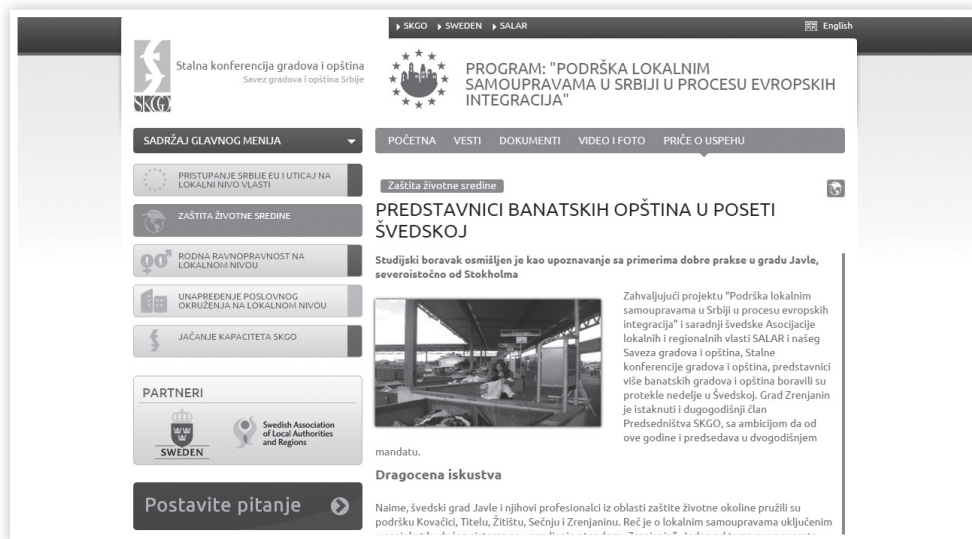
Naime, švedski grad Javle i njihovi profesionalci iz oblasti zaštite životne okoline pružili su podršku Kovačici, Titelu, Žitištu, Sečnju i Zrenjaninu. Reč je o lokalnim samoupravama uključenim u projekat budućeg sistema za upravljanje otpadom „Zrenjanin“. Jedna od tema ovog susreta bila je i pozitivno uticanje na rodnu ravnopravnost u ovakvim poslovima. Delegacije su po planu u Švedskoj boravile u februaru, a u međuvremenu je primenjeno ono što se tada naučilo, i zaista smo već na prvoj analizi pohvaljeni za holistički pristup i sistemska rešenja.

Studijski boravak osmišljen je kao upoznavanje sa primerima švedske dobre prakse, po čemu je ova nacija nesumnjivo prva u Evropi, a predavanja su bila usmerena ka praktičnoj primeni metoda komunikacije, podizanju svesti kod svakog stanovnika i ulozi donosioca odluka u ovim procesima.

Deo projekta buduće međuopštinske regionalne deponije i sistema upravljanja otpadom jeste i specifičan vid odlaganja otpada, kakav su predstavnici banatskih opština mogli videti u Javleu.

Građani ovde svojim vozilima (vrlo često „hibridom“) sedam dana u nedelji imaju mogućnost da izbacе starudiju iz kuće i svog dvorišta. Oni donose različit otpad na komunalno opremljeno, čisto i održavano mesto. Ljubazno osoblje (u Švedskoj su svi ljubazni, pristojni i tihi) rado će uputiti na određeni kontejner, u koji se odlaže i razdvaja otpad po svom poreklu i karakteristikama. Počevši od flaša (a svaka se plaća jednu krunu, tj. oko 15

dinara) i garderobe za Crveni krst i Vojsku spasa, dolazite do mesta gde se uzimaju kolica poput onih u supermarketu. Onda nastaje obrnut proces od subotnje kupovine – proces odbacivanja materijala i predmeta u svrhu zaštite okoline, uštede, dobrog vladanja i aktivnog uticaja na buduća pokolenja.

Ljudi su dobro raspoloženi, radno obučeni, svesni i savesni. Dešava se da poneki najlon-ski džak završi među kartonima ili starim tekstilom, ali je opasan otpad, u koji spadaju baterije, uredno odvojen od sijalica i neonki, a kante sa bojama i lakovima predaju se radniku. Da pomenem i frižidere i građevinski materijal koji se takođe odlažu u kamionske kontejnere, zatim grane i lišće za kompostiranje i vraćanje u poljoprivredu kao visokovredno biođubrivo.

Pored reciklažnog dvorišta, u Švedskoj su uočljivi i biciklisti na svakom koraku, dok su pumpe za vazduh u gumama postavljene na trgu. Tu je i za naše prilike futuristički sistem od 6 kanti u jednom parku koje se same prazne, tj. podzemnim sistemom cevi povezane su vakuumom sa centralnim kontejnerom koji se periodično menja.

Stokholm se lagano razvija upravo zahvaljujući novim sistemima transporta i brige o okolini, u koju su svi uključeni, od kraljevske porodice do dece u vrtićima. Šveđani kažu da bi neko ko je pre 500 godina živeo u Stokholmu mogao da prepozna i konture grada, pa čak i veliki broj zgrada, pošto od tada Švedska ne ratuje i nije bilo razaranja. Pošto se nalazi na samoj obali jezera i Baltičkog mora, grade se podvodni tuneli za železnicu, kako bi se obale i centar rasteretile od automobilske saobraćaja.

Grad Javle (Gavle) nalazi se severoistočno od Stokholma, na nepunih dva sata vozom koji juri 200 na sat, pri čemu udobno sedite, sa besplatnim internetom, u vagonima sa kafom i posebnim odeljcima za invalide, bicikle i kućne ljubimce. Smešten je na ušću reke u Baltik i poznat je po velikoj luci, fabrici papira i pržionici kafe. Svake godine – domaćini ponosno ističu – populacija raste za osamsto do hiljadu ljudi, na sadašnjih devedeset hiljada. Fontana u centru šarmantno krasi (čitaj: kvasi) glavni gradski trg i asocira na naš dragi grad.

U gradu koji vode mladi ljudi uz podršku iskusnih profesionalaca, gradonačelnica dolazi na posao biciklom, u patikama, poput većine Šveđana, a kuriozitet je da skupštinom, u zaista reprezentativnoj sali, predsedava najmlađi švedski političar od samo 21 godinu.

Mr Ivan Bošnjak,

gradonačelnik Zrenjanina

*Tekst je objavljen u listu „Zrenjanin”,
6. septembra 2013. godine*

19.10.2013.
Dnevne novine
„Danas“

20.5.2015.
Dnevne novine
„Danas“

Od 169 gradonačelnika i predsednika opština u

Moć u politici

Žena je stub porodice, i ako želi, može da bude i uspešna rukovoditeljka, predsednica opštine, gradonačelnica ili nešto više, smatra Vesna Šalović

Jelena Diković

Beograd /// Od 169 gradonačelnika i predsednika opština u Srbiji samo su devet žene, i to u Barajevu, Čačkoj Topoli, Kovinu, Malom Idošu, Petrošini, Odžacima, Rači, Smederevu i Surčinu. Prema podacima sa lokalne konferencije o rodnoj ravnopravnosti (SKGO), Evropska povelja o ravnopravnosti

potpisalo je deset lokalnih jedinica, dok radno telo ili lice zaduženo za pitanja rodne ravnopravnosti ima samo jedna lokalna samouprava.

Vesna Šalović, predsednica opštine Surčin

SKGO aktivno promoviše jednaka prava između muškaraca i žena u Srbiji

Rodna ravnopravnost izazov za lokalne samouprave

Dobri primeri grad Pančevo i beogradska opština Vračar

Beograd /// Evropsku povelju o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou, koju u Srbiji još od 2009. aktivno promoviše Stalna konferencija gradova i opština (SKGO), dosad je potpisala 21 lokalna samouprava u našoj zemlji, a nivo primene varira. Povelju je 2006. godine pokrenuo Savet evropskih gradova i regiona (CERM), koji kroz svoju Opservatoriju za ravnopravnost žena i muškaraca pomaže lokalnim i regionalnim upravama širom Evrope da razviju i osiguraju rodnu ravnopravnost na lokalnu.

Potpisivanjem Povelje – a to je učinilo preko 1.400 evropskih opština i regiona – lokalne i regionalne vlasti se posvećuju principu ravnopravnosti između muškaraca i žena i praktičnoj primeni ovog dokumenta na terenu.

Kako je Danasu rečeno u SKGO-u, za gradove i opštine u Srbiji je izazov upravo primena Povelje. Upravo zbog toga, SKGO u saradnji sa Švedskom asocijacijom lokalnih vlasti i regiona (SALAR) podržava gradove i opštine potpisnice Povelje i pomaže im u procesu planiranja i praćenja njene primene, kao i u obezbeđivanju neophodnih kontakata za razmenu znanja i iskustava. U tu svrhu, SKGO je nedavno organizovao pilot-obuku za šest opština potpisnica Povelje – Zrenjanin, Sombor, Kragujevac, Pančevo, Arandelovac i Kulu, a prethodno je sličan događaj održan u Švedskoj.

Izdvojiti novac i za potrebe građanki

Milica Todorović, predsednica Saveta za rodnu ravnopravnost grada Pančeva, ukazuje za Danas da su rodna ravnopravnost i učešće žena u javnom životu mera demokratizacije svakoga društva, njegovog razvoja i stabilnosti, te pretpostavka bržeg uključivanja u evropske integracije. „Zbog toga smo inicirali potpisivanje Evropske povelje o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou, a zatim i izradu Nacrta akcionog plana grada Pančeva za unapređenje položaja žena i rodne ravnopravnosti 2014-2016. Tim za izradu Plana je organizovao istraživanje radi sagledavanja stvarnog položaja žena, analize stanja i predlaganje mera u oblasti unapređenja rodne ravnopravnosti. Na ovaj način će biti prepoznate drugačije potrebe žena te će se kroz akcioni plan uticati na rešavanje istih. Time će se i preraspodeliti sredstva iz budžeta za stvaranje posledica diskriminacije žena i uticati na otklanjanje posledica diskriminacije. Ovo je veoma važno za nas jer 2015. stupa na snagu programsko budžetiranje, pa izradom akcionog plana stvaramo šanse za uvođenjem rodno budžetiranja, odnosno izdvajanje novca i za potrebe građanki“, ističe Todorovićeva.

– Utisci su da između naših i takvih opština postoji mnogo sličnosti, ali i značajne razlike. Upravo te sličnosti i razlike bi mogle biti osnov za neke buduće zajedničke poslove, međunarodnu saradnju, ali o tome u narednim godinama – ukazuje Rozeta Aleksov iz Stalne konferencije gradova i opština.

Dobri primeri primene Povelje su beogradska opština Vračar i grad Pančevo. Kada je opština Vračar potpisala Povelju, Nina Živanović, zadužena za rodnu ravnopravnost u ovoj beogradskoj opštini, izjavila je da je, uprkos progresu u oblasti rodne ravnopravnosti poslednjih decenija u Srbiji, ostalo još mnogo posla koji treba da se obavi na svim poljima u srpskom društvu.

SKGO se pitanjem rodne ravnopravnosti bavi kroz projekat „Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu evropskih integracija“, koji finansira Kraljevina Švedska. J. D.

8.11.2014.
Dnevne novine
„Danas“

NAGRADA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST ZA STALNU KONFERENCIJU GRADOVA I OPŠTINA

Beograd - Stalnoj konferenciji gradova i opština (SKGO) uručena je GENIYOUTH - Nagrada za dobre prakse u oblasti rodne ravnopravnosti i rada sa mladima. Time je SKGO postala prva i za sada jedina asocijacija u jugoistočnoj Evropi koja je nagrađena za unapređenje rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou, saopšteno je juče iz ove nevladine organizacije. Mreža asocijacija lokalnih samouprava jugoistočne Evrope (NALAS), u okviru konkursa GENIYOUTH - Nagrada za dobre prakse u oblasti rodne ravnopravnosti i rada sa mladima, izdala je nagradu za najbolju praksu u oblasti rodne ravnopravnosti i rada sa mladima.

